

JUTRANJE NOVOSTI

Izhaja vsak dan zjutraj, izvemši pondeljke. Mesečna naročnina: v Ljubljani Din 10.—, po pošti Din 12.—, inozemstvo Din 20.— Uredništvo: Wolfova ulica št. 1/l. — Telefon št. 213 Brzojavni naslov: „Novosti-Ljubljana“. Upravništvo: Marjtin trg št. 8. — Telefon št. 44. Rokopisi se ne vračajo. — Oglasi po tarifi. Pismenim vprašanjem naj se priloži znamka za odgovor. Račun pri poštnem ček. uradu št. 13.238.

Današnja številka obsega 12 strani. Nekdaj in sedaj.

Po balkanskih vojnah se je nekega dne vračal g. Nikola Pašić na svoj dom — bilo je nekako ob pol eni uri popoldan — in tik pri vratih, ko je zagrabil za kljuko, se ustavi pred njim velik seljak, star kakih sedemdeset let.

— Stoj gospodine, reče seljak. Ali si ti Nikola Pašić?

— Seveda sem, brate. Kaj želiš? ga je v blagem tonu nagovoril Pašić.

— Star človek sem, treba bo umreti, zato sem prišel, da mi oprostiš. Hudo mi ljudje so mi rekli, da si okradel državo, da si jo nesramno okradel; ter da si slab človek... To sem jim veroval in razširjal tudi sam to govorico. Vendar pa sem si zapomnil prvo srbsko-turško vojno, drugo srbsko-turško vojno, in bolgarsko vojno, ali na lastne oči sem se prepričal, da srbska armada ni bila nikdar tako dobro opremljena, kakor v sedanjih vojnah. Nato sem rekel: E, če bi bil kradel, potem narod ne bi bil tako opremljen... Zato sem prišel iz Podrinja, gospodine, in te prosim, da mi oprostiš: prevarili so me hudobni ljudje.

Gospod Pašić se je nasmehnil ter mu odgovoril:

— Idi, brate, v miru in skrbi za svoje posestvo ter za deco... O tem, kar si govoril, nisem slišal. Pa tudi če bi slišal, bi ne zameril. Pri nas se govori slabo o vsakomur, ki hoče nekaj ustiti. *Toda dela ostanejo.* Ti glej na svoje otroke in na posestvo, drugi naj bdijo nad državo, pa bo vse dobro...

— Saj veš, gospodine, da smo grešni ljudje...

— Vem, je odgovoril g. Pašić, ali sedaj je čas, da grem tudi jaz h kosilu, ti pa se požuri na svoj dom...

Zakaj smo citirali to anekdoto? Zato, ker je zelo podobna političnim dogodkom današnje dobe. Prvokom Narodne radikalne stranke je bilo vedno namenjeno delo. Zeli pa so nehalnost za sleherni svoj dejanje. Vsaka poteza je bila izpostavljena najnižjim klevetam opozicije, strašne prognoze so se širile pod njihovo vladavino glede bodočnosti naroda in države. Kakor je bilo nekdanj, tako je sedaj. In vendar: živa stvarnost je razorožila klevetnike, preklcala politične prognoze in utrdila nekaj, kar se je protivilo vsem lažnopreročam, neprijateljem Narodne radikalne stranke. Danes je stranka močnejša kot kdaj poprej, in klevete je nikakor niso omajale. Nasprotno, vse klevete in vsa podkivanja so padla na one, ki so jih v zlobni nameri povzročali.

Treba se je nekoliko zamisliti nazaj, da se vidijo zasluge NRS za narod, državo in osvobodjenje. Srečni izidi svetovne vojne in slednja zasluga onih, ki so narod vodili. Bolgari, Nemci in Madžari so mnogo žrtvovali, vendar so slabo odrezali. Brez dvoma nosijo precejšnjo odgovornost oni, ki so jih vodili. Ker je srbski narod znal ceniti vodstvo NRS za časa svetovne vojne, jo je obdržal s svojim zaupanjem. V težkih državni, ekonomskih in socialnih krizah je bila NRS v nekdanji kraljevini Srbiji vedno dorasla svojim velikim nalogom. Težka državno-finančna kriza za leta 1903 in ekonomska kriza o priliki carinske vojne z Avstro-Ogrsko sta našli odlične državnike. Le-ti so pripravili narodu blagostanje, ustvarili v državnih finančnih zdrav napredek in tako povzdignili narod in državo na višjo stopnjo. Narod je imel v presoji teh dejstev odprte oči in zdrave možgane...

Sedanje finančno stanje države je zopet zelo težko. To je posledica svetovne vojne v zvezi s pogreškami nekaterih političnih strank. NRS se trudi, popravi to stanje, dastavno se mora posluževati nepopularnih ukrepov in kljub temu, da se zaveda težkih bremen, ki jih nalaga narodu na ramena. Ali ti ukrepi so potrebni. NRS ve, da bo marsikateri slabše omahnil, ona ve, da bo ujezila mnogo svojih pristašev, ali dolžnost napraviti državi in narodu ji nalaga tudi nepopularne goste. Politične stranke si pridobivajo popularnost za to, da jo pošteno potrošijo v službi naroda in države. — Vse ostalo je postranskega značaja. Tisti, ki danes klevetajo NRS in njene prvake, se niti sami ne zavedajo, kako je njihovo klevetanje naperjeno proti državi, proti njenemu ugledu v

Situacija pred rednim jesenskim zasedanjem narodne skupščine.

Preokret med radičevci. — Potovanja ministrov. — Dr. Korošec v avdijenci pri kralju.

Beograd, (Z) »Tribuna« piše: Redno jesensko zasedanje narodne skupščine je pred duri. Dnevni red za prvo sejo, ki se vrši dne 20. t. m., še ni določen. Voliti bo treba novo predsedništvo parlamenta. Daljša odsotnost Stjepana Radića in njegov poraz na njegovem potovanju po svetu sta dovedla do preokreta v Radićevi stranki, v kateri so se pojavile razne struje. Stalne zveze med klerikalci in radičevci dajejo izgleda, da bo igral g. dr. Korošec odločilno vlogo v opredelitvi te skupine; zato se koncentrija pažnja demokratov na to stran.

Gospod Davidović se je razgovarjal z g. dr. Korošcem o skupni akciji pri volitvi novega predsedništva narodne skupščine. Za skupnega kandidata za mesto predsednika so pridobili tudi g. dr. Spaha, dočim se zemljoradnikom ne pripisuje nikakva važnost. Računajo s tem, da bo g. dr. Korošec skušal ojačiti opozicijo z večjim številom radičevskih poslancev s še neverificiranimi mandati. Opozicija bi utegnila imeti v tem slučaju večino v parlamentu. Morda pride tudi v ospredje vprašanje zapuščine ali nezaupnice vladi. Minister za socialno politiko bo v dneh do zopetnega snidenja narodne skupščine sondiral politične razmere v Zagrebu. Radikali predvidevajo tudi primer, da se pojavijo v parlamentu radičevski poslanci, in o tej stvari se je posvetoval tudi ministrski svet na svoji snočni seji. Za ta slučaj bo storila radikalna stranka vse potrebne korake in mere. Vendar pa niso izključena iznenadenja.

Snoči je bil g. dr. Korošec na dvoru, kjer ga je sprejel Nj. Vel. kralj in se je z njim nad eno uro razgovarjal o prilikah v Sloveniji in o delovanju narodne skupščine. Minister dr. Peleš je že odpotoval v Zagreb, in nočijo gre za njim tudi dr. Korošec, tako da je pri-

Vojni minister o redukciji oficirjev.

Beograd, 13. oktobra. (B) Vojni minister general Pešić je izjavil na mnoge napade glede upokojitve hrvatskih in slovenskih častnikov, da se je izvedla upokojitve v zmislu sklepa narodne skupščine, po katerem se ima častniški zbor v naši vojski znižati za 10 odstotkov. To se je storilo, da more stopiti novi zakon o ustroju vojske v veljavo. Upokojitve častnikov se je izvršila na ta način, da so nižja poveljništva stavila vojnemu ministarstvu obrazložene predloge glede upokojitve, in te predloge je potem proučila posebna komisija treh generalov v vojnem ministarstvu. Po izjavi vojnega ministra niso vodili te komisije nikakoli politični motivi, ampak je stremela za tem, da reši to težko in kočljivo vprašanje kar najbolj vestno.

Minister general Pešić je izjavil, da je bilo upokojenih vsega skupaj 561 častnikov, in sicer od generalov 5 Srbov, 1 Hrvat (Plivelić) in 1 Slovenec (Maister); od polkovnikov 52 Srbov, 7 Hrvatov in noben Slovenec; od podpolkovnikov 50 Srbov, 10 Hrvatov in 10 Slovencev; od majorjev 61 Srbov, 22 Hrvatov in 21 Slovencev; od kapetanov 121 Srbov, 38 Hrvatov in 35 Slovencev; od poročnikov 35 Srbov, 21 Hrvatov in 10 Slovencev, od podporočnikov pa 9 Srbov, 15 Hrvatov in 32 Slovencev. (Tu

Slovenski župan v Ptuj

Ptuj, 13. oktobra. (Izv.) Pri današnjih županskih volitvah je bil izvoljen za župana narodni socialist Blažek, ker je med demokrati in narodnimi socialisti prišlo do kompromisa. Socialni demokratje so glasovali za svojega kandidata Šegulo, ki pa je propadel, ker je dobil le 10 glasov, medtem, ko je dobil dosedanj podžupan Blažek 12 glasov. Podžupan se bo izvolil še-le na prihodnji seji.

Inozemstvu. Če bodo vztrajali na tej poti, se jim bo godilo, kakor tistemu seljaku iz Podrinja. »Toda dela ostanejo...« Tako je rekel g. Nikola Pašić. Mož je povedal globoko resnico...

čakovati za te dni važna politična posvetovanja v hrvatski prestolici, ki bodo nemara razčistila položaj še pred sestankom parlamenta. Demokratiški klub je imel snoči sejo, na kateri je poročal njegov predsednik Ljuba Davidović o pregovorih z dr. Korošcem in dr. Spahom. Poročal je tudi o predlogu glavnega odbora glede reorganizacije demokratske stranke.

Beograd, 13. oktobra. (Z) Davi je bila v jugoslovenskem klubu konferenca med Ljubo Davidovićem, dr. Korošcem in dr. Spahom. Razpravljali so o skupnem nastopu pri otvoritvi novega zasedanja narodne skupščine. — Nocoj je večina poslancev zapustila Beograd. Odšli so tudi muslimani z dr. Spahom. V Beograd se povrnejo dne 19. oktobra.

Seja ministrskega sveta.

Beograd, 13. oktobra. (B) Popoldne se je vršila seja ministrskega sveta, ki je trajala v noč. Na seji se je pretresala uredba o razvrstitvi uradnikov po novem uradniškem zakonu.

PROFESORSKI ZAKON.

Beograd, 13. oktobra. (Z) Minister prosvete Miša Trifković je v glavnem sprejel zahteve, ki mu jih je stavil odbor proforskega združenja povodom predložitve zakonskega načrta o srednjih šolah, da se na ta način spravi v sklad z novim zakonom o civilnih državnih nameščenih. Zakonski predlog o nastavljenih srednjih šol pride še ta mesec pred narodno skupščino.

MINISTER JANJIĆ v DALMACIJI.

Beograd, 13. oktobra. (Z) Danes je odpotoval v Dalmacijo minister ver dr. Voja Janjić. Posetil bo vsa važnejša mesta v Dalmaciji in tudi nekaj otokov. Potovanje bo trajalo nekaj dni.

navedene številke se ne vjemajo s skupnim številom 561. Pomota je nastala morda pri telefonski transmisiji. Ured.)

General Maister je sam zaprosil za upokojitve, general Plivelić pa ni mogel ostati dalje v službi, ker ni imel nobene poveljništva, ampak je bil član razmejitvene komisije z Avstrijo. Večje število upokojenih nižjih častnikov Hrvatov in Slovencev izvira iz tega, ker so bili prej naredniki in so dosegli polno število let. Vojni minister odločno odklanja trditve nekaterih listov, da obstaja v naši vojski nagnenje, da se zapostavljajo Hrvati in Slovenci, ker se v naši armadi ni nikoli delala razlika med plemeni in napredujejo častniki le v zmislu zakonov in sposobnosti. To se bo videlo tudi sedaj v novem ukazu, ki izide ob priliki krsta prestolonaslednika, v katerem bo napredovalo tudi večje število Hrvatov in Slovencev. General Pešić je odločno obsodil pisavo našega časopisja, ki je to vprašanje izrabilo na račun plemenske mrznje. Minister je tudi demantiral vesti nekaterih listov o novi upokojitvi, ki se pa nikakor ne bo izvršila. Redukcija častništva za 10 odstotkov je bila tudi za ministra težka in kočljiva naloga. Morda je bila proti nemu ali drugemu častniku nepravilna. — Zato bo vsako pritožbo v tem pogledu vestno proučil.

Novi podguverner Narodne banke.

Beograd, 13. oktobra. (Z) Včeraj je imel upravni svet Narodne banke plenarno sejo, na kateri je izvolil za podguvernerja g. dr. Dragutina Protića, ki je tretji podguverner. Nadalje se je sklenilo, otvoriti podružnico Narodne banke v Skoplju, zatvoriti pa podružnico v Zemunu.

LIKVIDACIJA POKRAJINSKE UPRAVE ZA DALMACIJO.

Beograd, 13. oktobra. (Z) V zvezi z likvidacijo pokrajinske uprave za Dalmacijo je ukinilo finančno ministrstvo finančno delegacijo v Splitu. Njeni posli preidejo s 1. januarjem 1924 na finančno delegacijo v Sarajevu.

Razmere v Bolgarski. Prihod poslanika Rakića v Beograd.

Beograd, 13. oktobra. (B) Davi je dospel iz Sofije naš poslanik g. Milan Rakić. Takoj dopoldne je posetil dr. Ninčiča, Panto Gavrilovića, pomočnika ministra zunanjih zadev ter pooblaščenega ministra g. Ljubo Nešića in jim obširno poročal o razmerah v Bolgarski po udušitvi velike kmetsko-komunistične vstaje. G. Rakić je poročal dr. Ninčiču izčrpano o delu naše in bolgarske delegacije glede izvedbe niških dogovorov.

Pogajanja z bolgarsko delegacijo teko povoljno in smemo upati, da se bo razmerje med nami in Bolgarsko kmaju zboljšalo. Bolgarska delegacija je nasproti naši delegaciji sprejemljiva za predloge v mnogih spornih vprašanjih. Danes popoldne je Rakić posetil predsednika vlade g. Pašića, katerega je podrobno obvestil o vprašanjih, ki se sedaj rešujejo med nami in med Bolgarsko.

Pooblastilni zakon v Nemčiji sprejet.

Berlin, 13. oktobra. Državni zbor je sprejel pooblastilni zakon. Za sprejetje je glasovalo 316 poslancev, proti 24 poslancev, 7 poslancev pa se je vzdržalo glasovanja. (W.)

Berlin, 13. oktobra. Takoj po seji državnega zbora se je sestal državni svet in izjavil, da soglaša s pooblastilnim zakonom, kakor ga je sklenil državni zbor. (W.)

Berlin, 13. oktobra. Državni kabinet bo na seji, ki je določena za jutri, sklepal o valutnih vprašanjih. Včeraj se je državni kabinet bavil s pobližanjem verižništva s pomočjo kontrole in konvencij o cenah, ter je sklenil, da izda novo naredbo glede nastavljanja in odpuščanja delojemalcev kakor tudi o ustanovitvah obratov. Naredba pomeni razveljavljenje demobilizacijskih naredb od februarja in novembra l. 1920. (W.)

Demonstracije in plenjenja.

Kreuznach, 13. oktobra. Tukaj je danes došlo med brezposelnimi do

večjih nemirov. Šest večjih trgovskih hiš so opleniili. Francoske zasedbene oblasti so nad krajem razglasile obsešno stanje. (W.)

Düsseldorf, 13. oktobra. Včeraj v poznih večernih urah so v več trgovinah z živili pobili šipe in trgovine opleniili. Policija je bila preslaba, da bi mogla nemire preprečiti.

Höchst, 13. oktobra. Pred mestno hišo so včeraj brezposelni priredili demonstracije. Pred vhomom v mestno hišo so morali postaviti močno policijsko stražo. Ljudstvo je na policijo metalo kamenje. Policija je rabila orožje in streljala na množico. Zaradi tega je bil en delavec ubit, trije pa težko in več lahko ranjeni. V mestu je prišlo tudi do plenitev. (W.)

London, 13. oktobra. »Temps« poročajo iz Kolina, da je bilo o priliki ondnih nemirov zaradi oboroženega posredovanja policije nekaj angleških vojakov ranjenih.

Avdijence.

Beograd, 13. oktobra. (B) Danes dopoldne je grški poslanik g. Maurudis z nekim grškim višjim častnikom posetil pomočnika ministra za zunanje zadeve g. Panto Gavrilovića in ministra za zunanje zadeve dr. Momčila Ninčiča, ter ju obvestil o prihodu grškega kralja Jurija v Beograd. Kralj Jurij dospe v Beograd, da prisostvuje krstu prestolonaslednika. Njegov prihod se pričakuje za 19. t. m. zvečer.

Iz Italije.

Rim, 13. oktobra. (K) Veliki fašistovski svet je sinoči rešil slučaj Rocca. Sprejel je ostavko izvršilnega odbora, razveljavil izključitev Rocca, ki jo je sklenil odbor ter z vsemi proti dvema glasovoma sprejmenil izključitev v trimesečno suspenzijo. Mussolini je nad eno uro govoril o razmerju med notranjo in zunanjo politiko Italije. Nato se je sklenilo, da mora stranka z vlado direktno sodelovati brez vsake politike, ki bi imela namen, politično in moralno odgovornost prevažati na druge stranke. Stranka pa ne odklanja tehničnega sodelovanja s sorodnimi in lojalnimi elementi. Pri tem je dovoliti ugodnosti onim strankam, ki s fašistično vlado direktno ali indirektno sodelujejo. Vsak poskus, ločiti Mussolinija od stranke, se je označil kot brezuspešen in absurden. Veliki svet, katerega seja je trajala sinoči od 10 do danes do 1. ure zjutraj, bo danes nadaljeval s svojimi posvetovanji.

Eksplozija.

Varšava, 13. oktobra. (Poljska brzojavna agentura) Okoli 9. ure dopoldne je zletelo v zrak skladišče smodnika. Skladišče spada k trdnjavijskim delom mestnega okoliša. Do opoldne so ugotovili na žrtvah 28 mrtvih, 48 težko ranjenih. Preiskava, ki se je takoj uvedla, je pokazala, da gre za zločinsko dejanje.

Današnje prireditve.

V Ljubljani:
Drama: »Smrt majke Jugovičev.« Izv.
Opera: »Aida« Izv.
Kino Matica: »Katjuša Maslova.«
Lya Mara.
Kino Ideal: »Lisette Leouzon.«
Kino Tivoli: »Jezdec brez glave.«
III. del.
V pondeljek, dne 15. okt. v Ljubljani:
Drama: »Judit.« Red F.
Opera: Zaprt.
Kino Matica: »Zabodne strasti.«
Kino Ideal: »Lisette Deuron.«
Kino Tivoli: »Jezdec brez glave.«
III. del.
Nočna lekarniška služba v Ljubljani:
Tekoči teden: lekarna Bohinc na Rimski cesti in Leustek pri Zmajskem mostu.

Diktatura ali parlamentarizem?

Od našega berlinskega dopisnika.

el. Berlin, 8. oktobra.

V nekem severnem predmestju Berlina, ki ga je dal g. Gessler kot najbolj nevarno gnezdo podvojeno zastražiti s četami državne brambе, se je valila pred par dnevi nepregledna množica delavcev, uradnikov in nastavljenecv v smeri proti Reichstagu. Strašen in svaričen je bil vedno se ponavljajoči refren vpitja: »General, General, wag es nicht noch einmal!« Trdovratno se je razširila vest, da maršira general Ludendorff na čelu narodno-socialističnih korporacij, ki jih je mobiliziral Adolf Hitler. Smer pohoda, da gre skozi srednjo Nemčijo proti Berlinu, 24 ur pozneje je bila državna bramba prisiljena, razbiti borbeni oddelek reakcionarnih čet, ki so se hoteli s pučom polastiti trdnjave Küstrin. Po ponovnih 24. urah je bilo razglašeno, da se Bavarska pod poveljstvom bivšega ministrskega predsednika in sedanjega diktatorja g. von Kahr zoperstavlja berlinskemu navodilu, ter da utemeljuje svojo garancijo s »pravom druge največje zvezne države«. Šef kabineta von Knilling pa je na javnem shodu proglasil s strani nemške vlade podpisano versajlsko pogodbo za neveljavno, obenem pa je zahteval od centralne vlade takojšen odpoklic nemških zastopstev v Bruslju in Parizu.

Gospod Stresemann je običal med dvema ognjema. Zapičen od svojih najboljših prijateljev, in v stiski radi zahtev nemške ljudske stranke je bil prisiljen staviti svoj portfelj predsedniku Ebertu na razpoložanje. Parlamentarni položaj je bil nejasen in docela zapleten. S početka se je zdelo, kakor da brez diktature ni rešitve, njen predpogoj bi pa bil — naravno — razpust Reichstaga. Eden izmed odhajajočih ministrov je dal našemu dopisniku skodečo sliko situacije:

V desničarskih strankah se jasno opaža stremeljenje, odstraniti socialne demokrate, levo krilo centruma in demokratov za vsako ceno iz vlade. Nekateri, sicer zelo resni politiki take rešitve re odlašajo brezpogojno, ker se boje bavarske nevarnosti in ker smatrajo erotnost države kot največjo dobro, ki jo je treba pod vsako okoliščino obvarovati. Vsekakor je v Monakovem mnogo federalistov, ki bi se raje ločili od Berlina, ker jim je težko pri srcu, da zapovedujejo Nemčiji socialni demokrati ministri. Na drugi strani pa je treba pomisliti, da se ustavlja peščica monakovskih fanatikov več milijonov organiziranih in discipliniranih delavcev in uradnikov, ki se protijo nacionalistični ali pa celo fašistovski diktaturi. Pod nobenim pogojem ne marajo pripustiti, da bi se presekale niti, ki nas še vežejo z nekdanj sovražnim inozemstvom. Nikdo ne mara vojne v mirnem stanju. Te mase hočejo v notranjosti braniti svobodo in svobodščino, ki so si jih po neizmerno trudopolnem delu pridobili. Prvi predpogoj te svobode pa je hitri delavnik.

Dogovor Stinnes-Degoutte.

»Matine je obelodanil posameznosti iz razgovora med Hugom Stinnesom in generalom Degoutteom ter o dogovoru, ki ga je sklenila skupina »Phoenix« s francosko okupacijsko oblastjo. Dogovor je bil sklenjen 7. t. m. V razgovoru o omenjenem generalu je Stinnes najprej zahteval uvedbo 10-urnega delavnika v tovarnih ter 8 in pol urnega delavnika v rovinah, češ, da je Nemčija samo potom intenzivnega dela omogočeno odplačevanje reparacij. Francoški delegat se je branil, pristati na to zahtevo. Nato je Stinnes zahteval, naj se dovoli nemškimi inženirjem, predelavcem in ljevalnicam delavcem povratek v Poruhirje, ker so te kvalifikacije moči neobhodno potrebne za vzpostavitev obratovanja. Tudi v tem oziru ni hotel francoski delegat ničesar obljubiti ter je izjavil, da bo francoska vlada sklepala o tem v trenutku, ko bo smatrala tak ukrep za primeren njenim intencijam.

Nato je zahteval Stinnes, da naj se za sedba tvornic, kokaren in jam, ki so jih vzele okupacijske oblasti v svojo reziho, ukine, češ, da bi ti obrati vrli veliko več, če bi stali v nemški rezihi. V svrhu kompenzacije je obljubil ponovno dobavo premoga, koksila in rudnin. General Degoutte mu je razložil, da pomenijo zasedene tovarne in jame zastavščino, katero hoče imeti francoska vlada tako dolgo v svojih rokah, dokler ne bo delo na celi črti vzpostavljeno. Stinnes je med drugim prosil za predujme, da bi mu bila omogočena vzpostavitev obratov. General Degoutte mu je svetoval, naj si išče drugod denarja. Stinnes je nato odgovoril, da ne more Nemčija, dokler inozemstvo ne vidi tendence za nemško-francoski sporazum, nikjer dobiti izmožnega posojila. To izkušnjo da je osebo napravil v Ameriki. General Degoutte je nato opozoril Stinnesa, naj si poišče taka posojila v Nemčiji. Tako je končal razgovor. Stinnes je izjavil, da bo o poteku razgovorov obvestil nemško vlado v Berlinu. Končno je vprašal, če sme nadaljevati ravnanje premožnega sindikata tozadevne razgovore. Te želje general Degoutte sploh ni maral vpoštevati.

»Tempse pozdravlja prvi dogovor generala Degoutteja z nemškimi industrijanci v Poruhirju kot novo etapo med Francijo in zasedenim ozemljem. List ugotavlja, da gre za začasni tekst, ki ga imajo potrditi zavezniške vlade in reparacijska komisija. Francija si v dogovoru ne rezervira nikakih prednosti, pač pa bo delila premož z Belgijo. Kakor znano, je Italija prišla v pogodbo glede

Med tem se je notranjepolitični položaj še bolj zamotal. Celokupna reakcija je prešla sklenjeno v ofenzivo ter je pregazila obstojanke zmernih strank. V tem trenutku je bilo upati na zboljšanje situacije v zunanji politiki. Stresemannova izjava, s katero se preključuje vse odredbe, po katerih so bile dobave reparacij za Francijo in Belgijo prepovedane, je napravila v prestolnici antante izvrsten utis. Manjkala je samo še roka za realizacijo pogajanj: Berlin jo je ponudil, Francija pa se je iz neznanega razloga odela v molk. Morda si na d'Quai Orsayvi niso v tako zamotanem in nevarnem trenutku delali večjih upov. Francija se je pač postavila v pozno pričakovanja. Ni naša stvar presojati, tako politiko. Morda je dobičkanosna in modra, lahko pa je tudi nevarna in kratkovidna. V tem trenutku se je obroč okoli Nemčije sklenil vedno tesneje. Dogodki so zavzeli do sedaj neznan brzino. Nikdo ne ve, ako bo vse to končalo: ne Berlin in ne Pariz. Gospod Poincaré si najbrže misli: »Priznavam, da sem najbrže zamudil pravi trenutek. Toda sedaj je prepozno, razbijati svojo glavo z ramotirvanjem. Računati moramo za dejstvo, ne pa za minulimi možnostmi. Tako dejstvo je: Poruhirje je zasedeno. Mogoče se nam posreči redna eksploatacija te pokrajine. Večina nemških uradnikov in delavcev je pripravljena stopiti v našo službo. Dobro izkoriščana ruhrska zastavščina nam kaže letno 1 zlato milijardo. Vzemimo jo, in ne brigajmo se za ostanek. »Prav lepo! Toda kaj porečeš k temu zavezniki? Kaj porečeš k temu Anglija? Tudi njim je treba dajati reparacije. Evropske obnove se morajo udeležiti vsi narodi, ako si res žele trajnega uspeha. Francija sama ne more živeti, če vsi drugi ali pa nanogi drugi umirajo.«

Tako je govoril omenjeni minister. Podal je misli, ki jih še danes zastopajo izključno pacifiistični krogi. Z leve in desne pa odgovarjajo: Tak resnemen je utopičen. Če bo umiranje res prišlo, se bo najprej ugnezdilo v Nemčiji. Nemčija gre pred vsemi drugimi narodi. Morda se ji še posreči, da se obvaruje proti infekciji. Ali za nas je vse prepozno, prepozno...

In zdravilo? Diktatura! Z desne strani seveda. Pred par dnevi še ni bila niti misel na diktaturo mogoča. Danes se igračkajo že z dejanjem. Tolika je zmešnjava, ki jo je doba politične napačnosti povzročila v najbolj ekvilibriranih glavah. S severa, z zapada ter vzhoda pa se sliši ogromni zbor, ki ga ni mogoče uplašiti z državno brambo, z bajoneti. General, general, wag es nicht noch einmal Deset milijonov delavcev je pripravljeno na odločilno bitko. Kateri general v uniformi ali v civilu bo imel toliko poguma, zasadi mladi nemški republik bodalo v grlo?

premogovnih dobav, Anglija pa itak ne rabila poruhrskega premoga. Vsekakor pa se »Tempe« z enim delom francoskega časopisa postavlja proti Stinnesu, katerega politične intrige med vladno krizo v Berlinu v pariskih krogih niso izzvale ravno najboljšega utisa. S tem v zvezi je odklonitev predlogov skupine Stinnes potom generala Degoutteja. Nikdo ne verjame v odkritost poruhrskih magnatov, ker je podaljšanje delovnega časa kot zahteva čisto navaden trik. Zdi se, da je imel korak nemške vlade v Bruslju namen, pritisniti v tej smeri tudi na Pariz. List nadaljuje svojo kampanjo proti kom, petenci nemške vlade v svrhu pogajanj vse dotle, dokler ne bo izvedena denarna reforma.

Mariborsko pismo.

Nenavadno topli jesenski dnevi so zavladali. Sonce nas prijetno boža s svojimi dobrodejnimi žarki. Se celo naš vsakdanji gost veter se je nekam skril k počitku. — Noč so jasne, nebo zvezdnato, a kljub temu ne ravno prehladne. Ljudje hite ven v naravo občudovat pisano jesensko lepoto, izpreminajočih se barv in se krepač k vinotočom pod vejo z rujno kapljico — kdor more seveda. Po goricah se tuilnata že pričenja trgatev. Zaradi deževnega poletja so nam obetali, da bomo jagode letos toliko v možnarjih, tako bodo trde. Zraven se bomo pa držali kisle. Tadrni dnevi in tedni pa so vse preroke ovrgli. Vinski pridelek bo sicer manjši kvantitativno, kvalitativno pa ne bo dosti zaostajal za dobro kapljico prejšnjih let. Se neka takih dni, toplih in mirnih noči, pa smo na konju, posebno ti, si ne hitijo s trgati. Sv. Terezija, t. j. 15. t. m. je tista, ko dozori grozdje. In letos hiti z zornitvijo, da nadomesti prejšnje hladno in deževno vreme. V takih lepih dnevih pridobi grozdje vsak dan približno za eno stopnjo na sladkorju in seveda tudi na moči. Zato se letos kesajo tisti, ki so s trgati jo hoteli in zadovoljni so oni, ki so čakali in še čakajo.

Toplo jesensko vreme pa je zaneslo med ljudi znano bolezen influenco ali »špansko«, kakor jo mnogi imenujejo. Slučaji se množijo od dneva do dneva; posebno v mestu in okolici priklene ljudi za smrti dni na posteljo. Sicer se ni zahtevala smrtni žrtve in kakor vse kaže, bo ostala tudi letos bolj skromna. Pravijo pa, da se je pojavila neka posebna bolezen pri nas: neke vrste rak na jeziku. Našemu znanemu meščanu, urarju Petelinu so te dni odrezali jezik prav spodaj pri goltancu. Nekemu drugemu, ki se je za zglasil preje, dokler se ni bila bolezen tako razvila, so samo kosček odšili. Tak operaciji pa na jeziku

jejo pri nas, ampak v — Gradcu, kamor ljudje še vedno zahajajo v bolj nenevarnih slučajih. So pač stare vere in stari rečeni, kar se ne pozabi tako hitro, posebno zato ne, ker mi vsled resni razlogov ne moremo konkurirati z Gradcem v tem oziru. Saj je Gradec svoj čas vse naprave koncentriral sam in zlasti slovenski del Stajerske zanemarjal. Tako je bilo v gospodarskem, prosvetnem in zdravstvenem oziru.

En del naših ljudi še vedno škili tja prek in vzdihuje za časi, ki se ne povrnejo nikdar več. Maribor bi bil pod Avstrijo neznan to zakotno mesto brez gospodarskega razmaha ob meji. Sedaj pa je zavzel važno mesto v naši državi zlasti v obrtnem in industrijskem oziru. Tega pa nečemo uvideti naši nemški sosesčani, še manj pa upoštevati. Svabčarenje in posvke »Windsche« s pridevkom »Hunde« in podobno so na dnevnem redu. Slovenci bodo morali končno le poseči po samopomoči kakor pred petnajstimi leti in prisiliti, da se bodo tudi ti naši državljani naučili državnega jezika. Ali bi ne bilo dobro napraviti enkrat revizijo tujih državljanov v našem mestu? Trdi se, da jih je mnogo, ki zavzemajo udobna mesta in imajo edini posel rovarjenje proti naši narodnosti in državi. Ako se mestni magistrat ne zgane, naj se zgane vsaj naša državna policija! Naj grejo tja, kamor jih vleče srca, ne pa — železode. S tem bi se pridobilo mnogo stanovanj za naše ljudi ki se še vedno potikajo po raznih luknjah in vagonih in mi bi imeli lepo število hujšakcev in razdrncev manj.

Naš magistrat je vendarle začel popravljati trotuarje, še predno so si ljudje polomili noge. Pri tej priliki se še vidi, kako potrebno je bilo naše mesto tega popravila in koliko drugih nedostatkov še ima, ki čakajo časa in denarja.

V ljubljani že dve leti nimate obrtno-nadaljevalne šole. Tudi sedaj visi v zraku, kakor poročate. Pri nas smo pa v tem oziru vendar pred vami. Obrtniški krogi so omogočili, da se je ta prepotrebna šola vzdržala tudi v teh kritičnih letih. Za letos so pa industrijski prikočili na pomoč in tako začnemo nekoliko pozneje — namreč 4. novembra — ampak bolje pozno nego nikoli. Prav tako, da se bo vršil v soboto popoldne in v nedeljo dopoldne, mesto prejšnjih četrtkov.

Pri našem gledališču vlada kljub štirim abonementom občutljiva praznota. Res je sicer, da marsikoga izvalijo lepi dnevi ven iz mesta, kjer se dalj časa zamudi, a kljub temu bi naše mesto lahko napolnilo naše malo gledališče, ko bi bilo med občinstvom več smisla za to. S kulturnimi prireditvami nimamo prave sreče. Znan umetnik Zilka so komaj do polovice napolnili Götzovo dvorano. Čudimo se, da se niso izgnili na vztrajnosti in da pridejo še vedno kljub temu, da so imeli že večkrat pošteno smolo pri nas sicer ne pri igranju, ampak pri posetu koncertov. Hvaležni smo jim. Ščasoma bodo morda le prebili led in vzdrnili nas iz znanega mrtvila.

Ljubljanci ste zelo dostojno proslavili žalosten spomin 10. oktobra. Tudi Celjani ga niso spregli. Mi se pa nismo zmedli niti zanj, ker nam tu v omejenem mestu ni potreba buditi takih spominov. Kaj nimamo več podružnic »Jugoslovenske Matice«?

iz prosvetnega življenja.

REPERTOAR NARODNEGA GLEDALIŠČA V LJUBLJANI.

Drama.

Začetek ob 8. uri zvečer.

Nedelja 14. oktobra: Smrt majke Jugovičev. Izven.

Ponedeljek 15. oktobra: Judit, gostovanje g. Marije Vere. Red F.

Torek 16. oktobra: zaprto.

Sreda 17. oktobra: Kar hočete. Red C.

Četrtek 18. oktobra: Azazel. Red B.

Petek 19. oktobra: Judit. Red E.

Sobota 20. oktobra: Smrt majke Jugovičev. Red E.

Nedelja 21. oktobra: Ugrabljene Sabinke. (Striže Putjata.) Izven.

Ponedeljek 22. oktobra: Kar hočete. Red A.

Opera.

Začetek ob pol 8. uri zvečer.

Nedelja 14. oktobra: Alda. Izven.

Ponedeljek 15. oktobra: zaprto.

Torek 16. oktobra: Evgenij Onegin. Red B.

Sreda 17. oktobra: Alda. Red D.

Četrtek 18. oktobra: Nikola Šubic Zrinjski. Red E.

Petek 19. oktobra: Novela od Stanca. Zapečateni. Red A.

Sobota 20. oktobra: Evgenij Onegin. Red C.

Nedelja 21. oktobra: Prodana nevesta. Ljudska predstava.

Ponedeljek 22. oktobra: zaprto.

— V drami se uprizori danes zvečer ob 8. uri »Smrt majke Jugovičev«, ki se igra pod režijo g. Rogoza v izvršniku. Majko Jugovičevko igra g. Rogozova, Kosovsko devojko g. Balatkova, Bako g. Juvanov, Gorjupova in Artlova, osmo snaho g. Medvedova in deveto Angiljo. g. Šaričeva. Moške vloge so v rokah g. Rogoza, Skrbinske, Tavčarja, Gorjupove, Drenovca, Pečka, Sancia, Cesarja in Smerkolja. Igra se v izvršniku.

— Danes, v nedeljo točno ob pol 8. uri zvečer se poje v operi »Alda«. Uloga Aide polje gđ. Zilkova, Ameris gđ. Šillogova in vsečim gđ. Saxova. Egipčevskega kralja g. Pugeji, Radamesa g. Šimenc, Velikega svečenika Rampsia g. Betetto, Aldinega očeta Amonasro g. Cvejič in sela g. Mohorič. Opero dirigira in režisira operni ravnatelj g. Rukavina.

— Klavirski koncert slovenskega pianista g. Ivana Noča. V ponedeljek, dne 22. t. m. se vrši v veliki dvorani hotela »Union« prvi pianistični koncert slovenskega pianista g. Ivana Noča. Gospod Noč je bil pred par leti gojenec Glasbene Matice ljubljanske, nato pa je zaključil svoje klavirske študije na Dunaju. Dne 22. t. m. svira prvotkrat pred slovenskim občinstvom ter smo prepričani, da bode občinstvo s številno vdeležbo pokazalo svoje zanimanje za tega mladega našega umetnika. Natančni spored prihodnje dni.

— Umetnostna razstava slovenskih in hrvaških mlajših umetnikov ostane odprta le še kratak čas; vabimo vse, ki si še razstave niso ogledali, na obisk. Običajno vodstvo je danes v nedeljo ob enajstih; vodi g. Zorman.

Sokolski Tabori

O naših požarnih brambah.

(Dopis od jezikovne meje.)

Naše ministristvo notranjih poslov je izdalo vsem politično upravnim oblastim odlok o nadziranju in preureditvi naših požarnih bramb. Odlok zahteva, da se izenačijo uniforme naših požarnikov s srbskimi in da zaveje v teh korporacijah nov, času in razmeram primeren duh. Sedanja uniforma je še stara avstrijsko madžarska in žal, da čisto skriva pod seboj tudi avstrijsko madžarsko mišljenje požarnikov.

Ta odlok je velike važnosti zlasti z ozirom na našo pomemčeno in okuženo mejo, kakor tudi za marsikak otočič v zaledju, kjer se je do prevrata bujno razvijalo nemško avstrijskanstvo in vcepljala mržnja proti našemu narodu. Časi in razmere so postale po osvoboditvi druge, a ljudje so čisto ostali isti.

Požarne brambe so eminentno humanitarne naprave, katerim je glavni in edini cilj, obvarovati bližnjega nesreče. Zato se ta društva po osvobojenju niso razpustila niti ne tam, kjer se je celo vedelo, da se uganja pod njihovim okriljem politika, ter se celo rovari proti našemu narodu in več ali manj tudi proti državi. Pustilo se jih je pri miru in čakalo, da pride pravi trenutek, ko se uredi tudi ta zadeva tako, da bo prav. Vlada smatra, da je sedaj ugoden čas za to ureditev, zato je izdala omenjeni odlok, katerega moramo zlasti mi na meji prav toplo pozdravljati.

Naši narodni nasprotniki so se bili oprijeli po osvobojenju z vso silo ravno ognjegasnih društev. Druga njihova društva so bila zvečine ukinjena, ognjegasna pa so ostala nedotaknjena. Zato so se zatekli tja ne toliko iz socialne potrebe in iz ljubezni do bližnjega, kakor pa za to, da so v teh društvih dali duška svojem nacionalnemu in čisto tudi protidržavnemu čustvovanju in mišljenju, da so mogli pod tem imenom nastopati v javnosti in dajati pogum svojim somišljenikom tudi na zunanji. Prirejali so in še prirejajo številne veselice sicer za dobrodelne namene; a vsaj tako važen in merodajen, kakor je bil dobrodelen, je bil vsakokrat tudi nacionalen moment. Vodilni krogi, ki so preje vodili gonjo proti nam in ki niso mogli slišati srbskega imena ter so držali v kleščah naše ljudi, so uvideli po prevratu, da morajo imeti stike s svojimi somišljeniki in z našimi zaslepljenici. In v ta namen so jim prav prišla humanitarna ognjegasna društva. Zato opažamo zlasti pri nas na meji, da so se ta društva zadnja leta zelo okrepila in postala prav agilna. Ustanovila so se celo nova v takih krajih, kjer preje niso obstojala in v katerih se mora radi raznih okolišnin omejiti pri eventuelni nesreči vse njihovo delovanje le na rešitev blaga iz ognja. Popreje so imela požarna društva k večjemu v naših krajih letno po eno prireditev. Redka so bila društva, ki so imela po dve prireditvi na leto. Sedaj pa se vrstijo veselice za veselici. Enkrat je potreba

Organizacija NRS.

— Maribor, 1. mestni okraj. V torek, dne 9. t. m. je sklicala organizacija NRS svoj I. redni občin zbor v obedovalni dvorani restavracije »Pri zamorcu«, ki je bila natlačeno polna. Po običajnem pozdravu predsednika g. Puclja in po podanem tajniškem poročilu o delovanju te organizacije je g. dr. Ravnik v nadpolurnem govoru temeljito obrazložil pomen NRS v preteklosti in sedanjosti, povdaril je zasluge njenih voditeljev, zlasti pa g. Pašiča, ki je privedel srbski narod do ujedinjenja. Kakor je srbski narod pokazal pri zadnjih občinskih volitvah, da je ogromna večina v NRS in ker ima današnja vlada smisel in moč za pozitivno delo, tako moramo tudi mi Slovenci tej vladi zaupati. Zaključil je svoj govor ob velikanskem navdušenju zborovalcev, da moramo doseči ta plemeniti cilj le v ljubezni in bratstvu troimenega naroda. V debato je posegel nadalje g. dr. Müller, ki je posebno reagiral na očitana demokratična radica nacijaionalnega vprašnja, ter zlasti povdaril, da ima tudi vladna stranka v tem oziru dolžnosti na vse strani, da bo pa stvar poslanca radi kavalne stranke v Sloveniji, ki bodo sami zavzeli v tem oziru pravo nacijaionalno stališče in da je tedaj dolžnost vsakega dobromislečega Slovenca, da vstopi v NRS in da na ta način pomaga nacijaionalnim idejam do zmage. Burno aklamiran je dr. Müller pozval na vztrajno delo v dosegu ciljev. Nato je g. Kutin podal zelo zanimive številke glede nemškega šolstva v Sloveniji od ujedinjenja pa do danes ter tozadevno zelo temeljito razpršil dvom o očitanju protinacijaionalnega gibanja od strani današnje vlade. Hrvat g. Gjuro Mandić iz Karlova je izjavil, da se je začelo daniti tudi na Hrvaškem in da ne bo dolgo, ko bomo vsi trije bratje tvorili v NRS edino in nepremagljivo moč. Po nadaljnjih govorih gg. Slanovca, Trošta, Cijana in Baunca so se izvršile volitve odbora ter so bili izvoljeni za predsednika dr. Fero Müller, odvetnik, pod-

novih cevi, drugič brizgalnice, tretjič voza, četertič opreme, petič — tovornega avtomobila, s katerim se vozijo paradirat k svojim sosednim društvom. In tako gre to naprej in naprej. To posebno dobro lahko opazujemo v neposredni mariborski okolici, kjer ne pridemo iz samih veselic ognjegasnih društev. Če pa posetiš tako prireditev, pa misliš nehote, da si ne samo v Avstriji, ampak sredi rajha. Slovenske ali pa državne zastave ne vidiš, slovenske besede ne slišiš in tudi ne pesmi. Ko pa pride že poznejša ura in so duhovi že nekoliko razgreti, takrat pa lahko čuješ besede in pesmi, da se ti jeziho lasje in krči srce. Čudiš se, da je kaj takega sploh mogoče v sedanjih časih. Ako bi našli ljudje onkraj mejnih kolov zagrešili le desetinko tega, kar se zagreši pri nas, bi že zdavnaj bila vsa društva razpuščena in ječe prenapolnjene.

Patrijotskih praznikov se naše požarne brambe izogibajo, kolikor največ morejo. Kadar pa ima kak njihov veljak god, ali rojstni dan, takrat se pa vrši bakljada, mirozov in bogzna, kaj še vse. Hodi se po vaseh in ulicah — zlasti v mariborski okolici — in se igra pred hišami znanih renegatov po 10 do 20 minut. Ko pa se je n. pr. rodil naš državni prestolonaslednik, ni prišlo našim parade željnim požarnikom na misel, da bi priredili kako slovesnost. V prejšnjih časih pa so si brusili pete za vsako avstrijsko malenkost.

Da, da, zadnji čas je bil, da se posveti tudi malo za kulise teh organizacij! Naj se posvetijo delu in namenu, katerega imajo, ne pa, da bi bile naše požarne brambe zatočišče in pribežališče vseh našemu narodu in naši državi sovražnih elementov. Pri tej priliki opozarjamo, da se naj tudi na primeren način revidira zlasti častno članstvo. Znani so slučaji, da so izvolile požarne brambe častnim članom celo ljudi, ki niso naši državljani in ki nimajo prav nikakih zaslug za požarne brambe. Pač pa so bili ti ljudje preje voditelji nemštva in organizatorji njihovega »dranaga«. Zdej so pa častni člani naših požarnih bramb in tudi državljani. Odtočno zahtevamo, da se tako nevedna ognjegasna društva pouče, da bo v prihodnje kaj takega nemogoče.

Požarne brambe, ki so na mestu, bo naša javnost vsikdar in povsod rada podpirala in jim šla na roko. Tudi od strani države in njenih organov jim je zagotovljena dobrohotnost in pomoč. Nikdar in nikjer pa ne bomo trpeli, da bi se pod okriljem tako humanitarnih društev zbirali rovarji proti našemu narodu in državi.

Zato pričakujemo z vso zanesljivostjo, da ne bo ostal omenjeni odlok notranjega ministristva samo na papirju, ampak se bo izvajal na korist našega naroda in države, pa tudi na korist naših požarnih bramb, ker jih bo vrnil s stranpota zopet svojem prvotnemu poklicu in namenu.

predsednik Ljudevit Puclj, tajnika Janko Trošt, blagajnika Janko Cerkovnik in odbornika Karol Šega, inž. Albin Zakrajšek, Ivan Buždon, Miodrag Janković, Karol Troha, dr. Krištof Cazatura in Jože Cijan.

Iz boljševiske Rusije.

Poštni promet.

Poskusi uvedbe zračne pošte v Rusijo se niso obnesli. Iz Moskve je bilo poslano v Rigo v polpetem mesecu (od 1. maja do 15. septembra) le 1631 paketov, v Evropo preko Kraljevecv 26.033 paketov. V tej smeri se pošilke množijo, z latrskije strani pa se njihovo število zmanjšuje. Južno smer so popolnoma opustili, ker je dajala premalo dohodkov. Smer Nižni-Novgorod (vzhodno od Moskve) je delovala samo za časa sejma (od 15. julija do 15. avgusta). V splošnem deluje pošta zelo slabo. Meseca avgusta je bilo oddanih v Moskvi le 1.458.000 pisem, torej manj, kakor po eno pismo na prebivalca.

Upokoitev vseučiliških profesorjev.

Na petrograjskem vseučilišču je bila upokojena cela vrsta profesorjev. Med temi so znani zgodovinar Karjev, filozof Radlov, cerkveni kanonist Zaozerak, Briselkov in drugi.

Esperanto in problem mednarodnega pomožnega jezika. — Zbor Društva narodov, ki je naročil komisiji, naj izreče svojo sodbo o vprašanju pouka v esperantu ter o raznovrstnih perspektivah problema mednarodnega pomožnega jezika, je sklenila, da se ne more priporočati umetnih jezikovnih tvorb. Komisija je mnenja, da se imajo omejevali njena stremeljenja na razširjevanje živih jezikov in moderne literaturo; to je obenem najmočnejše sredstvo za zblizanje narodov. Le tako bi se utegnili olajševati medsebojno sporazumevanje med narodi, ki je ideal Društva narodov.

:: Zahtevajte povsod :: JUTRANJE NOVOSTI

Dnevne novosti.

— Nova **gospodstva**. V ministstvu pravde se pripravljajo veliki ukazi o pomolstvitvi političnih krivcev in o vprašanju kazni za manjše pregreške.

— Imenovanje brigadnih generalov. V ministru za vojno in mornarico se pripravljajo veliki ukazi o imenovanju brigadnih generalov. Ukaz bo objavljen 21. t. m. na dan prestolonaslednikove krste.

Pri članku »Ali se da panslavizem uresničiti« je pomotoma izostala šifra —nik. Ista šifra mora biti pri listku »čudno«!

— Finančni minister dr. Stojadinović, minister za šume in rudnike g. Milan Sršić in g. Ignacij Bajloni, industrialec v Beogradu so odpovali sinoči v Bosno, da obiščejo nekatere monopolne ustanove.

— Vprašanje obmojnega prometa. 28. tega meseca bo začela z delom komisija, ki naj definitivno reši vprašanja obmojnega prometa. Našo državo bodo zastopali trije delegati, in sicer: g. Gjorgije Fotič, inšpektor generalne direkcije carin, dr. Franjo Vodopivec, vladni svetnik pokrajinske uprave v Ljubljani in Janko Trost, upravnik carinarnice v Mariboru.

— Invalidski zakon. Minister za socialno politiko dr. Peleš je s specialno komisijo dovršil predlog zakona o invalidih. Predlog pride te dni pred ministrski svet, nato pa v skupščino na razpravo.

— Oseba v postu. Pošta odpravica Ana Mohar iz Kresnice, zadnji čas na glavni pošti v Ljubljani, je umirovljena.

— Sprememba v poveljstvu dravske divizijske oblasti. Pri zadnjem premestitvi oficirjev je bil imenovan za poveljnika dravske divizije g. polkovnik Stanojevič, kateremu je dosednji komandant, g. polkovnik Vučković v petek predal svoje po. G. polkovnik Vučković si je v času svojega bivanja v Ljubljani s svojo ljubezljivo pridobil srca vseh ljubljanskih krogov, ki ga bodo gotovo ohranili v najboljšem spominu. Upamo, da bo gospod polkovnik ohranil slovensko prestopilo v najlepšem spominu in mu želimo mnogo uspehov na njegovem novem službenem mestu.

— Imenovanje. Za drugega sekretarja prvega razreda v državnem svetu je imenovan g. dr. Janko Novak.

— Imenovanje gerentskega sveta. Namesto Mihaela Trauberja, Josipa Oršana, Josipa Sabar in Josipa Gónca so imenovani za člane občinskega gerentskega sveta v Dolgi vasi Ivan Balasch, Franc Fuchs, Franc Horvat in Stefan Novak — vsi posestniki v Dolgovaskih Goricah.

— Izprememba v sodni službi. Dr. Josip Novak, sodnik okrajnega sodišča v Ptuj in dr. Vinko Zorc, sodnik okrajnega sodišča v Ribnici, sta izstopila iz državne službe.

— Izpremembe v šumarski službi. Dominik Šerjak, šumarski asistent v X. čin. razredu pri direkciji šum v Ljubljani je postavljen za šumarskega inženirja v IX. čin. razredu pri šumski upravi na Bledu; Alfred Buchsach, okrajni gozdar I. razreda pri šumski upravi v Ljubljani, za okrajnega gozdarja I. razreda v X. čin. razredu pri šumski upravi v Murski Soboti; Stanko Hrtbarnik, okrajni gozdar III. razreda v Murski Soboti za okrajnega gozdarja III. razreda v Bohinjski Bistrici; Ivan Hraš, šumar v Kokri za šumarija I. razreda pri šumski upravi na Bledu. Upokojena sta Rudolf Medven, šumar III. razr. na Bohinjski Bistrici, in Dragotin Ostross, šumar III. razr. pri šumski upravi na Bledu.

— Podražena pošta vrednotnica. Od 16. t. m. se zviša prodajna cena listov za odgovor od 4 na 8 din.

— Premestitev pošte Tupalče in izprememba imena. S 16. oktobrom 1923 se premesti pošta in telefon Tupalče iz občine Senčur v vas Predvdor (občina Predvdor) in se bo imenovala Predvdor. Selski pismonoša bo dostavljal vsak dan razen nedelje v tele vasi: Hrib, Tupalče, Olševik, Hotemaže, Novavasa, Mače in Bašelj; ob ponedeljkih, sredo in petkih v vasi Breg, Sr. Bela, Sp. Bela, Hraše in Zg. Bela, ob torekih, četrtek in sobotah pa v vasi Možanca, Potoče in Turn. Pošta Predvdor bo imela vsak dan ob 10.15 zvezo s pošto vožnjo Kranj—Kokra, ob 17.35 pa s pošto vožnjo Kokra—Kranj.

— Vizum za potne liste v Zader. Italijanski konzulat v Splitu je zopet uvedel vidiranje potnih listov za Zader. To vidiranje ni zvezano z nikakimi stroški, velja pa samo za Zader, ne pa tudi za druge kraje Italije.

— Znamke Rdečega križa. Glavni odbor Rdečega križa je izdelal enodinarske znamke, za katere je ministru pošte in telegrafa izdal dovoljenje, da se smejo nalepljati na pisma in dopisnice poleg poštne znamke. Ravnotako je tudi finančno ministru izdal dovoljenje, da se smejo te znamke nalepljati na račune, ki jih pošiljajo stranke raznim blaginjam v izplačilo.

— Živinski potni listi morajo biti potrjeni od vojaške oblasti. Ministru notranjih del je izdal naredbo, po kateri morajo biti živinski potni listi potrjeni od vojaške oblasti. Ta naredba velja za konje, vole in drugo vprežno živino. V slučaju, da potni listi ne bodo imeli potrdila vojaške oblasti, smejo oblasti živino kupcu odvzeti kot na umiljen način pridobljeno.

— Prodaja tovornega avtomobila. Ministrstvo pravde je odredilo prodajo vporabljenega tovornega štiricilindrskega 35 HP avtomobila znamke »Raba« s popolno karoserijo in v poštev prihajajočim orodjem. Interesenti si avtomobil lahko ogledajo med uradnimi urami pri ravateljstvu letnišnice v justični palači v Ljubljani. Kolekovanje pomudbe za nakup avtomobila z navedbo ponudnega zneska je vložiti do inclusive dne 24. oktobra 1923 pri mestnem gospodarskem uradu.

— Železniška nesreča. Med postajama Nova Gradiška in Petrova Sela sta trčila v četrtek skupaj dva tovorna vlaka. Eden od strojevodi je ubit, a več voznih spremeljavalec je več ali manj ranjenih. Proga je bila precej pokvarjena, več voz je bilo razbitih. Vsi vozila so bila promet med Brodom in Zagrebom za več ur ustavljena. Iz Zagreba je bil odposlan poseben vlak na mesto

nesreče. Orijent-ekspres je vozil v Zagreb skozi Osijek.

— V ljubljanski bolnišnici je umrl 46 let star Spaho Zurešovič iz Ržance v Črni gori, o katerem smo poročali včeraj, da je padel iz stavbnega odra pri zgradbi palače za zavarovanje delavcev na Miklošičevi cesti.

— Tavtine v tobačni tovarni. Pri supervizitaciji je našel vratar tobačne tovarne Karel Lavrenčič pri nekem strojevodji strojnega oddelka za cigarete 400 nezavilnih Vardar-cigaret vrednih 200 Din. Mož se je izgovarjal, da je našel te cigarete, kakršnih on sicer ne izdeluje, v neki košari poleg stroja in je priznal, da jih je hotel porabiti za lastno vporabo. Izjavil je tudi, da so to prve cigarete, ki jih je vzel v tovarni. Pri isti supervizitaciji so našli tudi pri nekem delavcu 0.8 kg zetskega tobaka vrednega 160 Din. Mož je priznal, da je vzel za svojo rabo že trikrat po 3 kg zetskega tobaka po 600 Din. Oba sta ovadena drž. pravdnistvu, ki jih bo izročilo sodišču.

— Razne tativne v Ljubljani. Iz železniškega voza na glavnem kolodvoru v Ljubljani je ukradel navidez poznat postopak rumenkast površni suknišč s kožuhovinastim ovratnikom, vreden 300 Din in 50 Din vredno pločevinasto vedro. Na Viču je bilo ukradeno Viktoriju Kašarju črno pleskano kolo »Puch« št. 47.314, vredno 1750 Din. — Na Kodeljevem je bila ukradena kočijaz Francetu Vrstovšku zlata moška ura z double-vertizico, dvokrovna in lično gravirana, v vrednosti 5000 Din. — V baroku branjeve Marje Rožna na Selu je vlomil 17-19letni neznan fant, srednje velik, črn, čedno oblečen in je ukradel za 150 Din slaščice. Lopova so že prišli in je povedal, da je ključavničar in se piše Jakl. Predno pa so ga spravili na varno, se mu je posrečilo, da je pobegnil.

— Tativne v Zidanem mostu. Iz tov. žel. voza je bila ukradena 28 kg težka vreča fižola, naslovljena na dr. Jana v Krškem. Drugi dan pa je bil ukraden iz sedesnega voza, 23 kg težak kovčeg, poln obleke, naslovljen na Josipa Modic na Raketu. Na osebnem kolodvoru, in sicer ob priliki preseljanja v drugi vlak, je bila ukradena Elizabeti Schwarz iz Gradca iz ročne torbice, ki se ji je morda le slučajno odprla v gneči denarnica, v kateri je imela 780 Din, 5500 n. a. kron, žensko srebrno uro in potni, krstni in domovinski list. To denarnico so našli še isti večer na cesti v Zidanem mostu. Tat je vzel iz denarnice samo 780 Din, vse drugo pa je pustil notri in vrgel denarnico na cesto.

— Zopet eden, in sicer nevarnih kolesarskih tatov, se je včeraj na Dunajski cesti. Mizarški mojster Trink je šel namreč v Verovškovo trgovino z železnico in je pustil pred vrati svoje kolo. To lepo priliko je izrabil nevarni tat koles, trg. sotrudi, že znani Alojz Oman, doma iz Predvdora. Slučaj pa je hotel, da je stopil Trink iz trgovine, baš ko se je tat hotel vnesti na kolo. Trink je seveda skočil za njim, ga precej močno pograbil in poklical stražnika. Na policijski so se tega pitčka jako razveselili, ker jim je bil že dobro znan, vendar mu niso mogli do živga. Ugotovili so tudi, da je to tisti Omanovič iz Ljubljane, ki je ukradel dne 6. oktobra Cirilu Seršetu izpred justične palače 2000 Din vredno kolo, katerega je prodal v Fužinah za 675 Din. V teh dneh je našla policija zopet 7 ukradenih koles in jih vrnila lastnikom.

— Pazite! Iz več krajev prihajajo poročila, da se pojavljajo neznanji ljudje, ki skušajo priti v stik z mladimi dekleti, jim obljubljajo dobre službe, bodisi v Hrvatski ali Dalmaciji in jih vabijo s seboj. Večinoma nastopajo zelo skrivnostno in pregovarjajo dekleta, da naj gredo kar skrivaj od doma, češ da bi jih starši ne pustili kljub dobri službi tako daleč od doma. Dekleta, bodite previdne, ker tu gre za vašo življensko srečo!

— V Otovu je bilo ukradeno posestniku Jakobu Verščaju kolo »Styria«, črno pleskano, vredno 3000 Din.

— V Preserju je bilo ukradeno na Miklovičino žagi zagarija Ivanu in Alojziju Brezovniku obleka, sukinja in nekaj perila, v vrednosti 2400 Din.

— Pogrešajo že od 30. sept. nekoliko slaboumno 22letno Milko Mrharjevo, posestnikovo hči iz Stanečič pri St. Vidu. Dekle je visoke, močne postave, kostanjev las in je odšlo od doma v nedeljski kmečki obleki. Kdor bi jo videl, naj sporoči staršem.

— Pobegnil je od prostega dela na Po-brežju kaznjene delavce Ferdo Ude, ki je bil obsojen zaradi tativne na 5 let težke ječe, katero bi bil odslužil 2. majnika 1924. — Od svoje matere je pobegnil sletni Rudolf Sircelj iz Sp. Kašlja in 13letni brat Anton Sircelj od svojega gospodarja Peterca iz Vevč.

— Gročica — tihotapkinja. V Subotici so carinski organi zasledili na tihotapljenju Milico Gajer, ločeno gročico Szmere, Pripe-ljala se je iz Madžarske z nabito polnimi kovčeki, hjer je imela opremo za svojo hčerko. Ko so jo cariniki vprašali, kaj ima v kovčkih, je rekla, da nič. Pri pregledu so pa našli raznih predmetov v toliki vrednosti, da je znašala globa, ki si jo je zato naložila, 32 tisoč Din.

— Najdba pračloveka pri Djevdjeli. Inšpektor v prosvetnem ministru, g. profesor Aca Stanojevič, je ugotovil, da stare najdbe v vaseh Demir-Kapiza in Ribnik pri Djevdjeli izhajajo iz prapodgovinske dobe. Na te kraje so že med vojno nemški častniki obračali veliko pozornost in izdali po vojni izvelik album fotografij iz raznih krajev Makedonije.

— Celjski demokrati-kavarnari. Kakor zvezo, namerava konzorcij demokratiških velikov kupiti, Kosovo kavarno. Klerikalci bodo imeli konkurenco, demokrati pa so opustili politiko in so šli na »kšef«.

— Celjske novosti. Uršulin se je m. Mestni magistrat javlja, da se letošnji takozvani Uršulin sejem vrši meso dne 21. oktobra dne 22. oktobra, ker je 21. oktober v nedeljo. — Nov zdravnik v Celju. Na Cankarjevi cesti se je naselil zdravnik dr. Pečnik, kateri je doslej ordiniral v St. Jurju ob južni železnici. — V seji občinskega sveta v četrtek zvečer so se razpravljale sledeče zadeve: Nastavil se je v mestnem gledališču kot gledališki mojster Anton Rožanec. — V domovinsko zvezo so se sprejeli trgovci Franc Leskovšek, Ivan Grm, Ivan Gerdel, Helena Brinovšek, Marija Lebič in Alojzija Zemljak. Bivšemu stotniku Egonu Kelnser je sprejem v domovinsko zvezo za sigural. Občinski svet vztraja na stališču, da vojaška oblast po odstranitvi vojaških barak spravi zemljišča v prejšnje stanje in da plača najemninu tudi še za leto 1924. — Izguba dohodkov, katere je nastala vsled tega, ker sme mestna občina najemniniski novčič

pobirati šele od letne najemnine od 200 D dalje, bo občina kršila s prejemki prihodnjega leta. — Za elektrifikacijo mesta in okolice se najne večje posvilo. Vsi deli tega pa se mora odložiti projekt letnega in zimekega kopališča. — V mestni elektrarni bo treba uvesti službeni red, ki bo natančno določal delokrog posameznih nameštencev in uradnikov v njihovem medsebojnem službenem razmerju. — Med raznimi drugimi zadevami se je razpravljalo še o ustanovitvi mestne zastavljavnice, za katere ustanovitev se naroča finančnem odseku izdelati vse predprave. — Sledila je še razprava o nekaterih gospodarskih stvarih, na kar je bila seja zaključena. — S trgatvijo se je pričelo minule dni v našem okraju. Letina bo mnogo slabša, kakor se je pričakovalo. — Vlom in tatvina. Pri gostilničarju Božiču na Bregu so v noči od četrta na petek vlomili neznanji vlomilci skozi okno. Odnegli so mnogo razne obleke ter drugih stvari. Ukradeno blago se ceni na okrog 8000 dinarjev. Vlomilcev še niso prišli. — Društvo hišnih posetnikov za Celje in okolico ima dne 18. oktobra ob 8. uri zvečer shod v Narodnem domu.

— Mariborske novosti. Komanda mariborskega vojnega okraja poziva vse interese, ki bi se zanimali za državno vojaško skladišče nasproti Franzovemu mlinu v Einspielerjevi ulici ali za skladišče na glavnem kolodvoru nasproti glavni carinarnici zaradi eventualnega nakupa, oziroma zamenjave za kako drugo zgradbo, naj se zglase med uradnimi urami v Dravski vojašnici soba št. 16 v pritličju. — V minolemu tednu je umrl v Mariboru sedem oseb, od teh štiri moškega in tri ženskega spola. — Nočno lekarniško službo ima na Aleksandrovi cesti. — Nedeljsko nočno zdravniško službo ima zdravnik dr. Leonhard na Aleksandrovi cesti. — Odvetniški izpit je napravil pri višjem deželnem sodišču v Ljubljani g. dr. Adolf Salberger, konceptant pri odvetniku dr. Vekoslavu Kukuvcu. — V okrilju tukajšnje ljudske univerze se namerava uvesti 15 do 20 predavanj, obsegajočih trgovski književstveni tečaj, ako se pri-glasijo zanj vsaj 25 do 30 interesentov. Predavanja bi se vršila na tukajšnji državni trgovski šoli za jako zmerno solnino. — Zaradi trpinčenja živine je bil ovaden policiji 26letni konjač živine Franc Hentak iz Sv. Barbare v Haložah. — V četrtek zvečer sta bila na državnem mostu aretirana dva, v delavnihih bivše železnice zaposlena delavca K. S. in V. P., pri katerih so našli varnostni organi 13 kg črnke, o katerem se sumi, da je bil ukraden v delavnic. — Ze večkrat predkaznovani Walter Kolenc je v petek zvečer v Strossmayerjevi ulici napadel neko žensko in jo pretepel do krvi. Nasilnež je bil aretiran in izročen sodišču. Po prestani kazni bo izgnan v Avstrijo, kamor je pristojen.

— Ptujske novosti. Mestni magistrat naznana, da je za dobo 8 dni razpoložben seznam porotnikov mesta Ptuj za l. 1924, v katerega ima vpogled vsakdo, ki je dovršil 21. leto; pritožbe se morajo vložiti tekom 8 dni. — Kakor slišimo, dobimo v najkrajšem času v Strnišču pri Ptuj modernopletarno za nogavice, ki jo bode uredil nek Čeh; v ca. 4 tednih bodo prišli stroji iz Nemčije, nakar bodo pričeli z obratovanjem. — Po mnogih deževnih dneh smo dobili zopet pravo jesensko vreme in mnogi vinogradniki se že kesajo, da so prezgodaj pričeli s trgatvijo, ker bi sedanje tople vreme pridobilo vnu boljše kakovost.

— Belokranjske novosti: V nedeljo 7. oktobra je priredilo belokranjsko učiteljsko pod vodstvom Konrada Barleta v Metliki sadno razstavo. Solška soba je zasijala v pestri luči. Stene so ji bile okrašene s prilagami »Sadjarja«, pod katerimi so stale belobrobene mize, katere so tvorile tudi zavoj v sredini sobe. Vse so bile obložene z rožnordječimi jabolki, modernimi hruskami, v katere se je potapljalo cvetje s svojimi vonjavami. Razstavljeno je bilo tudi konzervirano sadje. Na desni je bil kip kralja Aleksandra pod obokom grozjda, zadnjo steno je pa krasi napis, izdelan od Božo Radiča. Na hodniku je bilo razstavljeno razno sadjarsko orodje, načini cepitve in zopet sadje. Razstava je dobro uspevala. — Sadna letina je bila letos dobra, posebno slive so bile obložene. Malo več gnolenja in snajenja bi bilo treba v slivnikih. — Poljski pridelki so tudi že po večini spravljani z zadovoljstvom kakor tudi grozdje, katero počiva zmeženo v kadeh. Sladki sokovi lijejo iz stiskalnic v sode. Vinska letina je srednja. Največ škode je naredilo deževje ob času cvetja. — Ker je bila med poljetjem suša, si niso mogle čebele kljub milijonom nositi toliko, kolikor bi si morale. Šele ob ajdovi paši so si olajšale zalogo, tako, da bodo po večini prezimile.

— Opozorilo. Tovarna čevljev Peter Kozina & Co., je izdalo znižala dosedanje cene v vseh svojih detalnih trgovinah. P. n. občinstvo naj se v lastnem interesu posluži te prilike.

— Zahtevajte povsod našo domačo Kolinsko ciklorijo. Izvrsten priradek za kavo. Vinsko trgatve priredil na Rudniku gospodarsko in kulturno društvo na Barju v nedeljo. Ples in šalijva pošta, petja. Uzmoviči grozjda vabljani.

— Prostovoljno gasilno društvo Kozarje-Podsmreka priredi danes veliko vinsko trgatve ob 2. uri popoldne v prostorih M. Kanc v Podsmreki št. 26. Vstopnina 3 D. Gasilci v kroju vstopnine prosti. V slučaju slabega vremena se vrši priridev z istim sporedom prihodno nedeljo 21. oktobra.

— Kranjskogorska podružnica S. P. D. sklicuje na dan 28. oktobra 1923 ob 14. uri v prostorih hotela »Triglav« v Mojstrani izredni občni zbor z vspešdom: Končna ukrepitev glede Plan. doma na Vršču. — Ker je točka dnevnega reda izredne važnost, se pričakuje udeležba vseh članov. — Odbor.

— Ponarejevalci bankovcev. Novosadski policijski se je posrečilo, da je čisto slučajno odkril neko delavnico, kjer bi se bila v najkrajšem času proizvajala zdrava angleška valuta. Novosadska policija je bila že pred časom avizirana iz Beograda, naj pazi na petfuntno angleške bankovce. Prošli mesec je pa ruski kemik Pavle Filipov res prišel menjat in takšen bankovec. Policija ga je prišla, preiskala njegovo stanovanje in našla tam popolnoma zgotovljeno fotografsko ploščo za bankovce po 5 funtov. Filipova je v njegovega pomočnika Jurista begunca Baranovskija so zaprli.

— Ponarejevalci bankovcev. Novosadski policijski se je posrečilo, da je čisto slučajno odkril neko delavnico, kjer bi se bila v najkrajšem času proizvajala zdrava angleška valuta. Novosadska policija je bila že pred časom avizirana iz Beograda, naj pazi na petfuntno angleške bankovce. Prošli mesec je pa ruski kemik Pavle Filipov res prišel menjat in takšen bankovec. Policija ga je prišla, preiskala njegovo stanovanje in našla tam popolnoma zgotovljeno fotografsko ploščo za bankovce po 5 funtov. Filipova je v njegovega pomočnika Jurista begunca Baranovskija so zaprli.

— Ponarejevalci bankovcev. Novosadski policijski se je posrečilo, da je čisto slučajno odkril neko delavnico, kjer bi se bila v najkrajšem času proizvajala zdrava angleška valuta. Novosadska policija je bila že pred časom avizirana iz Beograda, naj pazi na petfuntno angleške bankovce. Prošli mesec je pa ruski kemik Pavle Filipov res prišel menjat in takšen bankovec. Policija ga je prišla, preiskala njegovo stanovanje in našla tam popolnoma zgotovljeno fotografsko ploščo za bankovce po 5 funtov. Filipova je v njegovega pomočnika Jurista begunca Baranovskija so zaprli.

1.000.000
dolarski princ
pride v
? ? ?

Novosti iz Primorske.

— Slovensko planinsko društvo v Trstu razpuščeno. Italijanska vlada je zadal slovenskemu življu v četrtek zopet nov udarec. Tržaški prefekt je poslal Slov. planinskemu društvu v Trstu odlok, da je društvo razpuščeno, češ da več ne dosega svojega namena. V Julijski Benečiji je še veljaven avstrijski društveni zakon, ki pravi v svojem 24. paragrafu, da se društvo lahko razpusti, če je sprejelo sklepe, ki so v navzkrižju s kazenskim zakonom, dalje če je prestopilo svoj po pravih določen delokrog in če sploh ne odgovarja pojemu svojega pravnega obstoja. K kor nekdaš bivši avstrijski namestnik, tako je tudi sedanj tržaški prefekt izbral zadnji vzrok, češ da društvo več ne dosega svojega namena. Toda to ni bil vzrok, ki je privedel tržaškega prefekta do razpusta. Ta vzrok tiči vse kje drugje. Tržaški prefekti vsi prav dobro vedo, da je v Italiji italijansko planinsko društvo, in dokler bo v Julijski Benečiji obstajalo Slov. planinsko društvo, ono Italijansko ne bo dobilo privržencev. Kakor šola, tako se poitalijančijo društva in Italijani mislijo, da se bo tako poitalijančijo tudi narod — toda varajo se, s silo se dajo ukiniti ustanove — toda s silo poitalijančijo narod, ne gre in ne bo šlo!

Sport in turiztika.

STURM, GRAZ: ILIRIJA 3:2 (3:0).

Simpatično moštvo graškega Sturma, prvaka Gradca in Stajerske je letos že drugič posetilo Ljubljano. Gostje so nam ostali v dobrem spominu izza tekem proti Primorju, ter nas tudi včeraj niso razočarali, dasi se nam je zdela njihova igra spomlad lep in efektivnejša. Moštvi sta nastopili v sledeči postavi:

Sturm: Gürtl-Diamant, Fork-Bino Ska-za, Greiner, Bradasevič-Gert, Oroszi, Haist, Doller, Waldhauser.

Ilirija: Miklavčič-Dolinar, Bektram-Hus, Lado Z., Milan Z.-Janez Z., Učak, Oman, Vidmajer, Pevalsek.

Gostje so nam včeraj pokazali kot dobra, izbalansirana in tehnično visoko stoječa celota. Vez med vsemi deli moštva je izborna. Nizka kombinatorična igra, ki jo gojijo, se na izrodu nikdar v brezplodno hiperkombinacijo temveč ima odločno potezo na gol. Najboljši deli moštva je gotovo neumorna krilska vrsta, ki brani in podpira enako dobro ter igra z kombinacijo s forwardom prav veliko ulogo. Z svojo neumornostjo in dobro igro se odlikuje posebnost centrehalf Greiner. Zelo dobra je tudi napadalna vrsta. Trainer moštva in bivši igralec dunajskega W. A. F.-a srednji napadalec Haist je vsekakor duša navala in vseh inženirskih napadov. Silajen faktičar, tehničar in oster strelec je bil najnevarnejši mož v navali ter tudi sam dosegel dva lepa gola. Tretil zgoditek je padel po levit zvezl Dollerji, ki je sicer imel včeraj precej slab dan, kajti dosti bolj je ugajal njegov tovariš na desni strani. Od kril je bilo bolje desno. Obramba z orjaškim Diamantom je bila dobra, dasi je prišla čisto iz koncepta vsled lepih in zmiselno kombinatoričnih napadov Ilirije. Vratar nič posebnega.

Dasi je Ilirija tehnično zaostajala za gosti, vendar jim je bila popolnoma enakovreden nasprotnik. Ahilova peta v Iliriji je levi branilec. Nič manj nego dva gola gresta izključno na njegov račun. Dolinar je bil vedno na mestu. Silajen je mladi vratar Miklavčič, ki je bil včeraj najboljši mož na polju. Nadvse drzna je bila njegova roblnozrada, ko je snel Haistu žogo z noge ter s tem preprečil siguren gol. V krilski traji dobri edino Lado. Husu se pozna, da še ni vigran, medtem ko je Milan preveč komoden. V napadalni vrsti je bil dober notranji trijo. Najboljši med dobriji je bil pač Vidmajer — tank, ki ni poznal nobene zapreke ter s tem dosegel sam oba gola za Ilirijo. Pevalsek je bil indispozitiven in vsled tega neuporaben. Tudi Zupančič J. na desnem krilu je včeraj komaj zadovoljeval. Po krasnih uspehih, ki jih je dosegel Sturm z vodilnimi dunajskimi in ogrskimi klubi, smo pričakovali precejšnjo diferenco med graško in ljubljansko klaso, vendar smo bili v tem oziru prav prijetno iznenadeni. Ilirija zazna-ruje, kakor nam pričajo njeni zadnji rezultati velik, zelo velik napredek. Ako bo šlo v tem tempu naprej, bode kmalu na jugoslovenskem sportnem polju vsega uvaževanja vreden faktor.

Igra sama se je delila na samo po halitainih ampak tudi po igri sami na sebi v dva dela. V prvem delu so imeli gostje veliko besedo. Brez velikega oklevanja so dosegli tri zgoditke. Ilirija je sicer tudi napadala, vendar njeni napadi niso bili nič kaj nevarni radi svoje šablone. Kratko rečeno: slabo je izšlo za Ilirijo po igri v prvem polčasu. Vse drugače pa je bil drugi polčas. Obramba gostov ima polne roke dela. Vsi napake golmana doseže Vidmajer prvi gol za svoje. Dasi so napadi Gračanov bolj zamiljeni ter popolnejši od domačih, vendar ostanejo brez uspeha. Ker ne gre preko ali mimo, ostane pri Miklavčiču. Po drugem zelo efektivnem голу naprežajo gostje vse sile, da povišajo rezultat vsaj še za eden zgoditek, kar se jim pa ne posreči. Tekma je bila cel čas lepa in polna napetih momentov. Igralo se je sicer ostro, v hitrem tempu, vendar fair. Neugodno deževno vreme in vsled tega razmočen teren je bil za obe stranki precejšnja ovira. Sodnik g. Hus kot navadno dober. Publike ca. 400. M. K.

— Sport v Celju. Danes v nedeljo ob 3. uri popoldne nogometna tekma na igrališču pri »Skalni kleti« med SK Celje in Red Star Celje. Čisti dobiček je namenjen za kritje deficita podobdora ljubljanskega nogometnega podsava.

— Kranjskogorska podružnica S. P. D. sklicuje na dan 28. oktobra 1923 ob 14. uri v prostorih hotela »Triglav« v Mojstrani izredni občni zbor z vspešdom: Končna ukrepitev glede Plan. doma na Vršču. — Ker je točka dnevnega reda izredne važnost, se pričakuje udeležba vseh članov. — Odbor.

— Ponarejevalci bankovcev. Novosadski policijski se je posrečilo, da je čisto slučajno odkril neko delavnico, kjer bi se bila v najkrajšem času proizvajala zdrava angleška valuta. Novosadska policija je bila že pred časom avizirana iz Beograda, naj pazi na petfuntno angleške bankovce. Prošli mesec je pa ruski kemik Pavle Filipov res prišel menjat in takšen bankovec. Policija ga je prišla, preiskala njegovo stanovanje in našla tam popolnoma zgotovljeno fotografsko ploščo za bankovce po 5 funtov. Filipova je v njegovega pomočnika Jurista begunca Baranovskija so zaprli.

Izpred sodišča.

PREOSTRA KRITIKA.

V prepriu za neko stanovanje v Mariboru je vložil g. Ivan Tomazič v imenu »Učiteljskega društva« za Maribor in okolice dne 21. aprila na stanovanjsko sodišče v Ljubljani vlogo, ki je izvenela malo preost. Označil je poslovanje stanovanjskega sodišča kot nezasišano krivico proti učiteljskem stanu in koruptno. Obtožene se je zagovarjal s tem, da je vloga res prebrala na dveh mestih, ki so bila preost, popravil, ta izraz pa je le prezrl. Obsojen je bil na 50 Din denarne globe.

SORODSTVO?

Posestnikova hči Marija Smoletova iz Kota 15 je tožila svojega bivšega ljubimca pos. sina Jožeta Janželi iz Iga, da jo je udaril po glavi in ji zlomil dva glavnika. Na sodniško vprašanje če sta s tožencem v kakem sorodstvu, je odgovorila dekle: Ne, drgač gospod, kot eno punčko ima z menoj, ena bo pa še prišla okoli Božiča. Sprla sta se zaradi otroka, ker ji Jože nič ne plačuje. On pa trdi, da je bil razburjen, ker ga ona vedno nadleguje. Glede plačevanja se bosta zmenila, če se ne poročita, pred civilnim sodiščem, za udarec pa je bil obsojen Jože na 25 Din globe ali 12 ur zapora.

OTROCI ZADREGE.

Marija Vidmar r. Bonceli, bivša kuharica in gospodinja — bližnja sorodnica — pokojnega župnika Vidgarja, je bila obtožena, da je dne 8. julija v Mošnjah posteno obrcala preužitkarico Marijo Pogacarjevo, katero je prevzela v oskrbo potom nakupa hiše z gostlino.

Obtožbenka se je zagovarjala zelo odločno in zgovorno, da se je stara ženica ponesečila v gozdu pri nabiranju gob, pri čemer se je zapletla v žico, padla v globoko jamo in se poškodovala na tak kraj, katerega žena težko in nerada pokaže. V dokaz je postavila tudi otroče priče, ki so trdile, da je jo udarila samo z dvema prsti po licu, ker jo je zaletela pri omari za pi-jaco. — Vse te njene navedbe in pričevanja pa je označil zastopnik Pogacarjeve je kot otroke zadrege. V presojo navedene je navedel par slučajev njenega gospodinstva pri starem župniku, ki jo označuje, kot skrajno prefrigano anonimno ovaditeljico pri škofu, brezobzirno maščevalko, ki je imela naravnost diabolično želo na kaplane, ki se ji niso hoteli pokoriti. Priznili senat je njen vzklile zavrnili in potrdili obsojdo radovoljskega sodišča, ki jo je obsojilo na 2 dni zapora in mora plačati Pogacarjevi 290 D za stroške in bolečine.

NAJNOVEJŠI TRIK KOLESARSKIH TATOV.

Najbolj trdovratni, zakrknjeni, obene, pa tudi iznajdljivi so postali tatovi koles, s katerimi ima sodišče vedno več posla. V svojem zagovoru navajajo običajno kakega samo po sebi poznatega posestnika iz ljubljanske okolice, kateremu so baje svoje kolo prodali, ali pa z njim za kolesi menjali. Eden takih tičev je tudi neki Ivan Mrzin, doma iz Primorja, katerega so aretirali kot nevarnega profesionalnega kolesarskega zmozivca. On trdi, da je pripeljal s sabo kolo iz Italije preko meje kot tihotapec in je pričel pri

BERSON

Berson je in ostane najboljša kvalitetna znamka. Varuje čevlje, cenejši in trpežnejši je od usnja. Od vašega čevljarja zahtevajte, da Vam pritrdi Berson gumi podpetnike in gumi podplate.

„Vesna“ Brata Pohlin i. dr.
tvornica vlasnic, kljukic, rinčic
za čevlje, kovinskih gumbov
i. t. d.

Ljubljana I., poštni predal št. 126.

Sprejema vsa naročila, ki se takoj in v vsaki množini izvršujejo.

Zahtevajte vzorce in cenik. Pri večjih naročilih popust.

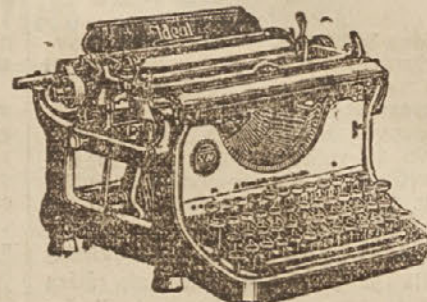
Alojzij Pavšin
Ljubljana, Wolfova ul.

Zaloga stekla in porcelana

Steklo za ure, umivalne in kuhinjske garniture in vse v to stroko spadajoče predmete

PO ČU
dovito nizkih cenah kupite
letos
volneno blago
za ženske in suknjo za moške
obleke, kakor tudi vso drugo
manufakturno robo v vele-
trgovini **R. Stermecki,**
Celje. Trgovci engros-cene.
Radi splošnega pomanjkanja denarja treba povsod
štediti ter je dolžnost vsakega, da se pelje v Celje
in poskusi enkrat kupiti v veletrgovini R. Stermecki.

Jugoslov. importno in eksportno podjetje
ing. Rudolf Pečlin
Stroji za vsako industrijo, lesno in kovinsko; po-
ljedelski stroji in orodje; lokomobili in motorji;
vseh vrst stiskalnice; veletrgovina železa za
stavbene in konstrukcijske svrhe. — Tovarna
poljedelskih strojev, livarna za železo in
kovine **F. FARIC** izdeluje vse predmete iz litega
železa v vsaki množini in velikosti točno po mode-
lih, armature iz medij in kovin za vsako potrebo.
Maribor, Trubarjeva ulica 4.
Telefon interurban šte. 82.

Najpopolnejši pisalni stroj sedanosti!
Tudi na obroke!

The Rex Co., Ljubljana

Telf. 268 int. Ustanovljeno 1906. Gradišče 10.

Zahtevajte ponudbe.

MARIJA ROGELJ
MANUFAKTURNA TRGOVINA

se nahaja sedaj v **Lingarjevi ulici št. 4**
(druga ulica čez frančiškanski most).

Velika izbira sukna, cajgov, parhanta, višnje-
vega in belega blaga, oprem za neveste, perila
za dame in gospode. Blago dobro. Cene nizke.

Zaloga klavirjev in pianinov

najboljših tovarn: Bösendorfer, Czajka, Ehrbar,

: : Schweighofer, Original, Stigl i. t. d. : :

JERICA HUBAD, roj. Dolenc, LJUBLJANA, Mišarjeva ul. 5.

SPLOŠNA KNJIŽNICA

St. 1. I. Albrecht: Ranjena gruda, povest, broš.	Din 12	vez.	Din 17
2. R. Murnik: Na Bledu, povest	16	"	22
3. I. Rozman: Testament, ljudska drama	12	"	17
4. C. Golar: Poletno klasje, izbr. pesmi	20	"	26
5. F. Milčinski: Fridolin Žolna, humor.	8	"	13

Cene se razumejo brez poštnine.

ZVEZNA KNJIGARNA - Ljubljana, Marijin trg 8 in po vseh knjigarnah.

Specijalna trgovina za fino damsko
Hed. Šarc - Ljubljana in moško perilo

Selenburgova ulica šte. 5.

Piatno za rjuhe, šifoni, namizno perilo itd. najboljših znamk.

Najmodernejša urejena pralnica
: : in svetlo likalnica. : :

Pozor!

Pozor!

VOZNI RED

vseh železniških, poštinih in avtomobilnih
prog v Sloveniji

s priključitvijo na inozemske proge, z
kurzno karto Slovenije v merilu 1:475.000.

Dobi se v vseh knjigarnah in
trafikaht za ceno 15.— Din.

Vsebina:

- I. Splošni del: Cene za poštne vožnje. Želez-
niška tarifa za prevoz potnikov in prtljage.
Maksimalna tarifa za izvoške. Kolkovine.
Konzulati. Poštne pristojbine. Pristojbine za
železniške nosače. Važne telefonske številke.
- II. Železniški vozni redi: Direktni, spalni in
jedilni vozovi. Odhod in prihod vseh potniških
vlakov. Pregled vseh železniških prog.
- III. Početni vozni redi: Poštni, avtomobilni.
- IV. Seznam postaj.
- V. Priloga: Kurzna karta Slovenije v merilu
1:475.000 z vsemi železniškimi progami in
postajami, vse poštne in avtomobilne proge,
vse poštne urade z označbo, če ima pošta
brzjav oziroma telefon.

Direktna naročila sprejema

Zvezna tiskarna in knjigarna
v Ljubljani, Wolfova ul. št. 1.

L. Mikuš
Ljubljana,

Mestni trg 15

Izdelovalci

dežnikov

Zaloga

sprehajalnih

palic.

Popravila točno in solidno

Velika zaloga klobukov

in slaničnikov se dobi pri

Franc Cerar

družba z o. z.

tovarna v Stobu,

pošta Domžale.

Prevzamejo se tudi stari klo-
buki in slaničniki v popravilo
pri Kovačević i Tršan
v Ljubljani, Prešernova ul. 5

Sprejemanje v sredo.

Zaloga v Celju,

Gospodsk. ul. št. 4.

Protiv znojnih nogu upotrebite

HÖFER PUDER br. III.

Dobiva se u svim apotekama i drogerijama.

RAVE d. d., ZAGREB.

I. JAX & SIN

LJUBLJANA, Gosposvetska cesta

priloga svojo bogato zalogo :

Pisalnih strojev „ADLER“

Sivalnih strojev
za rodbino in obrt

Voznih koles
Styria -- Dürkopp,
Orožno kolo (Waffenrad)

Ceniki zastoj in franko.

Industrijalci in veletrgovci

protokolirana tvrdka v centru Zagreba (stanarina mi-
nimalna), ki ima svoje potnike za celo državo, bi prevzela
po zelo povoljnih pogojih prodajo vsakovrstnega blaga.
Tudi bi tvrdka radi razširjenja svojega delokroga sprejela
še enega družabnika. Interesenti naj pošljejo svoje po-
nudbe na „ARGUS“ Kabiljo i Kajon, Zagreb, Gajeva 7.

Najbolja poslovna veza za bankarske i trgovačke po-
slove i osnivanje novih preduzeća kao i podizanje fabrika
u Staroj Srbiji i Makedoniji jeste:

Privredna banka za juž. Srbiju u Skoplju

prima i zastupništva i roba u komisionu prodaju.

Daje informacije o privrednim prilikama besplatno. Kupuje
za tuđ račun vunu, orahe, žita i sve ostale proizvode.

GRADBENO PODJETJE

ING. DUKIČ IN DRUG

LJUBLJANA, Bohoričeva ul. 20.

L. ROT, KRZNARSTVO, LJUBLJANA,

GRADIŠČE ŠTEV. 7.

Barvanje lisičjih kož.

Zaloga kožuhovalne.

Moderniziranje
damskih kožuhovalni-
stih plaščev v najkraj-
šem času.

Na izbiro alaska boe.

Jadranska banka - Beograd

Delniška glavica: Din 60,000.000. Rezerva: Din 32,515.000

Podružnice:

Bled	Jesenice	Metković
Cavtat	Korčula	Prevalje
Celje	Kotor	Sarajevo
Dubrovnik	Kranj	Split
Eicognovi	Ljubljana	Sibenik
Jelsa	Maribor	Zagreb

Amerikanski oddelek.

Naslov za brzjave: JADRANSKA.

Atilirani zavodi:

JADRANSKA BANKA: Trst, Opatija, Wien, Zadar.

FRANK SAKSER STATE BANK, Cortlandt Street 82, New-York City.

BANCO YUGOSLAVO DE CHILE: Valparaiso, Antofagasta,
Punta Arenas, Puerto Natales, Porvenir.

TRGOVSKA BANKA D. D., LJUBLJANA

PODRUZNICE:

- Maribor
Novo mesto
Rakek
Slovenjgradec
Slovenska Bistrica

Šelenburgova ulica šte. 1

KAPITAL in REZERVE DIN 17,500.000—

Izvršuje vse bančne posle najtoč-
neje in najkulantneje.

Brzjavi: Trgovska

Telefoni: 139, 146, 458

EKSPozITURE:

Konjica
Meža-Dravograd
Ljubljana (me-
njalnica v kolo-
dvorski ulici)

Ali se da panslavizem uresničiti?

Lahko je kako idejo izreči, težje pa, človeki jo do uresničenja. Mnogo lepega je bilo že pri nas v tem in onem pogledu povedanega, a čisto smo zaman čakali, da nastopi kdo, ki nam pove, kako naj izvršimo tisto lepo in koristno, kaj naj storimo, da se naši ideali udeležijo. Kajti navdušenje še ni vse, poglavitno je delo!

Druge sem izrekel že eno in drugo misel, ki bi, uresničena, po mojem prepričanju mnogo pripomogla k konsolidaciji in okrepitvi Slovanstva. Toda vse tisto bi še daleko ne bilo zadostilo. Stvar je komplicirana in zahteva vsestransko dobro preudarijenega, smotnega dela.

Nisem čital Masarykove knjige »Slovani po vojni« in ne vem, se li sploh bavi z vprašanjem, kako bi se dala doseči čim najtesnejša zveza slovanskih narodov. Ako ne vsebuje omenjena knjiga nič drugega kot ono, kar je prinesel v posnetku neki naš dnevnik, potem se omejuje na gole konstatacije brez ozira na nadaljnji razvoj slovanske misli. A kakor bi bilo želeli, da nam pokažejo možne njegove vrste ona pota, ki nam jih je hoditi, določijo one smeri, v katerih naj bi se gibalo vse naše stremenje za visokim ciljem, mi je vendar umevno, da se Masaryk v svojem sedanjem dostojanstvu v take stvari ni mogel spuščati. Gotovo pa je, da ona pota niso lahka, da bo obiti marsikatero nevarno mesto, in da nam treba baš zaradi tega izkušnih, modrih in previdnih voditeljev. Močne osebnosti je nam Slovanom pred vsem treba, ki bi liki kak Bismark ali Cavour z železno doslednostjo in neomajnostjo zasledovali jasni svoj namen, moža velikih ciljev, nekakega nadčloveka, ki bi ne omahoval ob vsakem neuspehu, ki bi se ne zbal nobenega truda, nobenih ovir, ki bi s suvereno gesto dajal direktive ter sigurno roko vodil svoje čete v objubljeni deželo...

Saj morda ga že imamo takega moža! Nikomur ne bi hotel delati krivice! Morda ga imamo pri nas doma, ali recimo — v osebi gospoda Beneša... Danes bi bila sodba o tem še preuranjena!

A tudi najmočnejši bi sam ne mogel izvesti težke naloge. Tudi najiznajlnijši vojskovodja ne more dobiti vojne, ako nima za seboj armade, ki je prošljena od istih idej, ki so njemu vodnice. Vseslovanska ideja se ne more uresničiti, ako se bodo navduševali zanjo samo posamezniki, ako ne pronikne v široke plasti naroda. Treba torej narod vzpodbujati, vzgajati za veliko idejo. A kaj vidimo dandanes pri nas? Baš nasprotno! Včasih so nas na premeten način razdvajali naši sovražniki, zdaj opravljamo z največjo vnetostjo sami to posel! Za tem baš tiči največja nevarnost! Kar se ni posrečilo tujcu, to se posreči lahko domačim razdiralcem!

Nikjer na svetu ne vidimo tako ljutih bojov med rojaki, kot jih opazujemo osobito pri nas Jugoslovenih. Tudi drugod obstoje nasprotstva. Prus ni baš priljubljen Bavarcu in Bavarec ne Prusu. Toda drugod se drže pri takih stvarih gotovih mej! Vsak Nemec, naj bo Prus ali Bavarec, gleda kolikor toliko na to, da zaradi medsebojnih sporov ne trpi nemštvo na ugledu. Pri nas, žal, ne poznamo takih ozirov, nam je vseeno, kaj si mislijo drugie o nas!... Iz vsake besede, ki komu nepremišljeno smukne preko zob, napravljamo afero. Drugod nimajo navade, da bi reagirali na slabe dovipe, pri nas nam je vsaka taka reč dobro došla, da udarimo zopet po lastnem bratu in mi se ne zavedamo, da sramota, ki je doletela katerega koli iz-

med nas, zadene v oči in ožemstva nas vse... Ne tolažimo se s tem, da se tudi drugod prepirajo, da so si na pr. Nemci baš zdaj malo navskriž. Nemci vedo dobro, kaj delajo in vse to, kar se godi hipno v Nemčiji ni morda nič drugega kot spretno maskiran maneuver v dosegu gotovih namenov! Eden takih namenov je gotovo tudi združitev Avstrije z Bavarsko. Je doseženo to, potem ni čas več daleč, ko bo vesoljno nemštvo v osrednji Evropi združeno v eno mogočno celoto!

Predno moremo mi Slovani misliti na uresničenje vseslovanske misli, treba da se konsolidirajo razmere v notranjosti posameznih slovanskih držav. Do tega pa ne more priti, ako bo plemenski šovinizem tako bujno poganjal, kot ga vidimo poganjati dandanes. Treba bi bilo, da se ta šovinizem, ako drugače ne gre, pa oblastveno zatre. To zahteva državna korist! To zahteva naša skupna slovanska stvar!

Ne mislim s tem reči, da naj se odvzame možnost kritike. Kritika mora biti, zlasti tam, kjer razmere še niso popolnoma urejene. Pravice do kritike ne moremo nikomur odreči, pač pa smemo zahtevati od vsakega, da kritikuje v dostojni obliki in da ga pri kritikovanju ne vodijo zgolj egoistični nameni. Zlasti pa ne prenašajmo napade, ki jo je storil posameznik, na celo pleme! Ako nam v Beogradu kdo česa po volji ne stori, ne obsojamo zaradi tega precej celo Srbstvo! Za krivico, ki se mi je morda zgodila, mi je odgovoren dotični človek, morda dotični javni funkcionar, nikakor pa ne Srb kot tak! Z napakami, ki se v Beogradu morda godijo, nima Srbstvo kot tako prav nič opraviti. Enako neupravičeno je pa seveda tudi, ako se zaradi gotovih primerov tihotapstva, ki so se pripetili ob slovenski meji, isto-veči tihotapstvo s slovenstvom! Ako si imamo že kaj očitati, očitajmo si tako, da pri tem naša skupna stvar ne bo trpela in da naši sovražniki ne bodo imeli prilike, kovati pri tem kapitala za se!

Navajam to zaradi tega na tem mestu, ker potiskamo s svojim početjem nasprotnikom naravnost orožje v roke zoper se in ker je gotovo, da slovanska misel ne more napredovati, ako ne krenemo na druga pota, kot smo jih hodili doslej.

Omenil sem gori, da je lažje izreči kako idejo, kot uresničiti jo. Kje začeti in kako? To je vprašanje! No jaz pravim: začnimo kjerkoli in kakorkoli, samo da ne ostane pri praznih besedah! Dobro došel pa je seveda vsak nasvet, ki mu je namen, pospešiti uresničenje velike ideje. Nič ne de, ako prvi poskusi ne bodo kazali pravega sistema. Polagoma se sistem izkristalizira sam od sebe!

Nekdo je stavil predlog, da bi se v svrhu udeležitve velike slovan. misli ustanovil v Ljubli. — to pač le za slovenske pokrajine! — nekaj vseslovanski odbor, ki naj bi stopil v stike z raznimi somišljeniki pri drugih slovanskih narodih. Ta predlog je vzbudil seveda pri naših ne-vernih Tomažih, ki nimajo zaupanja niti v svojo, niti v tujo moč in ki sodijo glede dobre volje druge po sebi, takoj pomilovalen posmeh. Nočem trditi, da bi bil sedanj čas posebno ugoden za osno- vanje takega odbora. Skrb za vsakdanji kruh je velika zapreka za požrtvovalno delo! Tudi sem pogrešal, da se predlagatelj o delokrogu tega odbora ni nekoliko natančneje izjavil. Toda predno kako idejo zavržem, si jo ogledam od vseh strani! Da nam je neke organizacije treba, in sicer organizacije, ki bi bil v njej

zastopan cvet inteligence, kdo bi o tem dvomil? V to organizacijo, pa naj se imenuje že kakorkoli, bi spadali zlasti ljudje, ki natanko poznajo odnose pri posameznih slovanskih narodih in ki jih njih jezikovno znanje usposablja, da se lahko o njih razmerah neposr. informirajo kajti paberkri po inoz. listih niso nikoli zanesljivi. Prav v zadnjem času je bilo čitati, da so v Varšavi poljski, čehoslovski in jugoslovanski finančni organizirali med slovansko informacijsko akcijo o aktualnih vprašanjih pri vseh slovanskih narodih. To bi bilo že nekaj podobnega in ako bi pri nas res prišlo do ustanovitve gori omenjenega odbora, bi moral kajpada takoj iskati stike s to akcijo.

Kar se tiče delokroga odborovega je jasno, da bi se širil od dne do dne. Zato bi se moral kmalu razdeliti v razne odseke, ki bi vsak zase delovali v gotovi smeri, a ostali seveda med seboj v organski zvezi. Z ozirom na tri glavne smernice, v katerih bi se moralo udeleževati prizadevanje za zblizanje raznih slovanskih narodov, bi se lahko tudi že z vsega početka ustanovil gospodarski, kulturni in politični odsek. Potreben bi pa bil tudi nekaj pripr. odsek, katerega naloga bi bila pregledati in preračunati najprej vse gradivo, ki se tiče panslavizma in se je tekom časa nabralo. Proučiti bi bilo vestno vse, kar se je v tej stvari kdaj pisalo pro in contra. Na podlagi zbranega gradiva bi se dalo morda presoditi, zakaj je imela vseslovanska misel doslej tako malo uspeha ter posneti, kje in kako treba stvar načeti, da bodo uspehi boljši.

Kajpada bi se moral ta odbor živo zanimati tudi za domače razmere in pred vsem doma ustvarjati pravo razpoloženje ter pospeševati zavzetost za veliko idejo. Ta odbor, sestavljen iz najboljših mož, sposobnih, da presojajo vse naše javno življenje z nekoliko višjega vidika, kot se to običajno godi, naj bi delal pri nas takorekoč javno mnenje, navajal naše občinstvo k treznemu razmišljanju o političnih dogodkih, vzgajal jih v resne, samostojno misleče državljane, ki jih ne spravi z ravnotežja vsak krik. V teh odborih, ki bi se morali ustanoviti seveda tudi drugod, naj bi imela naša diplomacija svojo vzpodbudo, pa tudi svojo zaslobo. Tudi doslej se je seveda delalo javno mnenje, toda kako se je delalo! Kakor so pač zahtevali strankarski interesi! Interesi državo so nam bili po večini postranska stvar! Samo tisti naj bi grajal in obsojal, ki je prepričan, da bi bil katerokoli politično zadevo sam bolje izvršil, kot so jo drugi.

Kako pa si ta ali oni kako reči misli, bi moral seveda pravočasno povedati. Naknadno trdi lahko vsakdo, kar hoče! Reško vprašanje se je v naših časopisih gotovo prav pogosto omenjalo, a da bi se bilo o njem kaj resno in temeljito, tako rekoč strokovnjaško razpravljalo, tega nisem zapazil. Ako bi se bilo, bi se bilo lahko izognili tistim mučnim prizorom, ki so se odigrali v narodni skupščini povodom debate o tem vprašanju. »Več ljudi več ve,« pravi pregovor. Dobrih nasvetov pameten diplomat gotovo ne bo zamahtal. Ako bi jih, potem bi vsekakor zaslužil, da se izreče o njem ostra kritika. Seveda pa se ne sme misliti, da je že vsak nasvet res tudi dober! Resnično dobri nasveti bi bili diplomaciji lahko v veliko moralno oporo. Vsi vemo, kako smo izgubili našo Notranjsko. Ako bi se bil pravomočno pojavil glas iz občinstva, ki bi bil opozoril: »Stvari stoje tako, da več kot ono, kar nam je odmeril Wilson s svojo črto, zaenkrat ne moremo dobiti,« kdo ve, če bi naši zastopniki ne bili krenili na pravo pot in nam rešili Postojno, Idrijo in še marsikaj! Tako pa so se morda bali, da

bi jim kdo ne zalučal v okraz očika, da so izdajalci, ker niso skušali rešiti še več. Seveda, resnično velik duh ne pozna take bojazni. Prepričanje, da je koristil svoji domovini, mora biti človeku nad vse! A tako velikih duhov je pač malo! In zato bodo zdaj Italijani odkupovali Reko s tem, kar bi bilo lahko naše in je v istini tudi naše! S tem so nemara že vnaprej računali, zato so nam toliko vzeli! Mislili so torej vsekakor naprej. Navzlic temu pa se ne more trditi, da je njih politika dalekovidna. Ako bi bila bi se pobotali z nami na pravični podlagi! Italija naj pomisli, da je panslavizem naposled morda vendar le

izvedljiv in da pride čas, ko bi lahko sami vzamemo, kar je našega! A kaj je tega treba?... Na Jadranu je dovelj prostora za Italijo in Jugoslavijo!...

Da, panslavizem je izvedljiv, panslavizem se da uresničiti! — Povedal sem nekoliko misli, kaj vse more pripomoči k njegovi izvedbi, povedal bi jih lahko še več, toda povedo naj jih še drugi! Gotovo je, da bo treba premagati še velike težkoče, predno doživimo veliki dan, a premagati sta jih morala tudi Italija in Nemčija, predno sta se ujedinili.

Panslavizem je izvedljiv in se da uresničiti, ako storimo vsi svojo sveto dolžnost! — — —

Volilna borba v Avstriji.

(Od našega dopisnika.)

y. Gradec, 12. oktobra.

Kakor v davnih časih temnega srednjega veka, tako si stoje tudi danes nasproti — ne viteži v bojni opremi, pač pa na vse eventualnosti pripravljene borbene stranke z bojnim geslom: »Za Ženevo!« ali »Proti Ženevi!« Krščanski socialisti in socialni demokrati, kakor znano najmočnejši stranki v republiki, sta z ozirom na bližajočo se dogodke sklenili medsebojno premirje, tako zvan »Burgfrieden«. To se nanaša predvsem na strpnost glede zborovanj, katere se po tem sporazumu ne bodo smela motiti. Silna pa je borba med socialnimi demokrati in narodnimi socialisti, katerim je bavarski junak Hitler vzor političnega in narodnega voditelja. Na Dunaju se bijeta ti stranki z gumijevimi batnami in železnimi obročji, tu in tam padajo celo revolverski strelci, in tako je bil nedavno ustreljen v Spillernu pri Dunaju neki delavec, ki je po naključju prišel v bližino pretepaške tolpe. Narodni socialisti so se bojevali na volilnem bojišču že leta 1920, ali takrat so bili še zelo neznamiti. Danes predstavljajo vsled energije njihovega voditelja Adolfa Hitlerja — mož je namreč Gornje-Avstrijec — veliko silo in njihovo število raste od dne do dne. Razlikujejo se pa od socialnih demokratov predvsem v sledečih točkah:

1. zahtevajo odstranitev parlamenta v sedanj obliki, uvede pa se naj nadstrankarska stanovska skupščina.

2. stoje v protislovju s socialisti na nacionalni bazi;

3. so protijudovsko orijentirani in nosijo radi tega križ (Hakenkreuz) na rdečem polju kot simbol te ideologije.

Narodno-socialistično gibanje se je po sprejetju ženevske konvencije zelo razširilo, in sicer na račun Velenemcev (Grassdeutsche Volksp.), ki so nekaka stranka boljših inteligenčnih krogov. Narodni socialisti, ki odklanjajo parlament v sedanj obliki, so sklenili na jezo Velenemcev in veselje socialnih demokratov volilno abstinenco. Volilni kandidati in agitatorji Vsenemške stranke jih sedaj javno nazivajo kot izdajce naroda.

Po vsej Avstriji mrgoli na vseh voglih, plotovih, brzojavnih drogih in socialističnih lepavok. Vsebinsa se tiče večinoma Ženeve in g. Seipla. Kakor zveni iz meščanskega tiska, bi človek mislil, da je sedanjemu kancelarju volilna zmaga zagotovljena, ali kljub temu se pojavljajo na drugi strani mnogi glasovi proti njemu. V nacionalnih krogih se mu očita, da je v Ženevi izdal priključitev k Nemčiji. Vse ljudstvo, izvzemši industrijalce, trgovce in posestnike nepremičnin, ve prav dobro, da mu bo prišla zmaga g. Seipla ukinjenje najemninsko — zaščitnega zakona, ponovno redukcijo uradništva in udrutitev cerkvene moči. Zelo neugodno je za g. Seipla tudi dejstvo, da je paktiral z monarhisti, ki

bodo na podlagi tajnega dogovora glasovali za krščanske socialiste. Ta slednja okolščina utegne vzbuditi celo zainteresirane kroge v inozemstvu. V Avstriji je velika večina ljudstva proti monarhiji, predvsem pa je sovražna povratku Habsburgovcev, sicer pa razsarsica Cita kot Italijanka ni nikdar uživala simpatije avstrijskega prebivalstva. Socialni demokrati so prepuščali dogodeke dozorevanju, sedaj pa prihajajo s težko artilerijo proti kancelarju Seiplu. Ljudstvo predočujejo številke ogromnih vsot, ki jih bodo požrle obresti s strani Društva narodov zajamčenega posojila. Ravno tako napovedujejo borbo uklenjenju najemninsko — zaščitnega zakona, Breitner obljublja ljudstvu v slučaju rdeče zmage 25.000 stanovanj na Dunaju. V njihovem programu se nahaja med drugim tudi definitivna izvedba zakona o starostni oskrbi delavcev in invalidov, torej zadeva, s katero se je bavil avstrijski parlament že celih 30 let. Zdi se, da njihov program »vžiga«, kajti socialno dem. shodi, ki jih prireja dr. Bauer po Gradcu in v drugih krajih, so zelo dobro obiskovani in se vrše brez vsakega incidenta. Iz teh razlogov pričakujejo krščanski socialisti izid volitev s precejšnjo skepsjo, vsekakor pa se množe glasovi, da bo moral g. Seipel odstopiti svoje mesto dr. Gürtlerju. Velenemci in kmetje gledajo s strahom po šast krščansko — socialne — socialno — demokratične koalicije, v kateri bi Seitz in dr. Gürtler igrala prve gosli...

— Estanias Zeballos, Bivši minister vnanjih poslov argentinske republike, Stanislav Zeballos, prišel iz Unije v Liverpool, da bi predsedoval konferenci društva za mednarodno pravo, je podlegel uremiji ali zastrupljenju krvi po scalinu. Odlični odvetnik, izvrstni internacionalist je bil glavni sodnik obzornika »Grensa« v Buenos Airesu. Kot načelnik argentinske misije, poslan v Washington, da bi predsednik Zedinenih držav razsodil v sporu glede mej med Argentino in Brazilijo, je naredil zanimiv čin vljudnosti. Ameriški prezident je bil pravkar objavil brazilskim in argentinskim pooblaščencom, zbranim v Beli hiši, svojo razsodo v prid Braziliji. Zeballos je napravil korak proti baronu Rio Branco, brazilskemu zastopniku, rekoč mu z izbrano udvorljivostjo: »Sprejmite, gospod minister, čestitke, ki jih argentinska ljudodovlada izraža Braziliji.«

— Zoper Ku-kluks-klan. Nad 100.000 mož je poklicanih pod orožje, da preprečijo spletke zakonodajcev kukluksklan-cev, ki hočejo glasovati v Konstituciji za zakonsko predlogo z namenom, da bi onemogočili delovanje guvernerju Wak-tonu oziroma njegovim naslednikom.

Čudno.

Čudno je na svetu, strašno čudno, tako čudno, da ne more biti bolj in se človek ne more zadosti načuditi, da je tako čudno.

In je vedno tako na svetu, da mi nikoli nič kaj prida in da imajo eni vedno vsega v izbilih, drugi pa nimajo nič. Najbolj čudno pa je to, da sem jaz vedno pri tistih, ki nimajo nikoli nič. Enim leti vse samo na kup, meni pa odletava in odletava in bi odletavalo do sodnega dne, ako bi tako dolgo živel in bi sploh imelo kaj odletavati...

Gre človek po cesti, ki ne vem, zaradi katerih dobrih del naj bi imel več sreče kot jaz, pa glej čudo! — izpotakne se in se skloni in pobere listnico polno denarja. In ko se prepiča, da ga nihče ne vidi, se pogladi z dlano po trebuhu, češ, dobr ose ti bo godilo! In gre v Emono ali Zvezdo v restavracijo in je in pije in še mu ostane! Jaz sem pa zadnjič nalašč šel na iskanje in sem gledal in bulil predse, da bi kaj zagledal in pobral. In res sem našel jako okusno opremljen zavojček, povit z belim svilnatim papirjem in prevezan z živordečimi trakovi. Vesel sem ga dvignil s tal in si mislil: »To bo treba pa na policijo nesti, a najdenina mi ne oddide!« Pa sem vseeno pogledal, kaj vsebuje prelepa škafčica. In kaj so videle moje oči? Nič zlatnine, nič biserjev! Pač pa je bila škafčica polna tistega — kar

včas konji na cesti za sabo puščajo. Zdaj sem vedel tudi, zakaj hihika tam ob strani paglavca, ki me je od daleč opazoval! No, to bi bila lepa reč, ako bi ne bil pogledal in bi bil najdeno kar tako nesel na policijo! Zapri bi me še bili, češ, da se norčujem iz javnih oblasti! Ali pa vsaj pošteno smeiali bi se mi bili!...

No, pa nisem vstran vrgel tiste stvari, ampak sem jo nesel lepo domov in izročil svoji ženi, rekoč: »to bo kaj za najine nageljne! Še lepše bodo cveteli, še lepše dehteli!...« Ona pa se je namrdnila: »Kaj takega še prineseš!« Ali ni čudno, da ne morem storiti svoji ženi nikoli nič prav? —

In je res čudno, da imajo eni vsega dovolj in jim leti vse samo od sebe skup! Ti odpre tak človek slučajno Pletersnikov slovar in ti prepíše eno stran, pa ima humoresko in gotov denar! Prosim, to se je zadnjič enkrat zgodilo!... Jaz pa sem prelital vsega Valvazorja, pa nisem zasledil nikjer nobenega humormorja, dasi se menda pretaka po njem kot mleko in med po objubljeni deželi!

Komur je sreča mila, mu s polno roko daje, pa če se je še tako otepa. Pri drugem pa je stvar kakor zakletko, zacoprano je takorekoč in — toda stoji! Zaklet sem se bil in pridulil, da besede »takorekoč« nikoli več ne izustim in jako žal mi je, da sem se izpozabil in jo zapisal. Sprjel sem se bil zaradi nje z nekom, to je bilo tistikar, ko je on tr-

dil, da je to dobra in poštena beseda in da mora biti vsaka beseda na svojem mestu. No pa sem tudi jaz tega mnenja, da je »takorekoč« dobra in poštena beseda in je torej jako čudno, da se je zadiral vame, ko celo mislim, da sta »takorekoč« celo dve dobri in pošteni besedi, ako pišemo namreč »takorekoč« namesto »takorekoč«, kar je dovoljeno po vseh božjih in človeških postavah in se tudi v tem strinjam z njim, da mora biti vsaka beseda na svojem mestu in da ne morem reči namesto »takorekoč« n. pr. »lahkonoč«, pa tudi ne »dideldajček«, ali »boglonaj!«

Pa je že tako na svetu, da smejo eni vse, drugi pa nič in da, če trdita dva eno in isto, ni isto, ampak ima eden prav, drugi pa nima prav. In kakor sem rekel, če je komu sreča naklonjena, mu deli svoje milosti tako ali tako in če ne drugače pa na ta način, da ga posadi med tako žlahto, da si pomaga z njo...

Tako je pripovedoval zadnjič nekdo v nekem feljtonu, da se njegova blaga gospa neznansko boji podgan, ki imajo v podstrešju svoj dirindaj in da se je zaradi tega obžalovala že večkrat onesvestila. Pripovedoval je tako mično in napravil je tako fletno storjico iz tega, da sem se jaz silno jezil, ker se moja žena prav nič podgan ne boji. Sicer pa, ako ne veste, kako se dajo podgane pregnati, vam to jaz povem! Prijeti treba najlepši eksemplar izmed podganjiga krdela, potem pa privezati mu kragulj-

čke okoli vratu in izpustiti ga zopet med sestrice. Te se zboje kraguljčkanja in se spuste v beg, a ona s kraguljčki, ki noče biti sama in se nemara tudi sama pred seboj plaši, jo vdere za njimi in tako beže, beže, beže vse skupaj in se ne vrnejo nikdar več... Poskusite enkrat!

Ampak ni to nič čudno, ako se kdo boji podgan! So živalice, ki so dokaj manjše od podgan, da, tako majhne, da jim niti kraguljčkov ne moreš obesiti na vrat, pa so me spravile skoro v obup s svojimi plesnimi vajami — ako niso bile to že plesne orgije — ki so jih vpri- zarjale po mojih bokih in drugih delih mojega grešnega života. In bi ne bilo nič čudnega, ako bi bil zaradi muck, ki sem jih prestal in jih še včas prestajam, po smrti mučenikom prištet! Bolj čudno bi bilo, ako bi se nikdo ne dobil, ki bi stopil pred Gospoda Boga in me počrnil pred njim ter mi pripravil tako ob moj mučeniški sloves in plačilo nebes. Ker ljudje so dandanes čuda dobri in postrežljivi!...

Ko sem že zdaj toliko trpel, kaj bi šele bilo, ako bi bile plesale podgane po meni! Strah in groza obhajata človeka ob taki misli!...

Kajpada sem se v svojih stiskah za- tekel k svojih dobri ženi za pomoč, no, pa je čudno nerodna! Nerodna seveda samo v takih stvareh, ker drugače se mimam pričeževati in moram to po- vdariti, da si ne bo morda kdo še kaj

prav čudnega misli.

In tako ima eden ženo, ki pripoveduje lahko lepe storjice o njej, drugi zopet takega svaka, da lahko renomira z njim, kakor smo na primer čitali nedavno o nekem svaku, ki staršinske solnčne ure z žlicami popravlja. Kdo bi se ne čudil taki umetnosti! Ampak žlica je nevaren instrument, ker zapele žilce človeka lahko v napačno smer! In nič bi se ne čudil, ako bi slišal nekega dne in bi nam oznanil nekoč tistega svaka svaka, da se je pripetila njegove- mu svaku nezgoda in da je žlico pogotil in da mu zdaj venomer tiktaka v trebuhu!...

Pa tudi tast lahko pomaga iz zadrege! Tako se je jezil zadnjič nekdo na jako zabaven način na svojega tasta, da menda vse prerad pohaja gledišča in koncerte. Pa je res čudno, da mu more kaj takega očitati, saj če kdo rad v gledišče hodi in v koncerte, ni to še nikaka slovanska nesloga, o kateri je pred kratkim nekdo toliko pisal. To torej ni še nobena slovanska nesloga, ki bi se morala očito ožigosati in se jaz temu tem bolj čudim, ker bi tudi jaz rad pohajal gledišča in koncerte, ako bi gosp. finan- čni minister ne imel tako trdega srca...

Pa tisti malčki, ki smo čuli že toliko o njih, in ki so tako srčkani in pametni, da bi jih človek kar svedel in ki vsak dan kaj novega narekujejo papanu v pero! Mislim, da je potem presneto lah- ko pisati humoreske in mladinske pove-

Iz kulturnega sveta.

Narodno gledališče v Splitu.

Gledališka umetnost je v Dalmaciji, ki solnčni zemlji, kjer se dotikata zapad in iztok, Rim in Bizanc, že v prastarih doba našla najugodnejša tla za svoj vsestranski razvoj. O tem pričajo impozantne ruševine velikega cirkusa in deloma še pod ruševinami skriti ostanki prostornega amfiteatra na mestu znane bivše rimske naselbine v današnjem Solinu kraj Splita. Iz zgodovine vemo, da je bila Talijana umetnost v srednjeveški Dalmaciji, zlasti še v najkulturnejšem njenem delu, v dubrovniški republiki, zelo razvita. Še danes ohranjeno starodavno gledališče v mestu Hvaru na otoku istega imena je nedvomno najstarejši Talijin hram, ne samo v naši državi, nego na celim Balkanu in daleč naokoli. Staro gledališče nahaja se tudi v Dubrovniku, a novejša gledališka zgradba najdemo razven v Zadru, ki pa žalibog ne pripada več Dalmaciji, še v Šibeniku in v Splitu. Zanimivo je, da šibensko gledališče, stoji prazno in zaprto, ter ga lastniki — Italijani nočejo našim prepustiti v uporabo. Največje od vseh naštetih je splitsko gledališče, ki je bilo zgrajeno in slovesno odprto l. 1893. Zgradba, ki je sicer sama na sebi pravi vzor grčotije neokusa in totalnega pomanjkanja vsakega razumevanja evrhe gledališkega posloplja, je zelo prostorna in ima mesta za približno tisoč gledalcev. Omenim, da ima ljubljanska opera preostalo komaj za dobrih tisoč gledalcev. Tudi oder in tehnične naprave sploh se bile izprva prav primitivne in čisto diletanstke. Razven gledališča je v posloju še velik foyer, ki služi za občinsko posvetovalnico in še cela vrsta drugih prostorov, ki niso v nobeni pravi zvezi z gledališčem. Gledališko posloplje je last občine, obenem s skupino privetnikov, ki so svojčas denarno prispevali za gradnjo. Kot kompenzacija pa so jim bile za vso večnost skoraj vse lože v gledališču prepustene v last.

Pred dvema leti se je posrečilo, da je država dovolila subvencijo in da se je v Splitu osnovalo »Narodno pozorišče za Dalmacijo« kot državna umetnostna ustanova. Split namreč kljub svoji teatru dotlej ni imel stalnega gledališča, temveč se v istem nastopale poleg domačih hrvatskih diletantov tuje, večinoma italijanske operne in deloma tudi dramske družbe. S poddržavljenjem gledališča je bil napravljen velik korak naprej, osigurala se je mestu in pokrajini važna umetnostna institucija, sposobna, da goji in neguje resno Talijano umetnost, dvignila se je ves kulturni nivo mesta in ustanovila se je v Splitu nekakša matica kot središče vsega po deželi nakrog raztresenega, precej živahnega oderskega prosvetnega delovanja. Z ustanovitvijo splitskega »Narodnega pozorišča« je bil napravljen prvi poskus, da se domača, večstoletna, a pod tuji vplivi pretrgana duševna tradicija stare dramske kulture, smoteno in v res umetniškem pravcu nadaljuje. Kam privedejo ta prizadevanja, danes še ni mogoče vedeti. Na vsaki način, če se zamiljani načrt v vsej svoji strogosti izvede, bo Dalmacija, zibelka hrvatske kulture in vrata zapada, prešla novih svežih impulzov, da nam drugič postane to, kar je bila v davni prošlosti: žarišče duševnega udejstvovanja.

V drugi polovici septembra je bila odprta tretja sezona splitskega gledališča. Da moremo vsaj površno presoditi dosedanje delo tega zavoda, naj

navedem par podatkov. V prvi sezoni 1921-22 se je navzlic silnim potežkostem, ki jih je bilo treba prebroditi (tehnična nepopolnost odra, pomanjkanje enotnega oboja, opreme itd.), igralo 46 dramskih del, od teh jih je bilo 14 jugoslovanskih, dočim se je tekom druge sezone 1922-23 uprizorilo 35 premijer v drami, a 7 muzikalnih predstav. Ukupno je bilo v prošli sezoni 218 predstav, od teh 125 dramskih. Prodalo se je vsega skupaj okroglo 112.000 vstopnic. Najvišje število vprizoritov so dosegle Mad. Butterfly (11 krat), Leharjeva »Kjer škerjanček prepeva« (16 krat), a v drami N. Bartulovića »Bijedna Mara« (12 krat). Poslednje delo uprizorilo se je v Splitu vobče prvič. Od skupnega števila 37 dramskih del, bilo jih je 10 jugoslovanskih, 9 ruskih, 7 francoskih in 5 angleških avtorjev, ostale nemška in nordijska dela.

Naše občinstvo bo gotovo zanimalo spoznati repertoar za letošnjo sezono, ki ga je sestavil upravnik gledališča, poznani pisatelj in publicist *Niko Bartulović*, tudi naši literarni publikli dobro znan kot urednik nekdanjega »Književnega Juga«, še bolj pa kot vneti propagator Cankarjeve umetnosti med našimi južnimi brati. Od domačih avtorjev imenujem samo najbolj znane: *Nuška* »Narodni poslanik«, *Stankovića* »Koštana«, *Strozića* »Istočni greh«, *Petrovića* »Rkač« in *Volnovića* »Gospodja sa sunčokretom«. Slovensko dramo bo reprezentiral *Cankarjev* »Kralj na Betajnovi«, dočim so »Pohujšanje« igrali predlansko sezono. Zelo bogato je zastopana ruska drama: *Andrejev* »Anfisa«, *Cehov*: »Striček Vanja«, *Dimov*: »Njus«, *Mjasnicki*: »Zajec in Ostrovski«, »Vihar«. Od Čehov so zastopani edini Čapek s svojo najnovejšo simbolistično dramo »Življenje žuželk«, nadalje *Poljak Przibiszewsky* z dramo »Sneg«. Od Zapadnjakov omenim samo *H. Bernsteina* (»Baccarat«), *Mirbeauja* (»Posli so posli«), *Moliera* (»George Dandin«), *Shakespeareja* (»Beneški trgovec« in »Sen kresne noči«), *Shawa* (»Pygmalion«) in *O. Wildeja* (»Pablača Lady Windermere«). Nemška in nordijska drama zastopane so s par prvostupničnimi deli. Igrali se bodo: *Gerh. Hauptmann* »Potopljeni zvon«, *Schmitzler*: »Anatol« in *Wedekind* »Muzika«, *Ibsenova* »Hedda Gabler« pa *Strindbergov* »Oče« in »Smrti pes«. Razven navedenih še par običajnih nemških in italijanskih ljudskih iger in burk kot mašilo in koncesijo kino ljubecemu občinstvu. — Po dolgih pogajanjih in mučnem odlašanju se je prosvetno ministrstvo končno pod vsestranskim pritiskom javnega mnjenja le odločilo, da splitskemu gledališču prizna tudi za to sezono državno subvencijo v višini lanskoletne. Med drugimi vzroki, ki so odločujoče vplivali na ta vladni ukrep, je bila tudi okolnost, da so dalmatinski Italijani že delali načrte, kako bi v praznem gledališčem posloplju v Splitu odprli velikopotezno osnovno opero in dramo, seveda — italijansko. Temu načrtu je sam Mussolini javno izrekel priznanje in obljubil pomoč. No, subvencija bila je ipak dovoljena samo pod pogojem, da se igra samo drama, ne pa tudi opera in opereta, kot v prošli sezoni. Ker bi pa obstoj in uspeh splitskega gledališča brez opere in operete bil resno ogrožen — treba pomisliti, da Split ni nikdar imel poklicnega stalnega gledališča in da publika navajena na večinoma res dobra italijanska operna gostovanja, še ne občuti potrebe za resno dramsko umetnostjo — je mestna občina v zvezi s par bančnimi zavodi in nekaterimi imovitimi ljubitelji

ce, ki ga, če ne z drugim, pa s humorjem zalagajo, jaz pa sem kot tisti devetdesletni koroški župnik, ki sem ga vprašal, če ne gre nikoli v svoj rojstni kraj — bil je iz Device Marije v Polju doma — pa mi je odvrnil: »Po kaj bi hodil? Očeta nimam, matere nimam...« Pa je res čudno, da ni imel ne očeta ne matere, ko je bil devetdeset let star!...

Čudno je na svetu, strašno čudno, tako čudno, da ne more biti bolj čudno in se res čudim čudim, da je tako čudno...

In je na tem božjem svetu vedno tako, da ni nikoli nič prav in da imajo eni vsega dovolj, drugi pa nič. Najbolj čudno pa je to, da sem jaz vedno med tistimi, ki nimajo nič...

In sem potožil zadnjič enkrat svoji ženi in jo vprašal: »Ali ni to čudno, da sem jaz vedno med tistimi, ki hodijo vse življenje praznih rok po svetu?...«

Ona pa: »Kaj bo to čudno! To ni nič čudno!«

»Ali da ni čudno? Kako to, da ni čudno? Kako misliš potem, zakaj je tako, zakaj baš jaz — — —«

Ona pa sladko in ljubeznivo: »Zato ljubi možek, ker si ti en velik — teliček!«

A zdaj vas vprašam ljudje božji, ni mar to več kot čudno?...

sti iz turških časov! Pomislite, zadnjič so zahtevali, da jim mora kupiti papa cel veleselj z zvonom vred ter jim ga franco postaviti na dom!... Da, lahko je pisati potem humoreske!...

In zopet nekdo ima teto, ki mu obeta po smrti svoja velika zelena očala in strica ima, ki podeduje dežnik po njem. Za očala mi ni, ker jih imam sam, in so tista od tete Polone take, kot bi si jih bila sova uharica za se naročila, a dežnika bi se v istini ne branil. Svojega sem moral namreč zaradi ohromelosti letošne poletje že petič poslati na letovišče k Vidmarju Pred Skofijo in sicer vselej takrat, ko je najbolj kiša padala. — Ali ni to čudno? — In hodim zdaj dan na dan popraševati, ako so mu že uravnali rebra, pa ga ne dobim, ker so ga baje nekamo založili in sem že resno premišljeval, bi li ne poslal po rešilni voz in dal ubogega hromca prepeljati k Mikžu na Glavni trg. No, pa tega nisem storil in tudi ne nameravam storiti, ker domnevam, da tista gospodična, ki pri Vidmarju dežnik komandira, potihem nekoliko simpatizuje z mano in mi samo zaradi tega dežnika ne izroči, ker se boji, da bi ji potem več ne prišel pred oči. In mi je tudi svojega posodila, ki pa je tako težak, da mi pod njim roka omahuje in tudi srce že nekoliko... In je tudi to nekoliko čudno!

In tako ima nekateri vse, vsake in tista in ljubljene malčke, in tete in stri-

gledališke umetnosti prevzela v lastno režijo muzikalni del gledališča in vso njegovo finančno stran, dočim je drama ostala še vnaprej državna. Tako imamo v Splitu unikum, da je en del igralcev in oboja podpisal kontrakte z državo, oz. njenim predstavnikom, upraviteljem gledališča, drugi del pa z občino, ki jih tudi plača in se sploh briga za vse poslovanje opere in operete. Vodstvo cellega gledališča je tudi znanprej zdrženo v rokah upravnika N. Bartulovića. Dramaturg je znan pesnik Mirko Korišja.

Zanimiv je muzikalni repertoar, ki jasno kaže koncesije ukusu občinstva, navajenega na italijanske operne »stageione«. Uprizore se razven oper: »Traviata«, »Mad. Butterfly«, »Bohème«, »Cavall. Rusticana« še *Čajkovskega* »Onegin«, *Botto*: »Meistofele« in celo »Prodana nevesta«. Operetni repertoar obsega znane dunajske šlagerje zadnjega decenija in par starejših, takozv. »klesičnih« operet.

V drami je nanovo angažiranih več odličnih igralcev, imenujem samo tudi med Slovenci priznana rusko tragedijno Mansvjetovo in znanega srbskega igralca J. Jovanovića. Od lanskega umetniškega ansambla bi rad navedel le par imen, znanih tudi ljubljanski gledališki publikli: go Štefko Dragutinovičev in gđico Ivo Gradišarjevo, ki sta obe letos zapustili splitski oder. Od ostalih treba imenovati go Katico Rucović in gđico Bogumilo Vilharjevo, hčerko slovitega našega komponista, izvrstnega komika Mihajlo Milovanovića (»Čika - Mika«), bivšega ljubljanskega opernega tenorista Gjuro Truhovića s soprogom, in končno darovitega režiserja, tržaškega rojaka, Rade Pregarja in njegovo soprogo go Ido Pregarc-Kačičevo, oba v najboljšem spominu izra čas njunog umetniškega delovanja na ljubljanskem dramskem oderu. —

Kot kapelnik je bil ponovno angažiran dirigent Jarko Plesch, bivši kapelnik na mariborskem slovenskem gledališču. Ker gledališče nima lastnega orkestra, prevzela je tudi za letošnjo sezono sodelovanje pri vseh muzikalnih predstavah »Splitska Filharmonija«. Društvo šteje okroglo 40 izvršujočih članov, od teh je več od polovice amaterjev, ostali so pa poklicni glasbeniki.

Na delovanje splitskega Narodnega Pozorišča, enega najboljših Talijanskih hramov v državi, se povrnem še tekom sezone, o priložnosti pa morda kaj več o njegovih dosedanjih *notranjih* uspehih in izgledih za bodočnost. Paralela tega gledališča z našimi slovenskimi bo z ozirom na čisto posebne njegove prilike in pogoje zelo poučna in vredna zanimanja.

Dr. K. D.

— Latinsčina modern jeziki. Mednarodni redarski shod na Dunaju početkom septembra je razmotril vprašanje, če ne bi kazalo vzeti latinsčine kot internacionalno občilo; mrtvi jezik ne bi vzbujal nikjer nevoščljivosti in bi bil spriču svoje točnosti prikladen za policijske brzojavke. Pred vojno se je v Avstriji ciceronščina precej gojila. V Budapešti je izhajal latinski list s slikami za mladino »Juventus«, kakor izhaja še danes v Rimu »Alma Roma« z dnevnimi novicami in celo oglasi. Ako bi hoteli res uvesti latinsčino kot mednarodni jezik, bi trebalo sestaviti besednjak nebrojnih kulturnih pridobitev: če bi te pridobitve opisovali po klasičnem zgledu, bi nastajale dolge klobase; če bi pa prevzeli sodobne romanske izraze, bi pač govorili »barbarščino«.

V območju tajnostnega jezera.

Bojni vrtnec je zamele marsikoga bog ve kam, mene pa tja, kjer izgublja sibirski močvirnata taiga (gozd) svoj čar od človeške noge nikdar doseženih tajnih krajev, tja na skalnati oklep svetega Bajkala.

Tam v nižavi belega, čistega mesta Irkutsk, sem s strahom zrl na visoki gorski hrbet, onstran katerega udarjalo na njegova skalnata rebra jezerski valovi, na gorsko sleme, ki oklepa jezero neizmernih globočin. Bal sem se, da se razklenje vršički, tvoreči gorsko sleme in oklepajoči kot veriga burno jezero, in poplavijo zeleno irkutsko nižavo, vitke cedre v sibirski tajgi ter vso pokrajino tja do Ledenege morja v vesoljnem potopu, kjer najdem tudi jaz smrt s svojimi prijatelji kakor grešni narod v dobi očaka Noeta.

Moj strah se je še podvojil, ko sem v duhu recital ono staro burjatsko prerokbo, ki govori o bodočem maščevanju močnih burjatskih malikov nad zmagovalci mongolskega plemena, ki zvesto služil malikom.

Še vedno čuvajo mongolski bogovi nad plemeni, bivajočimi v neljudnih, močvirnatih planjavah in gozdovih, ki se umikajo pred narodom, nad katerim vlada močni Sin judovskega Boga. Bo-

Alois Böhm:

Češka gledališča.

Češka gledališča pridno delujejo. Pozornica praškega Narodnega divadla je bilo deloma popravljena, kar se seveda ni zgodilo brez ostre kritike in novinarskega boja. Dasi pa je to stalo dva milijona in se ni zanje nič naredilo, bili so namreč slabi strokovnjaki, vendar se že spet igra.

Brnski dramaturg Skoch je imel v svojem tajnem žepu jako sorodne igrače, kajti po zasnovi so isti, ločijo pa se med seboj le potem, da je pri Lengyelu in Brodu glavna predstaviteljica žena, dočim v »Slavnem baritonu« nastopa mož, ki je prav tako drzen, domišljav, prisiljen, lahkovoren in ničemuren kakor obe ženski v igrah prejšnjih avtorjev. »Slavni bariton« (The great lover) je ameriška trodejanka, točno preračunana na uspeh in čuvstva poprečnih slojev prebivalstva. To komedijo so napisali trije slovstveniki: Leo Dietrichstein, Fred in Fanny Hatton; bila je poslednja od treh podobnih kosov in obenem najslabša. Velik učinek bi bila dosegla na mnogih drugih odrih, samo ne pri nas. Nov je bil za nas edino predstavitelj glavne vloge E. Rabas, prevzet v službo od plzenskega gledališča, ali niti ta ni pokazal vsega, kar bi ta vloga zahtevala in kar bi morda zmogel. Ima zgolj krasno postavo, ostalega pa se bo moral pri nas priločiti pod vodstvom spretnega režiserja, nikakor pa ne pod Skochom.

Ker pa smo se spustili v veseloligre, jih je treba več. Končno se je pojavila dolgo napovedovana in enkrat odložena vesela trodejanka pariškega vseznalca in ljubljence Saše Guityria, čigar komade rad predstavlja marsikateri francoski oder. Dasi ga Parižani ljubijo in nazivljajo duhovitega, smo bili razočarani. Bila mi je čast, videti v Parizu nekoliko Guityrijevih igrokazov, toda priznavam, da ni bilo v njih niti polovine te duhovitosti, kakor mu jo pripisujejo, mnogi bi celo pri nas propadli. In tako ni gluma »Papaček je imel prave«, ki nam jo je v svoji režiji prikazal R. Walter, tudi ni kdo ve kaj presenetila. Bili so v nji jako lepi dvogovori, zlasti v drugem dejanju, ki hi se bilo v zasedbi Waltrovi in njegove gospe mogoče igrati dvakrat zapored, a da ne bi bilo česa pokvarilo; vendar prvo in tretje dejanje se niti od daleč ni skladalo s slavnim glumcem in piscem. Občinstvu bo igra godila prav zaradi tega drugega čina, drugače pa bi bila slabo obiskovana.

Vinograjsko gledališče, ki ima pod Čapkovim vodstvom sijajen repertoar, je uprizorilo Šekspirjevo igro »Kakor je stekla uspeha že s tem, da je od hočete« pod Kvapilovo režijo. Stvar si slavnega dramatika, in drugič, ker jo je vodil izkušeni Kvapil, najboljši Šekspirjevih del. Oprema V. Hofmanna je bila zelo okusna. Burkaslo pozorišče na Smichovu je predstavljalo »Lysistrato«, ki se z izvirno opremo ter dobro igro drži na odru.

Iznad izvršnih igrokazov smo videli prvenec pisatelja E. Váchka »Ubohy blázen«, ki močno nalikuje »Ljudem« Vlkove-Kunčticke. Prišel je na pozornico s posebnimi spletkami in se končal z izvržitjem, katerega avtor morda niti ne zasluži.

Iz češkega rokopa prevlel dr. A. D.

Velicina patriotizma je v tem, da se ne pritožuješ čezenj niti ne meštaris z njim.

Henry Becque.

Zimsko cvetje in zelenje.

Prvi jesenski dež pomeni začetek hitrega umiranja v naravi. Listje porumeni in odpada, kmalu nam zazija iz gozda prazna golota mesto bujnega cvetja in zelenja. Zastarna smrt je nastopila, dolgo bo počivanje do spomladi. Kajti o pravi smrti ne more biti govora, saj vemo, kako bo z Veliko nočjo vse znova vzbrstelo. Kljub naši na svidenje, je pa vendar težko srce. Vsaj nekaj, vsaj malo bi si tudi o božiču zaželeli in če znamo, lahko imamo. Kako? Rastlinam je treba nasilno skrajšati zimski počitek in jih prisiliti k novemu snovanju. Zgodi se to lahko na več načinov, vsakemu mogoče je pa eden, ki se pa uporablja lahko le za le-saste rastline, namreč kopelj v topli vodi. Odrezane ali pa okoreninjene vejice se za časa njihovega zimskega počitka, t. j. ko so že izgubile svoje listje, okopljje v vodi 30—40 stopinj C in jih pusti 9 do 12 ur ležati v njej. Nato se jih v zmerni sobni temperaturi kultivira naprej, odrezane pa se enostavno utakne v vodo posode, ki jo imamo v sobi. Zimski počitek se bo vsled tega močno skrajšal, brstenje zelo pospešilo. Zelo priporočljive so vejice leske, španskega bezga, dreva, ribezlja, navadne krhlike, mecesna, divjega kostanja, vrb, jesena itd.

Da se poskusi, ki so odvisni od narave rastline in letnega časa, posrečijo, si je treba zapomniti:

1. Kopelj 6 do 12 ur popolnoma zadostuje. Kopelj, ki traja dalj kot 12 ur utegne škoditi. Tudi ne prekinjaj kopeli in je ne ponavljaj drugič, ali celo tretjič.

2. Za lesko, ribezelj, španski bezeg zadostuje toplota 30 stopinj C; dren, krhlika, bela breza, divji kostanj in vrbe potrebujejo vsekakor 35—40 stopinj Celzija.

3. Topla kopelj skrajša zimski počitek nekaterim rastlinam takoj, ko jim odpade listje; drugim šele pozneje čez nekaj časa. Vejice divjega kostanja ali jesena n. pr. se okopljajo lahko šele decembra ali januarja; če jih kopljemo že prej, ne vzbrste.

4. Vpliv kopeli je lokalni. Le tisti deli poženejo prej, ki so bili skopani. Če skopljemo v topli vodi novembra meseca le eno polovico vejice španskega bezga, bo čez nekaj časa samo ta ozelenela, druga polovica ostane gola.

5. Rastline postavimo lahko po kopeli za več tednov zopet na prosto; kakor hitro jih denemo nato v toplo sobo, takoj poženejo.

— Favna in flora v orglah. Strokovnjake bo zanimalo delo, ki ga je pravkar obelodanil Perrier de la Butthil o škodljivih orgel. To se včasih ponesreči turist, ki štrunknejo v cev, odkoder ni rešitve, včasih zajedavci, ki želé dobiti tam domovinsko pravico in glojejo les, šlep, suknjo, papir in kožo, ki se rahijo pri izdelovanju tega glasbila. Pisec navaja tudi praktične nasvete za gradnjo orgel.

— Čudežno dete. Pet let in pol ima Pietro Mazzini, sin italijanskega publicista in pevke Karle Benassijeve, pa je že že dni mojstrski igral v Parizu pred kompetentnim občinstvom Kulauove »Variacije«, odlomek 44. Haydnove simfonije, Beethovno serenado in več Chopinovih del. Ni še leto, odkar se je detečji umetnik pričel učiti glasbe in klavirja...

govori se umikalo z ostanki slavnih Mongolov vedno dalje in bolj zapuščene kraje pred evropsko civilizacijo.

Sibirski Mongol je zelo boječ napram priselencem, ki zidajo visoka kamnita bivališča, ki so zgradili dolgo, z železom okovano cesto, po kateri so spustili v železno kletko vklenjenega besa, ki vlačil celo vrsto vozov in hišic. Kolikokrat je zrl oddaleč srđitega, dim in ogenj bruhačnega demona, zažigajočega tajgo v večni požar.

Sovražili so Mongoli bele ljudi, vsa tolažba njih je bila, da so poslušalci iz ust svojih duhovnikov on prerokbo: Pride dan, ko bo prekipela čaša jeze v rokah naših silnih bogov; njih boje trume uničijo belega boga in njegov narod. Naš Najmočnejši pošlje tisti dan vso vojsko besov, da pretrgajo oblake in razgrizejo skalnate vrhove okoli Bajkala, da iz njega izteče kakor iz rešeta naenkrat vsa voda. Gorje tebi, beli črv! Bogovom zvesti narod pa odplava na barkah iz cedrovih dreves z živaljo in družino pod varnim okriljem bogov k srebrnim Altajskim goram, kjer se začne nova slava zanje in za potomce.

Tako govori burjatska bajka. Res je, da so bogovi pri vseh ljudstvih enaki, mnogo obetajo, malo store, vendar mi je bilo tesno pri srcu, v zavesti, da sem tako globoko pod gladino mogočnega jezera. Občudoval sem brezskrbno življenje naselencev, ki zidajo pa-

lače, orjejo in sejejo ter čakajo na jesensko letino, čeprav vedo, da jih vsak trenotek, po silnem potresnem sunku, lahko objame mrzla vodna smrt.

Sprehajal sem se po irkutskem kolodvoru, oči so zapustile gorsko pobočje, zrl sem veselejši prizor na ličnih belih domih ter cerkvah z zelenimi strehami.

Solnce je utonilo v krvavem žaru daleč tam na zahodu, kjer se preliva bratska kri in v bojem požaru gorl rodna dežela. Od severa je prihla mrzli dih Ledenege rtiča; tesneje sem se zavil v plašč. Zvečerilo se je.

V železniškem vozu me je čakal sladki čaj. Izpil sem nekoliko čašic, premleval dogodek dneva, in ugibal s prijatelji, da li pojdemo še to noč dalje na Vzhod. Na svojem ležišču sem kmalu zaspal spanje pravničnega.

Ker me je tiščalo na desni strani, sem se prevrnil na drugo in se prebudil. Vlak se je premikal skozi noč. Po iskrh sem spoznal, da je parni str. privprežen na sprednjem koncu. Spoznal sem, da gremo naprej proti iztoku.

Krik in vik: »Morje, morje« in glasno odpiranje vrat na vzhodni strani me je prebudilo. Vrata so bila odprta na stečaj in skozi nje se je vihljal v našo spalnico čisti jutranji zrak, ki me je prijetno ščepetal po nozdrvih. Mrena

Gospodarska politika.

Gospodarski položaj Južne Srbije.

Pod tem naslovom je priobčil »Trgovski Glasnik« zelo zanimiv članek, iz katerega posnemamo:

Šele po osvoboditvi iz fevdalnih odnošajev, pod katerimi je bila Južna Srbija toliko stoletij, ji je mogoče, da skuša z velikimi napori napredovati v obdelovanju zemlje ter skuša preiti iz fevdalnega, naturalnega gospodarstva v svobodno denarno gospodarstvo, osvoboditi se nižje in preiti v višjo gospodarsko obliko. Površina Južne Srbije meri 45.572 kvadratnih kilometrov. Od tega je imela leta 1921 27,63 odstotkov obdelane zemlje, 3,90 odstotkov travnikov (senožeti), 6,66 odstotkov pašnikov, 0,68 odstotkov vinogradov, 0,20 odstotkov sadovnjakov, 58,18 odstotkov gozdov in 2,75 odstotkov barja in močvirja.

Pred osvoboditvijo Južne Srbije ni bilo tamkaj po turških podatkih in po preiskovanjih strokovnjakov niti 20 odstotkov obdelane zemlje. Očividno napredek se je začel opaziti v tem pogledu šele po osvoboditvi izpod fevdalnega sistema.

V letu 1921 je bil največji del obdelane površine kultiviran z zrnaštnimi rastlinami (85,45 %), nato so sledile stročne rastline, korenaste in industrijske rastline. Na zadnjem mestu je živalska hrana. Pustega, neobdelanega polja (strnišča) je bilo v tem letu 6,38 %.

Iz teh dveh kratkih pregledov je jasno razvidno, kako zaostala je bila ta pokrajina. Seveda je bila to posledica zanemarjenega turškega fevdalnega sistema.

Zemlja je v Južni Srbiji izredno rodovitna, in ker je solnce na tem ozemlju zelo toplo, so agrarni produkti tukaj zelo dobri, nekateri celo prvovrstni. Pšenica iz okolice Kumanova, iz Ovčjega polja in iz Metohije je izborne kakovosti, 78 kg tehta 1 hektoliter. Kadar se bo tu zemlja intenzivneje obdelovala in kadar bodo pričeli uporabljati tudi boljše semenje, se bo mogla kosati pšenica iz Južne Srbije z najboljšimi evropskimi pšeničnimi vrstami. Fižol je zelo debel ter okusen in po njem povsod povprašujejo ter ga dobro plačujejo. Posebno fine vrste pa je tobak iz Južne Srbije. Tega je pridelala Južna Srbija letos okoli 9 milijonov kg, malo manj, kakor cela ostala Jugoslavija. Pridelovanje opija je deloma nazadovno, dobro pa napreduje pridelovanje riža, ki ga izvažajo v Albanijo in v Turčijo. Tudi proizvodnja bombaža napreduje.

Glede sadja Južna Srbija ni ravno revna. Leta 1921 je imela največ (všeta so samo rodovita drevesa) jabolk (drev), namreč 1.757.635. Nato so sledile hruške (1.214.087), sljive (1.028.666), in orehi (65.505) ter ostalo sadno drevje 123.757. Vse sadne vrste so izborne kakovosti. V Velesu obstoja neka akcijska družba, ki se peča s predelavo sadja ter se bo pričela baviti tudi z izvažanjem svežega sadja.

Število živine je bilo sledeče:

	leta 1920	leta 1921	leta 1922
goveda	573.100	570.412	517.199
bivolov	42.045	42.664	27.913
konjev	71.367	71.503	77.345
mezgov	6.937	6.623	2.992
oslov	55.332	55.628	47.310
svinj	79.732	78.707	102.065
ovac	1383.567	1374.555	1792.002
koz	449.534	430.246	498.333

Živina se izvažala iz Južne Srbije v Turčijo za prehrano, poleg tega pa tudi v opustošene kraje v Mali Aziji za obnovno živinorejo. Sir se izvažal v Levant.

noči mi je padla z očmi in zazrl sem čudnokrasen prizor.

Pod nami v dolini se je raztezala orezanih ravna srebrena se lesketajočih valčkov, daleč tam v ozadju pa se je vzdigovala iz te vodne ravnine, plaval na njej goreča solčna obla.

»Sveto, sveto morje!« Tihi klic povzdigočega se duha je izletaval iz naših prsi nad valove in čistil božanski prirado. Kakor da so se ti klici utesili v lahkotne ptice, so se pojavile bele čajke, padale na srebrno gladino, jo poljubile in potem vzletavale proti jasni mu, le z rahlo megleno kopreno zastrtemu nebu.

Duša je bila polna prekrasne slike; takrat sem šele razumel, da je prihajalo ono češčenje, ko je pravoslavno duhovništvo s kadihom in kropilom blagoslavljal v prisotnosti bojnih vrst z brega, po katerem je držal naš vlak, ob solncem vzhodu veliko Bajkalsko jezero, iz duše in srca vsem navzočim. Zopet in zopet sem vzdikal: »Slavnoje morje, svjaščonij Bajkál!«

Kdo pozna vse njegove skrivnosti globlin, ki teknujejo z Indijskim morjem, množine rumenega bogastva, ki pokrivajo njegovo dno. Noč in dan pri našajo zlatonosne reke, izlivajoče se v Bajkál, lesketajoči se kovinski pesek in bogatijo zaklade morskih bogov.

Vlak je držal po tiru, vsekanem v kamniti breg, zapuščaj solnčno jutro ter izgubljal v tisek noči, na nas vendar

to in v Ameriko. Pred vojno se ga je izvozilo okrog 40 vagonov na leto, sedaj pa 70 vagonov. Izvoz koz je znašal lansko leto:

jagnjet	2.200.000
jarcev	180.000
ovac	120.000
koz	120.000

Letos se bo izvozilo iz Južne Srbije približno 12 odstotkov več koz, kakor lansko leto. V obilni meri se izvažajo tudi kože divjačine, tako lisčice, dalje kože kune in zajčje.

Tudi gojenje sviloprejk je precej razširjeno. Vojna je tu mnogo uničila, toda položaj se tudi tu izboljšuje od leta do leta.

Industrijalizacija Slovenije.

Ni še minilo pet let, odkar živimo v svoji lastni domovini, o katere postanku se je preje toliko pisalo in ugibalo, je li mogoče narodnostno in politično ujedinjenje, in če o tem ni dvoma, ali bodo gospodarske prilike povoljne za temelj povsem novi formaciji. Zgodilo se je, kar se je moralo zgoditi: nastala je na jugu Evrope nova država i vsled lege i svojega bogastva zavijanja vredna za mnoge sosedje. Politični problem je rešen, a pred nami stoji nov, enako težak gospodarski problem. Doba petih let je zadostovala, da smo se privadili novim razmeram, novim mejam ta sosedom in tako se nam danes v obrisih že kaže šematična slika potov naše trgovine, uvoza in izvoza, tranzita in domačih komunikacij.

Na tem mestu naj nas zanima Slovenija, ki je gospodarsko pasivna pokrajina. Da pa je to kakor za državo tudi za nas same neprijetno dejstvo, je jasno in naša prva skrb mora biti, najti pravi prehod iz pasivnosti v aktivnost. V to svrhu si oglejmo nekoliko gospodarsko bilanco Slovenije.

Zadnja leta pred vojno je bila naša zunanja trgovina letno za približno 5,5 milijonov kron, to je 1,1 milij. dolarjev pasivna. Poljski pridelki ne zadostujejo za domače potrebe, ker je svet pri nas preveč gorat in zemlja polna kamenja. Živila moramo torej uvažati. Nasprotno smo z lesom in živinorejo aktivni. Vendar se moramo zavediti, da lesa ne bomo vedno tako dobro prodajali, kakor, danes, ko najde naš les vsled nizke naše valute in splošne restavracije v vojni razrušenih krajev mnogo odjemalcev v inozemstvu. To lahko na pr. prepreči nedadni dvig dinarja v Zürichu na pribli. 12. Tu pride v poštev tudi važno dejstvo, da mi izvažamo neobdelan les, a uvažamo drage lesne izdelke inozemske industrije, kar paralizira skoro ves naš izvozni dobiček. Tudi se vprašuje, da se izkupiček pri lesni industriji ne porablja racionalno, to je, da se pri nas premalo pogozduje na posekah. Seveda sedanjim posestnikom nima od tega novega gozda nobene koristi, ker bo dorastel še le v 50 do 100 letih, a za narodno gospodarstvo je to eminentne važnosti. Kot primer naj navedem Srbijo, kjer so bili še pred 200 leti krasni in obsejni hrastovi gozdovi, o katerih ni danes niti sledu več.

Pri današnjem povpraševanju po lesu in živini je pač v zemljedelstvu Slovenija aktivna, ali čisti prebitek je daleko manjši od vsote, ki jo vsako leto plačamo za nabavo industrijskih in obrtnih izdelkov iz inozemstva. Ugovor, da bi s povzdignjo poljedelstva, gozdarstva in živinoreje na moder. stopnjo izkoriščanja dosegli izenačenje izdatkov in prejem-

kov, ne drži, kajti za to so potrebni številni gospodarski stroji, umetna gnojila, strokovno šolstvo itd. ki zopet znatno povečajo uvozni del naše bilance. Poleg tega moramo računati na slabe letine, ki niso redka nesreča v goratih pokrajinah.

Najtrdnější dokaz za naše pasivno gospodarstvo in za nujno rešitev iz krize pa je številno izseljevanje našega kmeta v Ameriko, kar je za naš narod dvojna izguba, kajti vse samo, da smo letno dajali 1,1 milij. dolarjev v tujino, tudi oni, iz katerih žepov je šel ta denar, so se izselili.

Tako stojimo danes pred velevažnim vprašanjem, na kakšno podlago postaviti naše narodno gospodarstvo in katero smer dati izbrani panogi v svrhu ozdravljenja naših razmer. Gori navedeno in študij gospodarskih prilik enakih pokrajin v Evropi nas privede do prepričanja, da je vsesrpska industrijalizacija Slovenije edini pogoj za njen zdrav razvoj in napredek. To trditve podpirajo pri nas sledeča dejstva. Kljub neurejenim prometnim razmeram se je že pokazalo, da so banaški poljski pridelki cenejši od naših. Isto je z vinom in sadjem. Da bo naš kmet kljub svoji žilavosti v stanu, zdržati to konkurenco, je težko verjetno, zato si bo drugje iskal zaslužka, ki mu ga bo pa lahko dala industrija.

Nadalje lahko ugotovimo, da smo kljub mnogim bogastvom na rudah in lesu povečini izvažali surovine in polizdelke, a uvažali dovršeno blago. Da smo pri tem imeli izgubo, kakor vse države z enakimi okolnostmi, kaže sledeče razmotrivanje. Industrijska država ima pri prodaji svojih izdelkov večji dobiček, ker dela več s stroji kot z delom človeških rok, dočim je pridobivanje surovin ruda, les, bombaž, volna) navezано samo na delo človeških rok, ki pa je morda bolj za višino dobička. Proizvajatelj surovin, ki mora plačati znatne vsote številnim delavcem, preostane zato le majhen del prodajne vsote, dočim ostane industrijalcu daleko večji, kajti njegov princip je, kolikor mogoče malo delavcev in mnogo strojev, ki so preciznejši, hitrejši in bolj, a kljub temu neverjetno cenejši od človeške roke.

In tako je Slovenija dosedaj kupovala od inozemstva drage produkte, izdelane iz svojih lastnih surovin, zato je jasno, da je moral dobiček izostati. Industrijalizacija Slovenije je torej neobhodna potreba ljudstva, ki naj se s tem ozdravi. Poleg že obstoječih tovarn, ki po večini producirajo polizdelke, naj se zgrade nove tovarne, ki bi iz teh polfabrikatov lahko izdelovale najrazličnejše industrijske predmete.

Ko smo tako določili industrijo za glavno panogo našega gospodarstva, še daleko nismo rešili naše pasivne bilance. Smelo bi bilo namreč trditi, da zuri omenjena dejstva in razmotrivanja zasigurno razvoj naši industriji, kajti ona samo dokazuje, da je industrijalizacija edina pot k sanaciji našega gospodarstva, a ne dajejo nobenih smernic za razvoj. Kakor je brezposlen trud, graditi luko, ki nima prometnega zaledja, tako je nes pametno, sezidati moderno tovarno, ki za svoje izdelke ne najde trga. Zato se moramo, predno damo smer naši industriji, ozreti po odjemalcih.

Pričnimo takoj pri strojni industriji, ki bo pri industrijalizaciji gotovo našla največ odjemalcev. Predvsem pridejo tu v poštev stroji za obdelovanje lesa in železa, sesalke, vodne turbine, tovarniške armature in sl. Ravno tako si lahko vsled napredujoče izrabe vodnih sil elektrotehniška industrija osvoji ves trg v Sloveniji.

Tudi cinkove rude je dovolj pri nas, ki se topi v velikih cinkarni v Celju in tu-

di svinca ne primanjkuje. To daje podlago za industrijo krogel, okrasov, pribora itd., kar še vedno v veliki meri uvažamo. Koplje se pri nas tudi manganova ruda, najvažnejša primes železu za stroje.

Naša bilanca rudarstva in kovinarstva je bila pred vojno, ako ne upoštevamo niti premoga in živega srebra, v ravnotežju, kar nam da garancijo, da bomo dosegli visoko aktivnost, ako bomo naše surovine predelali doma.

Drugo važno mesto naj zavzema lesna industrija, a ne na tak način kot danes, ko se izvažajo surov les in le malo obdelanega. Prosto je še vedno polje tovarnam za lesovino, polišstvo, parkete, sode itd., ki bodo poleg domačih odjemalcev našle tudi mnogo trgov na jugovzhodnih krških delih in vzhodnih ravninskih pokrajinah naše države, kjer je les redka in draga stvar.

Tudi usnarstvo in tekstilna industrija, katerih naravna opora je naša razvita živinoreja, imata pri nas najlepše izgleda, saj vidimo po trgovinah še vedno preplavo tujih izdelkov. Isto je s papirno industrijo, ki bo z lahko odrnila inozemce, saj je bila že pred vojno aktivna za ca 2 milijona kron (40.000 dolarjev.)

To so glavne panoge naše industrije, ki imajo pri nas zagotovljen uspešen razvoj. Imamo pa pri nas še eno bogastvo, ki nam bo v marsičem pomagalo iz težkega položaja, to so naše vodne sile. V tem pogledu so druge države že daleč pred nami in se na vso moč trudijo, da bi z izrabo svojega »belega premoga« pocenile svoje izdelke na svetovnem trgu. Vprašanje izrabe naših vodnih sil stopa torej vzporedno z razvojem naše industrije in mi moramo zato posvetiti vso pažnjo, kajti tudi tu je treba enotnega sistema in načrta.

Danes obstojajo pri nas že sledeče vodoelektrične naprave: Falska, završniška, zagraška, bohinjska (pod Savico), tržiška naprava v Žirih pri Ljubljani, ako ne omenimo manjših, ki služijo le privatnikom ali posameznim vasem za razsvetljavo. Na vsak način bi se morala zgraditi ena večja naprava še na Savi (pri Medvodah ali pod Littijo) ter druga na Krki, pod Novim mestom, te bi seveda še ne zadostovale, zato bi bilo treba zgraditi manjše na dotokih Save, ki bi služile le kot priključne centrale na pr.: na Savi Bohinjski pri Soteski, Kokri nad Kranjem, na Savinji med Celjem in Zidanim mostom nato na Sori, Selščici in Poljanščici. Vse te naprave bi tvorile enotno omrežje, ki bi bilo dovolj močno, da bi zalagalo našo industrijo in tudi železnice s potrebno energijo.

Pri elektrifikaciji pa je strogo paziti na to, da se povsod uvede enoten sistem povsod ista napetost, isto število perijod itd. na kar je že pred leti opozoril naš znani strokovnjak dr. Vidmar.

To bi bili torej oni momenti, katere je treba upoštevati danes, ko si gradimo novo, lastno industrijo. Iz vsega je razvidno, da delo ne bo lahko in da bo zahtevalo mnogo materijelnih žrtev, ker bodo morale biti nove tvornice urejene po najmodernejšem sistemu, da bodo produkti dosegli svetovno kakovost.

Dejstvo pa, da si bomo to morali ustvariti sami, brez tuje pomoči, ki bi pomenila samo negativen korak v našem gospodarstvu, nas nikakor ne sme uplašiti. Ako bodo gospodarski krog pri spoznanju položaja in ako bo naša tehnična inteligenca voljna, posvetiti svoje moči tej težki a lepi nalogi, potem si bomo v 15 — 20 letih lahko prisilili te načrte in izpremenili našo Slovenijo v izrazito industrijsko deželo.

Naš tehniški naraščaj se bo med tem izučil, tovarne bodo potom agentov dobile obširen krog, železnice bodo elektrificirane in med številnimi tovarnami ne bodo zastopane samo one, ki sem jih bil zgoraj omenil, temveč tu bo že stala tovarna za avtomobile, kemična tvornica za fotografske potreščine itd. Na ta način bo postala naša industrija poznana po vsem širnemu svetu.

× Nerednost v madžarskih gospodarskih krogih. Iz Budimpešte poročajo: Borzni komisar Jožef Ernst, ki je na škodo svojih klientov ponevrel približno pol drugo milijardo kron in zoper katerega so bile vlozene številne kazenske ovadbe, je bil 11. oktobra ponoči v bližini romunske meje prijet. Pri njem so našli tuje valute v vrednosti mnogo milijonov. V borzni dvorani so danes opoldne vpisali insolventco tvrdke Ernst & Co.

× Prodaja »Dravske kasarne« v Mariboru. V pisarni inženerskega oddelka Dravske divizijske oblasti v Ljubljani, Kongresni trg št. 1 vršila se bo dne 27. oktobra t. l. ob 11. uri dopoldne javna ustmena dražba za prodajo »Dravske kasarne« v Mariboru. Predmetni oglas je v pisarni trgovske in obrtniške zbornice v Ljubljani interesentom na vpogled.

× Dobava kalum-ferocijanata. Pri ravnateljstvu državnih železnic v Subotici se bo vršila dne 26. oktobra t. l. druga oteralna licitacija glede dobave 1000 kg kalum-ferocijanata. Predmetni oglas je v pisarni trgovske in obrtniške zbornice v Ljubljani interesentom na vpogled.

× Dobava lesa za tla. Pri upravi državnih monopolov v Beogradu se bo vršila dne 27. oktobra t. l. oteralna licitacija glede dobave lesa za tla. Predmetni oglas je v pisarni trgovske in obrtniške zbornice v Ljubljani interesentom na vpogled.

× Dobava lesa za tla. Pri upravi državnih monopolov v Beogradu se bo vršila dne 27. oktobra t. l. oteralna licitacija glede dobave lesa za tla. Predmetni oglas je v pisarni trgovske in obrtniške zbornice v Ljubljani interesentom na vpogled.

× Dobava lesa za tla. Pri upravi državnih monopolov v Beogradu se bo vršila dne 27. oktobra t. l. oteralna licitacija glede dobave lesa za tla. Predmetni oglas je v pisarni trgovske in obrtniške zbornice v Ljubljani interesentom na vpogled.

Dr. I. M.

Vzroki našega diskredita v Ameriki.

Pod tem naslovom je napisal šef ameriškega oddelka »Jadranske banke«, G. D. F. Andričević, lično brošuro, ki jo je natisnila in izdala Zvezna tiskarna v Ljubljani. G. Andričević je sam amer. državljani, dolga leta je živel v Ameriki in je tam tudi dokončal svoje študije ter radi tega prav dobro pozna tamkajšnje splošne razmere kakor tudi razmere, v katerih žive naši izseljenci v Ameriki. Brošura nam odkriva prav zanimive stvari, iz katerih posnemamo, da smo v največji meri sami krivi, da ne uživamo v inozemstvu takega zaupanja, kakor drugi narodi, n. pr. Francozi ali Čehoslovaki.

G. Andričević se je pred kratkim zopet povrnil iz Amerike, kjer je imel priliko govoriti z vsemi važnejšimi državnimi in privatnimi osebnostmi, ki stoje na čelu ameriškega političnega življenja, kakor tudi financ, industrije in trgovine. Utis, ki ga je dobil v teh porazgovorih G. Andričević, je ta, da ameriški krogi ne vedo o nas in o naših razmerah skoraj ničesar kakor ono, kar zvedo iz tiska drugih narodov. Jasno je, da tako informiranje za nas največkrat ne samo, da ni koristno, temveč je naravnost škodljivo, ker zasleduje tisk vsakega naroda svoje lastne interese ter če le more, škoduje drugim. Tako je razširil londonski »Sunday Observer« v Ameriki vest, da je Jugoslavija v razpadanju in da jo more rešiti samo širša federalna razdelba. Par dni za to vestjo so sledila poročila o bolgarski revoluciji proti Stamboliškemu in o koncentraciji jugoslovanskih čet na bolgarski meji. Vsa ta poročila je dobivala Amerika iz Dunaja, Budimpešte, Londona, Rima itd., torej ni čudno, če so bila z odnosom na našo državo skrajno netočna, dostikrat celo lažnjiva.

Američani torej o nas sploh nimajo pravega pojma, kar je vsekakor naša krivda, kajti mi bi morali potem tiska v angleškem jeziku seznanjati Ameriko o razmerah v naši državi, o našem prirodnem bogastvu, o našem gospodarskem izboljševanju in o naši sedanji gospodarski moči. Če bomo to obveščanje prepuščali še nadalje tujcem, bo seveda Amerika še nadalje informirana o nas in o naših razmerah v sedanji luči.

Posebno nazorno pokaže pisec vzroke našega diskredita v Ameriki na znanem Blairovem posojilu. Razgovarjal se je z zastopnikom Blairove skupine, ki je povdarjal, da morajo Jugoslovenci sami pokazati svetu in kdo so in kaj imajo ter premorejo. Blairovo posojilo je doživelo v Ameriki fiasko prvič radi neinformiranosti o Jugoslaviji in pa radi tendencioznih poročil o razmerah v naši državi, katere poročila so lansirali v svet naši neprijatelji. Mnogo pa je škodovalo tudi dejstvo, da se posojilo ni porabilo za to, za kar je bilo namenjeno, temveč se je z njim hotelo izboljšati dinar.

V Ameriki ima največji vpliv na javno življenje tisk. To dobro vedo Francozi, Čehoslovaki, Madžari, Poljaki itd. O njih imajo Američani popolnoma drugačno mnenje, kakor pa o nas, o katerih ne vedo skoro ničesar ali vsaj ničesar dobrega. G. Andričević zato naglašajo nujno potrebo, da moramo obveščati in seznanjati Amerikance potem tiska v angleškem jeziku. Kadar bodo tamkaj vedeli, kako močna država smo, in kako stremi ta država tako na gospodarskem, kakor tudi na vseh drugih poljih kvišku, bo tudi njihovo zaupanje nam vse drugačno.

Nato pisec zelo izčrpno opiše razmere, v katerih žive naši izseljenci v Ameriki, njihovo veliko gospodarsko moč, ki pa ni zadostno organizirana, njihovo društveno življenje, kulturne ustanove in duševno vzgojo. Zelo natančno pozna G. Andričević izseljeniško zgodovino Jugoslovenov, zlasti pa našo slovensko. Ko opisuje zgodovino izseljevanja iz pokrajin naše sedanje domovine, se peča zelo podrobno tudi s Slovenci, o katerih je kot Neslovenec bolje poučen, kakor marsikaj Slovence. Omenja vse važnejše Slovence, ki so si stekli tekom zadnjih stoletij slavna imena v zgodovini Amerike. Zato bo ta knjižica, dasi je pisana v srbohrvaščini, zelo zanimiva tudi nas Slovence tako doma, kakor tudi one v novem svetu.

Ob koncu pisec še enkrat povdarja nujno potrebo, da moramo sami obveščati Ameriko potem tiska v angleškem jeziku in da ne smemo na noben način dopuščati, da nas opisujejo v tujini naši neprijatelji na način, ki je koristen samo za nje. S tem bomo tudi v večji meri zainteresirali za nas Američane, predvsem pa naše izseljence za svojo domovino, in ti ji bodo tem rajše stavili svojo veliko gospodarsko silo na razpolago.

To silno zanimivo razpravo priporočamo vsem zainteresiranim krogom; tudi našim izseljencem bo zelo dobro služila.

M. G.

Solnce izvor življenja.

Iz življenja glasovitega Stephensa, izumitelja parnega stroja, nam je znana naslednja anekdota: Neko nedeljo po opravi v cerkvi se je zbrala na terasi dvorca Daytona velika družba odličnikov in učenjakov, med njimi tudi Stephenson in slavnj geolog Buckland. V tem trenutku je vozil v daljini železniški vlak in ostavljal za seboj dolgo progo belega dima. »No, dragi Buckland,« reče Stephenson geologu, »odgovorite mi na vprašanje, ki morda ni ravno lahko! Povejte mi, katera sila goni oni vlak?« »Mislim,« odvrne Buckland nevede, »da je to sila vaših strojev.« »Da, ali kdo tira stroj?« »Vsekakor eden od vaših strojev iz New-Castla.« »Ne,« reče odločno Stephenson, »ta sila je solnčna svetloba.« »Kako je to mogoče,« vpraša začudeno geolog. »Če vam pravim, da je tako,« odvrne slavnj inženir, »to je svetloba, ki je ležala tisoče in tisoče let zakopana v zemlji in ki jo še sedaj rastline neprestano upijajo in uporabljajo za osvajanje ogljika. Ravno ta svetloba je bila zakopana tisoče let v premo-govnikih zemlje; sedaj pa so jo spravili zopet na dan, postala je svobodna in služi človeku, da mu tira lokomotivo.«

Zanimiv je tudi znameniti izrek prirodoslovca Doberta Mayera: »Priroda ima nalogo, da svetlobo kot najhitrejšo od vseh sil ujame, prevede v napeto obliko ter jo na ta način ohrani. Da to

doseže, je obdala zemeljsko skorjo z organizmi, ki s svojim telesom upijajo solnčno svetlobo. Ti organizmi so zelene rastline. Rastlinski svet je torej shramba, kjer se solnčni žarki fiksirajo, da se potem po potrebi morejo ugodno uporabiti.«

— Znamkarjem. Laška vlada namerava dati v zakup reklamo na poštnih znamkah. Ko je to zvedel Florenz Ziegfeld, je predlagal ravnatelju pošt v Washingtonu, naj da na njegove stroške tiskati milijardo znamk po dva »centa« s sliko njegove žene, Billie Burke, ugledne gledališke in kinematografske zvezde. Ziegfeld je pripravljen, odračunati državi 60 odstotkov kosmatega izkupička.

— Enorog. Gotovo ste že videli to bajno žival z rogom na čelu: najde se upodobljena na desni strani britanskega grba. Gaston Denys Perier sporoča, da utegne biti enorog »opaki«, bel osel iz Konga. Njegova redkost, ljubkost, tajne navade, bežna pojava med prtljkavci kongoleškega goščavja bi razlagale, zakaj so starodavni potovalci naredili iz njega legendarno žival. Njegova slika je hodila pesnikom in slikarjem po glavi. Čuden slučaj: znani afrikanist sir H. H. Johnston je kot dete listajoč knjigo o neobičajnih živalih prvič izvedel, da brčkone neke živi ta bizaro pisani prežvekovalci, in prav ta učnjak je prvi točno popisal belega margarca, ki se dobi v precej izvodih v belgijskem kolonialnem muzeju (Tervuren pri Bruslju).

Gosenica v človeškem črevesu.

Prav mnoge živalske, kakor tudi človeške bolezni povzročijo razni živalski ali rastlinski organizmi. Med slednjimi so najbolj opasni bakterije, t. j. glive cepilivke, ki so vzrok strašnim epidemijam. Od živalskih bitij pa je zlasti mnogo praživali, črvov in členonožcev, ki si iščejo svojo prehrano deloma na človeškem telesu, deloma celo v njem samem. Vsled tega človeško telo težko oboli. Mnogo bolezni, ki jih povzročijo žuželke ali črvi pozna človek že od nekdaj, nekaj pa jih je spoznal šele pred nedavnimi časi, n. pr. malarijo. Bolezni, ki nastanejo vsled bivanja raznih črvov bodisi v črevesu, bodisi v ostalih telesnih delih so z dalekosežnimi znanstvenimi raziskovanji povečini povsem dognane. Znani so tudi mnogi dvokrilci, zlasti več vrst muh, ki postanejo zelo opasne za življenje, ako se njih ličinke naselijo pod človeško kožo, v sluhovodu, očesni veznici, v želodcu ali črevesu. Posebno v črevih so jako pogoste, kajti mnoge muhe odlagajo svoja jajčeca na meso, jajca, kruh in druga jedila. Veliko številno ličink, ki se v črevesu razvijo iz njih, povzroči bruhanje, slabosti in koliko. Nekaj nezasiščenega se nam pa zdi, če slišimo, da bi se nahajale tudi gosenice v prebavljilih. In vendar je en tak slučaj nedvomno dokazan. V blatu štiriletnega otroka se je našla gosenica malega metuljčka. Izvor

te gosenice je neoporečen, ker je bil otrok ves čas v zdravniški oskrbi in nadzorstvu. Zanimivo je, da spominja poseben venec gibljivih kvačic, ki ga ima ta gosenica, na traku. Ta venec ji gotovo omogoča, da se slično trakuji čvrsto pritrdi. Najljubša hrana te gosenice je maslo in slične snovi. Zato polagajo metuljčki svoja jajčeca na taka mesta, kjer dobi izlegla gosenica takoj dovolj hrane. Lesene posode za surovo maslo so zlasti dobrodošle. V navedenem slučaju je prišla gosenica najbrž s surovim maslom v otrokov želodec in se je tam kljub nenavadnim okolnostim vsled svojega pripravnega telesnega ustroja razvijala še naprej. Posebne škode ni povzročila. Možno je, da so take infekcije še bolj pogoste, a jih ne opažamo, ker ne škodujejo zdravju. Mraz nas pa vendarle stresa, če se te možnosti samo domislamo.

— Eminenca. Odkedaj se pravi kardinalom ali stožernikom »eminenca«, prevzvišenost? Izza 17. stoletja. Dotlej so jih nazivali presvetle ali »illustissime«, kadar so bili knezi, drugače pa »reverendissime«, t. j. prečastite. Pappež je izdal tak odlok 10. I. 1630. Belleyski vladika Comus je tedaj izjavil na prižnici: »Kardinali so prepustili škofom naslov »presvetlik«, kakor prepustijo svojim komornim strežajem umazano perilo in ponošene vijoličaste obleke.«

Šah.

Šahovske končnice.
(Sestavi H. Rinek.)

- I. Beli: Kd7; Lc7, d3; B: b3;
Črni: Ka8; Da2; Sd8; B: a7, b5;
Beli na potezi izšli remis.
- II. Beli: Ke4; Lb5; Sf3; B: b3, d2, d7;
Črni: Kd8; Sd1; B: a2, a7, b5, d6;
Beli na potezi izšli remis.
- III. Beli: Ke4; Tc4; Ld1; Sh3; B: c6, f4;
Črni: Kd6; Lc7; Se1; B: b2, b3, c7, e5;
Beli na potezi izšli remis.
- IV. Beli: Kf2; Tc6; Sc8; B: c2, h2;
Črni: Kd4; Dd8; a5, d5, e4, e5, f6; h4;
Beli na potezi izšli remis.
- V. Beli: Kh2; Tb2; Se8; B: c3, c4, g2;
Črni: Ke5; Da5; B: c5, d7, f5, g4, g5;
Beli na potezi izšli remis.
- VI. Beli: Kg1; Tf7; Lg4; Sc7; B: a5, c4, d3, h3;
Črni: Kd6; Dg8; Lb8; B: a7, c5, d4, h4, h5;
Beli na potezi izšli remis.

(Rešitve prihodnjic.)

— Vsak' tele' ma svoje veselje. Tako »tele« imajo tudi v Pešti. To je nekdo, ki v zoološkem vrtu strelja na živali, če ga nihče ne opazuje, ali pa jim daje otrovane krušne kroglice. Poginil jim je že nilski konj, ker ni mogel prebaviti sardinskih škatek; trem aligatorjem so bile s kamenjem izbite oči. Očak ondukajšnjih opic, oguljen šimpans, je izdihnil svojo paro v strašni krčih in noj je poginil za močnatim svaljkom, kjer je bila dvanaajstotica igel...

Edmond et Jules de Goncourt:

Renée Mauperin.

(Roman.)

(Nadaljevanje.)

Tvoj voz je izboren, Denoisel, enako smotke... Če kadite slabo smotko, morate neprestano dvigati roko k ustom in to vam jo vzmerni. Le vprašajte strelca, dobra cigara pomiri živce... Nič ni boljšega kot enakomerno dviganje roke... to je počasno, a pravilno.

Bili so na mestu. Gospod de Villacourt so čakali na cesti med obema ribnikoma.

Zemlja je bila pokrita z belim snegom, ki je bil padal vse dopoldne. Gozd je dvigal svoje gole veje v zrak in v daljavi je črta črnih dreves zastirala rdeči zimski solnčni zahod.

Šli so do pota, ki drži v Montalet, štelj korake, nabili Denoiselova samokresa in postavili nasprotnika na črto, na kateri so z dvema palčama, ki so jih vtaknili v sneg, določili mejo desetih korakov, ki jih je smel storiti vsak protivnik.

V trenutku, ko je Denoisel vedel Henrija na njegovo mesto, mu je Henri zašepetal: — Hvala, srce mi bije malo bolj močno... toda zadovoljen boš...

Gospod de Villacourt je slekel površnik, strgal kravato in vrgel vse skupaj proč. Njegova široko odprta srajca je kazala krepka prsa, vsa pokrita s črnimi in belimi kocinami.

Ko sta bila nasprotnika oborožena, so se svedoki oddaljili in postavili na isto stran.

— Naprej! je zavpil nekdo.

Pri tej besedi je stopal gospod de Villacourt naprej, ne da bi se pazil, medtem ko je Henri stal nepremično in pustil, da je nasprotnik napravil pet korakov. Pri šestem je ustrelil...

Gospod de Villacourt se je sesedel na tla.

Priče so v tem trenutku videle, kako je ranjenec položil svojo pištolo na tla, porinil svoja dva palca v dvojno luknjo, ki mu jo je napravila krogla v trebuhu in ju nato poduhal.

— Ne smrdi po sr... Niste me pogodili! Sedaj ste vi na vrsti! je glasno zaklical Henriju, ki je mislil, da je že vse končano in se zganil, kot bi hotel že oditi. Možak je pobral svojo pištolo in lezel po vseh štirih naprej, da bi se približal za štiri korake, ki so mu bili še na razpolago. Izgubljal je kri, ki je rdečela za njim sneg.

Ko je prilezel do palice, je naslonil komolec na tla in počasi in dolgo meril.

— Ustrelite vendar! je zaklical Dardouillet.

Henri se je postavil po strani, zakril obraz s pištolo in čakal. Bil je bled, a gledal je ponosno. Strel je počil: za sekundo se je stresel, potem pa se je zrušil z obrazom na zemljo in razprostrte roke so mu z zakrivljenimi prsti za trenutek krčevito grabile po snegu.

XXXIX.

Gospod Mauperin se je dvignil kot po navadi in šel na vrt. Tu je zapazil Denoisela, ki se mu je bližal.

— Vi tu? Ob tej uri? je dejal ves začuden. Kje pa ste spali?

— Gospod Mauperin... mu je rekel Denoisel in ga prijel za roko.

— Kaj?... Kaj pa je? je dejal gospod Mauperin, ki je zaslužil nesrečo.

— Henri je ranjen...

— Nevarno?... Ali se je dvobojeval?

Denoisel je povesil glavo.

— Ranjen?... Mrtev je!

Mesto odgovora se je vrgel Denoisel gospodu Mauperinu v naročje in ga objel.

— Mrtev! je mehanično ponovil gospod Mauperin in njegove roke so se odprle, kot bi nekaj spustile. Nato so mu pa prišle solze pri besedah:

— In njegova mati!... Henri!... O, moj Bog! O, nihče ne ve, kako jih človek ljubi... če imajo trideset let!

V krčevitem joku je padel na klop. Nato je pa vprašal: — Kje pa je?

— Tu... in Denoisel je pokazal na okno Henrijeve sobe.

Iz Ville-d'Avrayja je dal prepeljati truplo k Dardouilletu, kamor so poklicali zvečer pod neko pretvezo gospoda Bernarda, pri katerem je gospod Mauperin puščal hišni ključ. In ponoči, ko je vsa rodbina spala, so si trije možje sezuli čevlje in nesli truplo v sobo, kjer so se položili na posteljo.

— Hvala! mu je dejal gospod Mauperin, mu pokazal z roko, da ne more več govoriti in se dvignil.

Tako sta molče šla po vrtu štiri ali petkrat sem ter tja. Zdaj pa zdaj so silile gospodu Mauperinu solze v oči, a jokati ni. Denoiselu se je zdelo, da hoče izpregovoriti, da mu pa besede prihajajo do ušnic in padajo nazaj v srce. Z ubitimi, a globokim glasom je mahoma pretrgal ta tako dolgi molk in vprašal Denoisela, ne da bi ga pogledal: — Ali je ponosno umrl?

— Bil je vaš sin, je dejal Denoisel.

Pri teh besedah je oče dvignil glavo, kakor bi bil začutil moč, da dvigne svojo bolešč. — Naprej, sedaj moram jaz storiti svojo dolžnost... vi, vi ste že storili svojo.

In pritisnil si je Denoisela na prsi in mu jokal v lase.

XL.

— To je umor, taka reč! je dejal Barousse Denoiselu, ko sta stopala za pogrebom. Kako da nisi uredil zadeve?

— Po zaušnici?

— Prej ko slej, je dejal odločno Barousse.

— Povejte to očetu!

— Da, boga mi, vojak!... Toda ti, vraga: nikoli nisi bil vojak in pustiš, da ga ubijejo!... Zame si namreč ti tisti, ki ga je ubil!

— Čujte! Pustite me v miru, gospod Barousse!

— Jaz sem sledečega mnenja... bil sem sodnik — Barousse je bil nekaj sodnik pri trgovskem sodišču — Imate sodišča, pravico, vse! Dvoboj je vendar zoper vse božje in človeške postavbe, le pomisli! Kaj? Podlež pride in mi da dve zaušnici... in potem je pa še potreba, da me ubije! O, eno stvar ti obljubim... če bom kedaj porotnik in dobiš zadevo dvoboja... zame je to umor... Dvobojevniki so zame morilci... Predvsem je to strahopetnost...

— Za katero pa nima vsak poguma, gospod Barousse... To je isto kot s samomorom...

— Tako? Ti zagovarjaš samomor? je dejal Barousse in prekinil pogovor. Nato je pa nadaljeval z milim glasom:

— Tako hraber dečko!... ta ubogi Henri!... In Mauperin... in njegova žena... njegova hčerka, vsa rodbina v solzah! Moj bog, če pomislim na vse to... poznal sem ga kot otroka.

Barousse je pri teh besedah potegnil uro iz žepa, rekoč:

— Sedaj je pa za to dražbo slik že prepozno.

In tako mi je ušla »Družba pri koncertu«, krassen bakrorez...

Denoisel je vedel gospoda Mauperina v la Briche nazaj. Ta je takoj stopil k svoji soprogi. Našel jo je v postelji. Oknice in zastori so bili zaprti. Skrila se je v noč svoje bolesti.

Denoisel je stopil v salon. Na okroglem blazinjaku je sedela Renée in ihtela in tiščala robec pred usta.

— Renée, ji je dejal in jo prijel za roke, ubili so ga...

Renée ga je pogledala in povesila oči.

— Ta človek ne bi bil smel nikoli izvedeti.

Mali oglasi
imajo uspehi!

Gradbeno podjetje
Arhitekt
V. Krainer & Co.,
Jesenice.

Stavbna vodstva:
LJUBLJANA, DOMZALE,
ZAGREB.

zvršuje privatne in industrijske stavbe, proračune, načrte, cenitve, posebni oddelek za arhitekturo.

Delavnica
za precizno mehaniko
Viljem
Sequart

Ljubljana
Šelenburgova ulica 4
(na dvorišču).

Solska in precizna risalna orodja.
Merilni instrumenti.
Merila in tehnične potreščine.

Specijalna mehanika

delavnica za popravilo pisalnih in računalnih strojev. L. Baraga, Ljubljana, Šelenburgova ul. 6/f.

Blazine, žima

morska trava. Peter Kobal — Kranj, Glavni trg, trgovina vseh vrst blazin, žime in morske trave, modroce na peresih. — Specijalna trdnost za izdelovanje klubgarnitur. — Najnižje cene! — Najsolidnejši izdelki! Zahtevajte oferte in cenik!

Kompanistinja

s 300.000 — K, koje se intabulira na hišo, se išče za dobro ideoč restavracijo. Naslov: A. V. Dolnji Kraljevec, Medjimurje, pošto ležeče.

S 40.000 kron kavcije

išče službe inkasatorja, pisarniške moči ali skladiščnika uradnik več več jezikov. Ponudbe pod »Zanesljiv« na Ciamor, an. zavod, Ljubljana, Šelenburgova ulica 4.

Posestvo

42 oralo, z zaraščeni gozdi, njivami in travniki, 1 uro od postaje z vsem živim in mrtvim inventarjem naprodaj za Din 225.000 v Realitetni pisarni, Ljubljana, Poljanska c. 12.

Suhe gobe
in fižol ponudite
Sever & Co.,
Ljubljana, Wolf-
va ulica štev. 12.

Na prodaj!

Vile s prostimi stanovanji v Ljubljani in predmestju, stanovanjske hiše od Din 40.000 — naprej, gostilne, trgovine, pekarnice, kmečka posvetja 2-100 oralo, graščina, žage, mlini, gozdi, stavbene parcele i. t. d. Pojasnila daje: Realitetna pisarna, Ljubljana, Poljanska cesta 12.

MALI OGLASI:

Cena oglasom do 20 besed Din 5.—; vsaka nadaljna beseda 25 para, z davčino vred.

Zeiss - trieder

6X s usnjeno taško, se proda, za 550 Din. — Istotam se proda več kanarčkov dobrih pevcev; par 150 Din. Ljubljana, Florjanska ulica 13. I. levo: Zura.

Kupimo

dobro ohranjeno blagajno (Wertheim). Ponudbe z navedbo velikosti in ceno prosimo poslati na upravo lista pod »Blagajna«.

Koliko

stane en mali oglas? Do 20 besed 5 Din, vsaka nadaljna beseda 25 para, tako si lahko izračunaš sam kaj stane tvoj mali oglas.

Gospodična

poučuje klavir mlajše začetnice. Naslov v upravi lista.

Postelja

brez matrace in naslanjač na prodaj. Polzeve vsak dan od 12.—2. pri Požar, Krekov trg štev. 7 pritličje.

Lepa prilika

Oprava za jedilnico in spalnico se proda vsled pomanjkanja prostora. Naslov v upravi lista.

Uradnik

28 let star, s stalno službo ter posvetov v vrednosti 1.000.000 Kron se želi seznaniti z mladenco, katera bi imela premoženja do 200.000 K. Le resne ponudbe s sliko pod »Seča« na upr. »Jutr. Novosti«.

Kocija

dobro ohranjena za eno in dvo-vprego proda Ivan Krajnik, sedlar v Godešiču pri Skofljici.

Trgovina, gostilna in trafika

z gospodarskimi poslopiji, obširnimi vrtom in prometnem predmestju Ljubljane se proda z vsem koncesijami za Din 357.000 v Realitetni pisarni, Ljubljana, Poljanska cesta 12.

Priporočila se

konfekcija, krojačnica za dame in gospe po meri, po najmodnejših žurnalih. Brata Brunske, Ljubljana, Židovska ulica 5.

Posestvo

66 oralo smrekovega gozda z živino in letno 1.200.000 — K — ugodno plačilo.

Grajščina

z 3 orali parka v Mariboru, sposobna za tovarno 3.000.000 — K.

Gostilna

gostilna v Mariboru od 3 do 175 oralo tudi z vilami.

Posestva

venecianca s posvetovim bogat lesni kraj. enodružinska, takoj prosta 2.000.000 — K.

Grajščina

z žago, elektriko, luksuz, 5.500.000 — K ter 26 oralo posvetva se proda.

Kompanjona

s 800 do 500.000 — K dober zaslužek za takoj se išče. Pisarna ZAGORSKI, Maribor, Barvarska ul.

Fotografski aparat

tvrdko »Doppel Anastigmat Leonar«, velikost 9X12, dobro ohranjen se proda po ugodni ceni. Naslov v upravi lista.

Znanstveniki!

Prodaj »Bibliothek des allgemeinen und praktischen Wissens«. Ogleda se v knjižnici »Knjiga«, Kongresni trg 13.

Gostilno

na krasnem prostoru aredi Ljubljane s kletmi za 10 vagonov vina, hlevom za 30 konj in obširnimi stavbami proda po ugodnim plačilnim pogoji za Din 650.000 —. Realitetna pisarna Ljubljana, Poljanska c. 12.

Žaga in mlin

na stalni 70 HP močni vodi 20 min. od postaje v bogatem gozdnatem kraju naprodaj vsled družinskih razmer za Din 675.000 v Realitetni pisarni, Ljubljana, Poljanska cesta 12.

Pisalni stroji, potreščine itd.

Mehanična delavnica (popravljalnica) LJUBLJANA

Šelenburgova ul. 6/f.

L. Baraga.

Trboveljski premog in drva

ima stalno v zalogi vsako množino Družba »ILIRIJA«, Ljubljana, Kralja Petra trg 8. Tel. št. 220

PRATIKA

NOVOST ZA LETO 1924

THE REX Co, LJUBLJANA.

TELEF. ŠT. 205 INT. GRADIŠČE 10.

Koopirne vloge (platnene in gumijaste)

Šentjanški premog

se dobi po ugodnih cenah vsako množino.

Prodajni urad šentjanškega premogokopa

Ljubljana, Krekov trg 10.

France Veber:
**Subjektivnost in objek-
tivnost, imanentnost in
transcendentnost.**

II.

Kot pri subjektivnosti in objektivnosti tako moramo tudi pri imanentnosti in transcendentnosti razlikovati dvojni, namreč zgolj psihološki in še spoznavno-teoretični pomen teh izrazov, kar je v enaki meri načelne važnosti za pravilno pojmovanje temeljnih psiholoških in filozofskih vprašanj. Zato naj sledi naši analizi subjektivnosti in objektivnosti, podani v prvem odlomku te študije, izza analiza imanentnosti in transcendentnosti.

V zgolj psihološkem smislu imanentno nam je vse to in samo vse to, kar nam je obenem popolnoma neposredno dano. Že študija »Problem zavesti in nezavesti« nam je pokazala, da spada sem edino naše trenutno doživljanje ter mi sami, v kolikor se lastnega doživljanja ter samega sebe »neposredno zavedamo«, t. j. v kolikor trenutno lastno doživljanje ter samega sebe »notranje zaznavamo«. V tem smislu torej gre imanentnost n. pr. mojemu trenutnemu zobobolu, mojim trenutnim dvomom, moji trenutni žalosti itd. kakor tudi meni samemu, v kolikor oni svoj zobobol, one svoje dvome, ono svojo žalost ter samega sebe obenem neposredno notranje zaznavam.

S tem je vsekakor rečeno, kaj in edino kaj je ter more biti v sem spadajočem smislu imanentno, obenem pa še, da gre pri tej imanentnosti samo za neko relativno stran pristojnih pojavov. Saj je moj zobobol, ki se ga pravkar neposredno zavedam, samo meni imanenten in nobeni drugi osebi, ker je tudi samo meni neposredno dan, dočim ga more vsaka druga oseba dojeti le posrednim putem, bodisi da nanj sklepa po vnanosti mojega obraza, bodisi da jaz sam o njem govorim itd. Isto velja napram katerikoli drugim osebam tudi za vse ostalo moje doživljanje, kakor tudi za »mene samega«, t. j. za pristojni subjekt mojega doživljanja. In kakor sem jaz s svojim trenutnim doživljanjem imanenten edino napram sebi samemu in ne napram nobeni drugi osebi, tako je tudi vsaka druga oseba s svojim trenutnim doživljanjem vred imanentna zopet samo napram sebi sami in ne napram nobeni drugi osebi, torej tudi ne napram meni.

Sicer pa trčimo tudi v duševnosti ene in iste osebe kaj hitro na pojave, ki takisto niso imanentni ne napram tej in ne napram nobeni drugi osebi. Sem spadajo n. pr. vsa naša, toda pretekla ali bodoča doživljanja, ki so vsa tudi nam samo posredno dana, ker se jih ne moremo neposredno zavedati, temveč se jih lahko samo »spominjamo« ali jih lahko samo še »pričakujemo«. Isto velja tudi za »nas same«, določene po preteklosti ali bodočnosti; tudi sebe samega, t. j. pristojnega subjekta svojih doživljanj se ne moremo neposredno zavedati, če spada ta subjekt že v preteklost ali še v bodočnost, ker se tudi v tem primeru na samega sebe lahko le spominjamo ali pa se še pričakujemo. Pravtako nam je že omenjena prejšnja študija pokazala, da spadajo sem tudi vse naše duševne sposobnosti in dispoziције, ki zopet niso niti napram nam samim imanentne, ker so tudi nam samim vedno samo posredno dane in se jih tudi nikdar ne moremo neposredno zavedati.

Vsekakor je zdaj dovolj jasno označeno, kako daleč sega sem spadajoča, psihološka imanentnost: Ona obsega samo duševne pojave, med njimi pa samo doživljanja ter pristojne subjekte, a tudi nje samo v toliko, v kolikor nastopajo ali vsaj lahko nastopajo kot objekti neposrednega zavedanja. Toda tudi v tem najugodnejšem primeru je vsak subjekt s svojim trenutnim doživljanjem vred izključno le napram sebi samemu imanenten, ker je vsakemu subjektu tudi v najugodnejšem primeru samo dvoje neposredno dano, namreč on sam in njegovo lastno trenutno doživljanje; vsak subjekt z vsem svojim doživljanjem vred torej ni več imanenten napram nobenemu drugemu subjektu ter tudi napram njemu samemu, kakor pravkar živim, niso več imanentna ne njegova lastna, a pretekla ali bodoča doživljanja niti on sam, spadajoč v preteklost ali v bodočnost. Vse psihološke dispozicije ter končno vsi neduševni, n. pr. fizični pojavi pa že načelno niso ter nikdar ne morejo biti nositelji sem spadajoče, psihološke imanentnosti.

S tem kratkim obrisom zgolj psihološke imanentnosti je sam ob sebi dan tudi obris njenega nasprotja, obris zgolj psihološke transcendentnosti, ker je v psihološkem smislu transcendentno vse to, kar ni v psihološkem smislu imanentno, in narobe. Predvsem torej moramo pomeniti, da teče vzporedno z orisano psihološko imanentnostjo trenutnega doživljanja in pristojnega subjekta ista psihološka transcendentnost istega doživljanja in istega subjekta; kakor je vsak subjekt s svojim trenutnim doživljanjem napram sebi samemu imanenten, tako je isti subjekt z istim trenutnim doživljanjem vred napram vsakemu drugemu subjektu transcendenten. Orisani relativni imanentnosti trenutnega doživljanja in pristojnega subjekta torej odgovarja ista relativna transcendentnost istega doživljanja in istega subjekta. To reciprociteto med relativno pojavov nahajamo tudi v duševnosti enega in istega subjekta in sicer tedaj, ko gre tej duševnosti za preteklost ali bodočnost: jaz sam, kakršnen sem bil poprej, z vsem svojim preteklim doživljanjem vred tudi napram sebi samemu, kot pravčendenten, jaz sam, kakršnen bom pozneje, z vsem svojim bodočim doživljanjem vred tudi napram sebi samemu, kot pravkar živim, še nisem imanenten, temveč še transcendenten.

Bistveno drugo razmerje pa nahajamo seveda pri vseh onih pojavih, o katerih smo že gori mogli

reči, da izključujejo po lastni naravi vsako psihološko imanentnost. Tem pojavom gre zato po njih lastni naravi in brez ozira na kakršnekoli ostale okoliščine samo psihološka transcendentnost, torej ne samo relativna, temveč absolutna psihološka transcendentnost. So to, kakor že vemo, vse duševne dispozicije in vse neduševne, n. pr. fizične vesoljstvo. Ostro pa pomeniti, da je orisano absolutno transcendentnost povsem irelevantno vprašanje, ali gre pri tem obenem za istinite ali pa za neistinite pojave te vrste. Lastne ter tuje dispozicije in vse neduševne pojave lahko dojemamo izključno samo posrednim putem, samo preko pristojnega lastnega doživljanja, »kakočega« nam one pojave, in naj so sicer ti pojavi istiniti ali pa neistiniti, recimo le »fingirani«; iz njih brezizjemne zgolj posredne danosti pa izvira tudi njih brezizjemna, absolutna psihološka transcendentnost.

Morda pa bi tu kdo ugovarjal, da gre vsaj pojavom, kakor n. pr. »zlato goro«, »zakladu v Bogatinu«, »steklenem gradu« itd., ki jih itak v istini ni, ker so gole tvorbe človeške fantazije, sama psihološka imanentnost ter nikaka transcendentnost. Ta ugovor pa prezeva važno dejstvo, da istinitost pojavov že načelno nima nič opravka z vprašanjem, kako lahko te pojave dojemamo, ali neposrednim ali pa samo posrednim putem. Tudi »zaklad v Bogatinu«, »zlato goro«, »steklen grad« pa lahko dojemamo edino posrednim putem, namreč edino preko svojega takega ali drugačnega predstavljanja teh pojavov, pri čemer so in ostanjejo slednji sami nekaj povsem drugega nego ono naše predstavljanje. Zlato goro si lahko v istini predstavljam in gre v takem primeru pač moji lastni predstavi zlate gore značaj istinitega mojega doživljanja; zlata gora sama, ki je objekt te istinite moje predstave, pa je in ostane slej ko prej neistinit pojav. Zlato gora, ki in kakor si jo v trenutku predstavljam, ima najrazličnejše lastnosti, kakor n. pr. to in to fizično svetlost, višočino, širino, lastnosti vendar, ki jih nikakor ne morem pripisovati tudi lastnemu predstavljanju, n. pr. lastnemu fantazijskemu ali halucinatoričnemu gledanju one zlate gore. Vse to in mnogo drugo priča glasno za to, da zlate gore same že načelno ne smemo zamenjati s svojim pristojnim predstavljanjem, katero edino nam je kot naše lastno trenutno doživljanje neposredno dano in katerega edinega se lahko v takem primeru tudi neposredno zavedamo, dočim lahko zlato goro samo kakorkoli dojemamo izključno le preko pristojnega lastnega predstavljanja. Kakor je torej pač to naše predstavljanje v ugodnem primeru vsaj napram nam imanentno, je in ostane njegov objekt, t. j. zlata gora napram nam in napram vsakemu drugemu subjektu načelno psihološko transcendentna.

Sicer pa nahajamo nebroj takih neduševnih pojavov, ki tudi niso istiniti, dasi jih ne moremo smatrati samo za neko tvorbo gole človeške fantazije. Sem spada namreč vsa vnanja priroda, ki in kakor si jo mi sami dnevno predstavljamo (gledamo, slišimo, okušamo, tipamo, občutimo). Ta priroda je zakonit sestav teh in teh barv, glasov, okusov, trdot, temperaturn itd., dasi je danes že davno znano, da faktična ali istinita vnanja priroda po vsej verjetnosti ni taka, kakor si jo mi dnevno predstavljamo. Vnanje prirode, ki in kakor si jo mi dnevno predstavljamo, torej v istini ni, pravtako ni, kot ni »zlate gore«, »zaklada v Bogatinu« itd. Tudi ta neistinita vnanja priroda pa nam je dana že načelno edino preko našega pristojnega predstavljanja, kateremu edinemu gre tedaj, ko si to (neistinito) prirodo učinkovito predstavljamo, značaj istinitosti. Ta načelna zgolj posredna danost te sicer neistinite vnanje prirode pa vsebuje zopet tudi njeno in takisto načelno psihološko transcendentnost.

Tem boli velja vse to o istinitosti ali faktični vnanji prirodi, kakor jo raziskuje n. pr. moderno eksaktno naravoslovje. Tudi če bi imeli sposobnost, si predstavljati to prirodo takó, kakršna v istini je, bi nam vendar bila dana zopet samo preko našega predstavljanja in ostala torej tudi v tem najugodnejšem primeru psihološko transcendentna značaja. Poleg tega pa je dovolj znano, da si istinito ali faktično vnanje prirode nikoli ne predstavljamo in ne moremo predstavljati takó, kakršna je sama, temveč da se nam prikazuje ona tudi pri najvestnejšem znanstvenem raziskovanju vedno več ali manj samo v luči že gori orisane in neistinite vnanje prirode, barvane, doneče, duhteče itd. Vse to pa se nič drugega ne pravi, nego da dojemamo tudi tedaj, ko v istini mislimo na faktično vnanjo prirodo samo, to prirodo ne le samo preko svojega predstavljanja, temveč k temu vedno še preko svojega predstavljanja neke druge in neistinite vnanje prirode, ki leži torej nekako med našim predstavljanjem faktične vnanje prirode in faktično vnanje prirode, ki leži torej nekako med našim faktično vnanjo prirodo takorekoč v potencirani meri psihološko transcendentna. Ker nam je v dvojnem smislu le posredno dana: samo preko našega predstavljanja in še preko one druge in neistinite ter, kakor smo videli, tudi že načelno psihološko transcendentne vnanje prirode.

Z vsem tem je zdaj zopet dovolj jasno označeno, tako daleč sega sem spadajoča, psihološka transcendentnost: Ona obsega že načelno in brezizjemno vse neduševne pojave, med duševnimi pa vse psihološke dispozicije in vse to brez ozira na vprašanje, ali gre sicer za istinite duševne pojave in duševne dispozicije ali ne. Ona pa obsega med duševnimi pojavi tudi poedina doživljanja in pristojne subjekte, to pa vsaj tedaj in v toliko, kadar in v kolikor ti pojavi ne nastopajo kot objekti neposrednega zavedanja in torej niso neposredno, temveč tudi samo posredno dani. Mimogrede naj bo omenjeno, da sem ne spada samo, kot smo že rekli, vsa lastna, a »pretekla« ali »bodoča« in vsa »tuja« duševnost, temveč obenem vsa a lastna ali tuja, pretekla, sedanja ali bodoča, toda neistinita duševnost: saj se duševnosti, ki je v istini ni, tudi nikdo ne more neposredno zavedati, marveč je tudi vsa taka duševnost že načelno samo posredno dana in torej takisto že načelno psihološko transcendentna.

Sicer pa lahko vse podane in druge primere za sem spadajočo, psihološko imanentnost, ozir.

transcendentnost poišče vsakdo sam, kdor je po novno vpoštevata edino glavno jedro te imanentnosti, ozir. transcendentnosti, namreč da so pojavi v psihološkem smislu besede imanentni tedaj in v toliko, kadar in v kolikor so samo posredno dani. Popolnoma irelevantno pa je za to razliko vprašanje, ali gre pri tem za istinite ali za neistinite pojave; samo na točki sem spadajoče imanentnosti prihajajo v poštev zgolj istinita doživljanja in zgolj istiniti subjekti, ker samo ti lahko postanejo objekti neposrednega zavedanja, neposredno dani.

Povsem drug pomen pa ima imanentnost in transcendentnost nečesa, ako vzamemo ta izraza v spoznavno-teoretičnem smislu. Tudi tu lahko vzamem za primer vnanjo prirodo, ki in kakor si jo dnevno predstavljamo, torej prirodo, ki se nam javlja kot kompleks najrazličnejših »barvanj«, »donečih«, »duhtečih«, »grenkih«, »sladkih«, »hladnih«, »toplih« pojavov. Te prirode, kakor sem že rekel, v istini ni, dasi si mi po navadi uprav to prirodo predstavljamo: ta priroda torej nastopa pri vsej svoji neistinitosti vendar kot objekt našega predstavljanja, tudi ta priroda in uprav ta priroda torej nam je pri vsej svoji neistinitosti vendar — dana, tako dana, da lahko tudi nanjo mislimo in ponavadi tudi učinkovito samo nanjo mislimo. V takih primerih torej doživljamo predstave različnih fizičnih pojavov, ki sami ne bivajo, nastopajoč le kot »objekti« ali »predmeti« našega predstavljanja, obenem kot predmeti, preko katerih edinih moremo v danem slučaju misliti tudi na ono vnanjo prirodo, ki v istini biva.

Miza, ki si jo in kakor si jo v trenutku predstavljam, bržkone sploh ne biva, je pa vendar objekt mojega predstavljanja, objekt, ki mi obenem omogoča, misliti preko njega tudi na »mizo«, ki v istini biva, torej na mizo kot kcs istinite vnanje prirode, dasi se ta kos morda v temeljnih ozirih razlikuje od mize, ki in kakor si jo predstavljamo sami in ki je edini neposredni objekt našega predstavljanja. Uprav v takem slučaju pa pripada mizi ter vsej ostali vnanji prirodi, ki in kakor si jo trenutno predstavljamo, ki pa je v istini ni, omenjena spoznavno-teoretična imanentnost, mizi ter ostali vnanji prirodi, ki tudi v istini biva, pa omenjena spoznavno-teoretična transcendentnost. Sicer pa spada med nositelje orisane spoznavno-teoretične imanentnosti zdaj tudi vsi taki neduševni pojavi, ki smo jih že gori označili kot nekeke tvorbe gole človeške fantazije, torej pojavi kakor, »steklen grad«, »zaklad v Bogatinu«, »zlata gora« itd. Tudi ti in podobni pojavi so pri vsej svoji neistinitosti nešteto krat objekti našega predstavljanja in v toliko zopet imanentnega značaja v spoznavno-teoretičnem smislu besede.

Torej že zdaj vidimo, da nima ta, spoznavno-teoretična imanentnost, ozir. transcendentnost prav nič opravka s poprej orisano psihološko imanentnostjo, ozir. transcendentnostjo. Dočim so v psihološkem smislu besede imanentni in tudi to samo v najugodnejšem primeru — le duševni pojavi, vsi neduševni pa transcendentni brez ozira na vprašanje, ali v istini bivajo ali ne, so v sedanjem, spoznavno-teoretičnem smislu lahko imanentni tudi kakršnikoli neduševni pojavi ter so to tedaj in v toliko, kadar in v kolikor nastopajo samo kot »objekti« našega dojemanja, ne da bi jim pripadala faktična eksistenca ali sicer kaka »objektivnost« v svojas orisanim, spoznavno-teoretičnem smislu besede. Saj so tudi vse omenjene in podobne tvorbe človeške fantazije z vsoto ostalo vnanjo prirodo, ki in kakor si jo dnevno predstavljamo, ki pa je v istini ni, fizičnega neduševnega značaja.

Sicer pa lahko zdaj trčimo na isto razliko med spoznavno-teoretično imanentnostjo in transcendentnostjo tudi na zgolj duševnem polju: Ko vidimo človeka, kako maha z rokami po zraku in pači na najrazličnejše načine obraz, nam pride na misel, da je morda hudo jezen, mislimo na njegovo jezo, dojemamo njegovo jezo, kratko: izvestno tuje doživljanje. Pri vsem tem pa se lahko motimo, ker je vnanje vedenje one osebe lahko tudi izraz njegove izrednega veselja ali kakršnegakoli drugačnega duševnega stanja. Toda če mislimo v takem primeru na jezo one osebe, nastopa kot »objekt« našega dojemanja uprav njena jeza, brez ozira na vprašanje, ali v istini biva ali ne, ali se ona oseba tudi v istini jezi ali ne. Tudi tu torej je ta jeza druge osebe le objekt ali predmet našega dojemanja in ji gre pravtako značaj gole spoznavno-teoretične imanentnosti kakor v gorenjih primerih različnim vnanjim pojavom, ki so tudi sami objekti ali predmeti našega gledanja in to zopet brez ozira na vprašanje, ali sicer v istini bivajo ali ne. In pravtako bi tudi v našem sedanjem primeru jeza omenjene druge osebe bila obenem transcendentna v spoznavno-teoretičnem smislu tedaj in v toliko, kadar in v kolikor bi tudi v istini tvorila kos faktične trenutne duševnosti one druge osebe.

Drug primer. Ko mislimo na različna svoja doživljanja iz preteklih časov, so objekti našega dojemanja, vara ili ne. In tudi ta naša »pretekla« doživljanja, ki jim tudi gre spoznavno-teoretična imanentnost v toliko, v kolikor so samo objekti našega dojemanja, t. j. brez ozira na vprašanje, ali nas n. pr. naš spomin, s katerim ona doživljanja dojemamo, vara ali ne. In tudi ta naša »pretekla« doživljanja so obenem transcendentna v spoznavno-teoretičnem smislu besede samo tedaj in v toliko, kadar in v kolikor je naš spomin pravilen, t. j. kadar tvore ona doživljanja faktičen kos naše istinite pretekle duševnosti. In ko mislimo drugič na različna lastna doživljanja, ki jih bomo doživeli še v daljni bodočnosti, so tudi ti »bodoči« naši doživljaji, v kolikor so samo objekti našega dojemanja v sedanjem smislu imanentni, v sedanjem smislu transcendentni pa le tedaj in v toliko, kadar gre pri njih za take doživljaje, ki jih bomo v istini doživeli v daljnji ali bližnji bodočnosti. In kadar se n. pr. z vso jasnostjo zavedamo kakega trenutnega lastnega doživljanja, je zopet objekt ali predmet našega dojemanja duševen pojav, ki mu gre, v kolikor je uprav predmet našega dojemanja, takisto sem spadajoče imanentnosti, obenem pa, v kolikor me ono zavedanje ne vara in ne more varati ter v kolikor torej ono svoje doživljanje tudi v istini imam, sem spadajoča transcendentnost,

Vsi ti primeri, ki jim stoji ob strani nebroj drugih, torej kažejo sledeče: Nositelji spoznavno-teoretične imanentnosti kakor transcendentnosti so lahko duševni in neduševni pojavi ter je v danem slučaju kak pojav lahko v sedanjem smislu hkrati imanentnega in transcendentnega značaja. Saj gre sem spadajoča imanentnost kakršnikoli duševnim ali neduševnim pojavom tedaj in v toliko, kadar in v kolikor nastopajo uprav kot »predmeti« našega dojemanja. Sem spadajoča transcendentnost pa gre istim ali tudi kakim drugim ter zopet duševnim kot neduševnim pojavom samo tedaj in v toliko, kadar in v kolikor tudi v istini n. pr. bivajo (existunt) ali pa so sicer »objektivni« značaja v svojas orisanim, spoznavno-teoretičnem smislu besede.

S tem je zdaj tudi dovolj točno orisana tista znana razlika med tako zvanimi »fenomenalnimi« in »nemenalnimi« ali »numenalnimi« (sem spada tudi Kantovo nasprotje »Phaenomenon-Noumenon«) pojavi: fenomenalnega značaja je vse to, kar je spoznavno-teoretično imanentno, nemenalnega ali numenalnega pa vse to, kar je v spoznavno-teoretičnem smislu transcendentno. V sedanjem stiku pa je eminentne važnosti okoliščina, da so torej v smislu gorenjih analiz lahko nemenalnega ali numenalnega značaja tudi kakršnikoli duševni pojavi in da torej tudi psihologija in z njo obenem filozofija sploh nima opravka samo z nekimi golimi »fenomeni«. Seveda je uprav na podlagi naših analiz obenem reči, da prihajamo do v sedanjem smislu transcendentnih ali numenalnih pojavov načelno in izključno le preko pristojnih imanentnih ali fenomenalnih korelatov, ker je pač vse, kakor že rečeno, vsaj v toliko v sedanjim smislu imanentnega značaja, v kolikor nastopa kot objekt našega dojemanja: Vsako znanstveno ali neznanstveno »obdelovanje« česar koli pa je neobhodno obenem neko »dojemanje« tega, kar se na ta ali drug način »obdeluje«. Ta omejitvev torej ne velja samo za psihologijo in filozofijo sploh, temveč tudi za vse ostale, recimo naravoslovno-matematične discipline: Tudi te discipline morejo pridirati do transcendentnih strani svojih objektov že načelno edino preko njih imanentne, fenomenalne plati.

Tem važnejši torej je naš izsledek, da sem spadajoča imanentnost nikakor ne izključuje sočasne pristojne transcendentnosti, ker se za slednjo samo toliko zahteva, da pristojni pojav tudi v istini biva ali da mu sicer gre »objektivno« značaj v spoznavnem smislu besede. Z vidika teh analiz lahko zdaj tudi spoznavno-teoretično dobrobrno našega dojemanja takole določimo: Na prvem mestu stoji dojemanje, čigar imanenten ali fenomenalen objekt se po vseh straneh popolnoma krije s pristojnim transcendentnim ali nemenomenalnim pojavom, dočim stojimo samo pred boljimi ali slabšimi dojemanjem nečesa, kadar je tudi omenjeno kritje med imanentnim in transcendentnim objektom tega dojemanja samo le večje ali manjše, pred najslabšim dojemanjem (ki ga ponavadi nazivajo tudi »zmoto«) pa vselej tedaj, ko takega kritja sploh ni ali pa je vsako tako kritje naravnost vnaprej izključeno.

Uprav vsem naravoslovnim disciplinam pa stoji na razpolago vselej samo »boljše ali slabše« dozemanje, nikoli pa »najboljše« dojemanje njihovega predmeta, vnanje prirode, zato ne, ker uprav pri naravoslovnem raziskovanju že načelno ni slučajja popolnega kritja med imanentnim ali fenomenalnim in transcendentnim ali nimenalnim njegovim objektom, torej med vnanjo prirodo, ki in kakor si jo predstavlja bodisi vsakdanji bodisi naravoslovno izobražen subjekt, in med vnanjo prirodo, ki in kakor tudi v istini biva. Že svoječasna izvajanja o neposredni danosti doživljanja in pristojnih subjektov (prim. študijo »Problem samoopaževanja« in »Problem zavesti in nezavesti«) pa so nam pokazala, da ima uprav psihologija zase vsaj en tak slučaj neposrednega zavedanja kakršnegakoli lastnega trenutnega doživljanja ter »samega sebe«; v tem slučaju gre v istini za načelno kritje med imanentnim ali fenomenalnim in transcendentnim ali numenalnimi objektom sem spadajočega psihološkega dojemanja.

Sicer pa stojita psihologija kakor celokupno naravoslovje glede omenjene dobrine svojega dojemanja vsaj načelno na isti stopnji, kar zopet kaže, kako napačno sodijo vsi oni misleci preteklih in današnjih časov, ki hočejo že iz pojma imanentnosti in transcendentnosti izvajati takorekoč načelno nemogućnost psihologije ter celokupne filozofije kot posebne znanosti, češ, znanstveno dojemanje mora meriti samo na transcendentne pojave, dočim naj bi bila psihologija in torej tudi vsa ostala filozofija »veda«, ki bi imela opravka samo z nekimi praznimi »fenomeni«. Temeljna napaka tega naziranja, ki je v marsikaterem pogledu značilna tudi za Kanta in njegove epigone, torej leži, kakor zdaj lahko rečemo, v nedopustnem zamenjavanju poprej orisane zgolj psihološke imanentnosti ali transcendentnosti z gori izklesano spoznavno-teoretično imanentnostjo ali transcendentnostjo pojavov. Ako se naj izognemo vsem takim in podobnim konsekvencam na polju psihologije posebej in filozofije sploh, torej moramo, da kratko povzamem vse, vpoštevati sledeče razlike:

Psihološka imanentnost, ozir. transcendentnost je nekaj povsem drugega nego spoznavno-teoretična imanentnost, ozir. transcendentnost; vzporedno s tem pripada psihološka imanentnost izključno le duševnim pojavom in tudi to samo v najugodnejšem slučaju, dočim so vsi neduševni pojavi naravnost načelno nositelji psihološke transcendentnosti. Spoznavno-teoretična imanentnost, ozir. transcendentnost pa lahko pripada kakor duševnim tako neduševnim pojavom, kar je načelne važnosti za obstoj filozofije sploh in psihologije posebej kot samoniklih ved, ker je s tem analitično izkazano, da je tudi predmet filozofije in psihologije v ugodnem slučaju nositelj spoznavno-teoretične transcendentnosti.

**Ali si član
„Jugoslovanske Matice“!**

Socijalna politika.

Doneski k administraciji soc. zavarovalnih zavodov.

II.

Notranja služba.

Obširnost materije socijalno zavarovalnih zakonov, posebno če vpoštevamo teritorialno veljavo in obseg zavarovalnih dolžnosti, povzroča, da se načelstva omejujejo na to, da vršijo svoje funkcije le kot organizem, ki zavod zastopa, vodi in ki si pridržuje rešitev le v upravnih slučajih načelne ali posebne moralne vsebine. A še pri takih rešitvah se kondenzira vsa praktična ingerenca načelstev na smer rešitve v formalnem sklepu, v sopodpisu predsednika; vse odredbe zakonov in pravilnikov, ki določajo konkretne funkcije načelstev in predsednikov, ali ožjih odborov, je brez izjeme razumeti prenešeno, tako da vrši — kar je čisto naravno — pravo strokovno administracijo posebej v ta namen uvežbano in plačano osebje, ki mu je ta služba vsaj glavni, če ne edini poklic.

Notranja in poklicna služba uradnikov, zavodov izpolnjuje torej takozvano poslovanje zavodov, ona je izvajanje zakonitih določil. Izvajanje le teh pa ni v vsakem primeru igrača, in ni je mučnejše napake, kot misliti, da je delo v zavodih le »šimel«, ki ga lahko obvlada vsak »fijakar«. Podrobneje se nameravamo s tem baviti pozneje, zaenkrat pa poskušajmo — ker nas bolj zanima — pronikniti v naloge notranje službe, — kakšne in kolikšne so in kako se morajo izpeljati.

Sledeči strukturi socijalno - zavarovalnih zakonov ugotovimo z lahkoto, da nam v celoti odgovarjajo na sledeči dve vprašanji:

1. Kdo je zavezan zavarovanju in za kako vrednost?

2. Kaj dobi zavarovanec in kako so mu dajatev zajamčene?

Nobenega dvoma ni, da je odgovorjanje na ti vprašanji fundament poslovanja. Vprašanji sta prvovrstno juridični, in če je država ne samo poverila, temveč tudi privilegirala edinele zavode, da dajo in da smejo dajati odgovor v prvi instanci, morajo biti podane garancije, da bodo izvršujoči organi znali pravilno odgovoriti. Juridične posle vršijo seveda ponavadi juristi, in je povsem umestno, da iščemo izvrševalce iz takih vrst, dasi ne izključujemo, da marsikdaj najlepši doktorji iuris nimajo pravnega instinkta niti za črtno na nohtu.

Z monopoliziranim prvoinstančnim določanjem zavarovalnih učinkov poverjeni organi vršijo levji del celotne notranje službe, kajti vse druge izvršitve so kot specialne registracije satelitskega in formalnega pomena, ki bi jih lahko vršili isti organi, da ni materija tako obširna in zavodi že tako razviti. Iz izreka zavarovalnih učinkov se vse ostalo uradovanje razvija avtomatično in mehanično. Čim je torej zajamčeno čisto, pravilno in socijalno uradovanje ob »netilni vrtilci«, je treba skrbeti samo še za prompten kontakt med meritorno odločitvijo in formalno izvršitvijo in specialno registracijo (računsko, pisarniško, evidenčno, zavarovalno-tehniško itd.).

Če mi dostavi zavod plačilni nalog, ki uvršča mojega kontorista v najvišji nevarnostni razred, se ne bom jezil nad atmakajšnjim računarjem, ki je samo zabeležil, registriral predpis ali nad manipulantom, ki mi ga je notifikiral, temveč nad onim organom, ki je gledal mojo prijavnico skozi tako »nevarne špegle«. Če mi pa dostavi zavod tak nalog po preteku pol leta, odkar sem vložil prijavnico, bom pa vedel, da ni samo izrekaajoči organ nesposoben za interpretacijo zakona, temveč

da je tudi cel organizem uradovanja bodisi vsled uradništva, bodisi vsled desorientacije za nič. —

Ker nastopajo zavodi zlasti pri določanju (in odklanjanju seveda tudi) dolžnosti in uvrščanju kot polnomočni ki državne administracije suvereno, ker ima izrek značaj odredbe oblasti prve stopnje, ne pa izjave prizadete stranke, pomeni to za stranke nauk, da se ne kaže opirati pred izrekom dolžnosti in uvrstitve zahtevi zavoda, naj se mu da ves material, da bo presodil, če mora in more biti strankin nameščenec zavarovan. Stranka naj raje obrne vso svojo pazljivost na obvestilo o uspehu presojanja: odlok.

Kaj je odlok?

Odlok je listina, s katero zavod določi, če je ta in ta zavezan zavarovanju, kako je zavezanec uvrščen in zakaj je le tako zadoščeno zakonu, kot izreka odlok. Razume se pa, da je samo taka listina »odlok«, ki je podpisana od odgovornih oseb in ki vsebuje tudi pouk, kako, kje in do kdaj se more stranka pritožiti.

Da mora biti taka javna listina, kot je naš odlok podpisana, menda ne potrebuje nadaljnjih razprav. To zahteva najprimitivnejša poslovna — dostojnost. Še bolj energično pa moramo vstrajati na označbi pouka o pravnih lekih proti odloku. Teoretično je res, da morajo stranke poznati zakone, in da nepoznanje zakonov nikogar ne opraviča, ali v socijalni stroki omejeno izrabljati na račun nevednosti, včasih tudi plašnosti stranke to teoretično zahtevo, ni po našem okusu.

Proti odločbam zavoda kot prve instance, je mogoč običajno pravni lek pritožbe na pokrajinsko vlado, ozir. ministrstvo, in sicer v teku 8 do 14 dni. Ta rok začenja teči s prvim dnevom, ki sledi čnevu vročitve odloka. Čim po poteku roka ni došla na pristojno politično oblast nikakršna pritožba, postane odlok pravomočen; sponira se, da je pravilen, četudi bi bila vsebina odloka protizakonita. Stranka, ki je zamudila pritožbo proti odloku, si je odvzela edino sredstvo proti morebiti izvršeni stvarni krivici, kajti presumpcija pravilnosti odloka, t. j. pravomočnost, je tako obvezna tudi za sodišča, da izpodnese vsak, še tako stvaren dokaz. In prav lahko bi se n. pr. zgodilo, da bi morala taka malomarna stranka plačevati premije za nastavljenca, ki bi ga nikdar še ne bila videla. — Seveda je početek pravomočnosti odloka odvisen od dokaza, da je in kdaj je stranka prejela odlok, in le, če zahtevajoči zavod n. pr. ne bi mogel tega dokazati, — pri čemur pa je odvisno od sodišča, če zahteva tak dokaz, — utegne doseči stranka uspeh.

Z odlokom o dolžnosti zavarovanja izve obvezna stranka vse, kar v konkretnem slučaju potrebuje, če je sicer poučena o zakonitih zahtevah socijalnega zavarovanja. Kajti s takim odlokom se nikoli ne izreče samo, da postoj, ampak tudi, kolikšna dolžnost postoj. To se zgodi potem uvrstitve po prejemkih zavezance ali po obratu službodajalca. To kar je zavod izrekel v odloku z besedami, v odloku vsebovani pravni učini doživljajo v zavodu nekako metamorfozo potom specialnih registracij in tehničnih zabeležb, zlasti se spremeni učini v številke, ki predstavljajo stranko obremenjujoče premije, zamudne obresti, poslovne stroške, in stranka mora hiteti, da poravnava dolg tembolj, ker včasih zapadejo prispevki takoj pri začetku službenega razmerja. Zamudna stranka prejme plačilni nalog, ki je seveda le matematična slika odloka, in ker imajo zavodi socijalnega zavarovanja privilegij do politične in sodne izvršbe, je za stranko obnavljanje nevarno. Koliko si sme stranka obetati iz morebitne opozicijske tožbe, je iz preje povedanega precej jasno. To velja tudi pri napačnih plačilnih nalogih. Kot matematična slika odloka, ki je bil izdan, more biti tak nalog »avtohtono« krivičen ali napačen le v zelo redkem primeru, da se je zgodila pomota pri računanju; v pogostejših slučajih pa koreninini meritorni krivičnosti ali nepravilnosti naloga, a na splošno tudi vsega računovodstva ali v nepravilnosti ali krivičnosti odlokov ali pa v časovnem in stvarnem nesoglasju naloga (računskih vknjižb) s konceptom zavoda.

Konkreten primer za prvo alternativo smo navedli v šestem odstavku, konkretni primer za drugo pa je tak: marca meseca sem naznanil, da je moja strojeписка izstopila, oktobra pa se mi prezentira plačilni nalog, ki reklamira tudi prispevke od 1. aprila dalje. Nalog je računsko pravilen, stvarno napačen. — Kako je mogoče kaj takega?

Princip o delitvi dela, še dandanes suveren v vsaki tehniki dela, povzroča, da se delokrogi raznih organov izojujejo, čimbolj se množijo in cepijo. Tako nastaja vedno več sklepov v verigi, posel postaja vedno bolj »verizniški«. Ker se sklepi ne nahajajo vsi na istem mestu, temveč eden poleg drugega, teče posel od sklepa do sklepa, kar pa pomeni konsumacijo časa. Vsak delitev dela mora torej biti tako urejena, da učinkuje kljub morebitni izgubi na času. Če tega ni, če prednost delitve ne prava izgube na času, potem delitev dela ni urejena, je organizem slab, brez glave, ali pa niso organi na mestu.

V zgoraj navedenem primeru presojaajoči organ mora v zavodu izdati odločbo, da nisem več dolžan plačevati premij, ker je strojeписка odšla iz službe. Ali se to zgodi samo v notranjem poslovanju (bolniška blagajna) ali pa z odlokom, ki ga dobista stranki (pokojninski zavod), je sedaj vseeno. Učinek mora biti ta, da od dneva izstopa nameščenca službodajalec ne sme biti več tirljan za pozneje zapadle prispevke. Če pa je službodajalec kljub temu tirljan, dokazuje to, da zavod odjave dejanske sploh ni vzel na znanje, ker na njene posledice ne reagira. Potem pa naj bo že vzrok temu neracionalna drobitelj dela (n. pr. v več oddelkov, ki imajo vsi isti delokrog) ali pa prepočasna delitev dela, če se ne dotaknemo individualnih lastnosti organov, oboje govori za to, da ureditev poslovanja ni baš prvovrstna. Kakor zavisi pravilnost in čistost poslovanja od pravilnosti izrekov zavarovalnih učinkov, tako zavisi njegova racionalnost, socijalnost in naglost od kakovosti kontakta med izrekom in formalno izvršitvijo, registracijo. Čim promptnejši je ta kontakt, tem bolj bodo odgovarjale vse v isti stvari potrebne zabeležke izreku učima, tembolj se bodo pa tudi medsebojno zlagale. Ako pa potrebuje posel od možgan do pete mesece in mesece, potem seveda ni misliti na urejeno poslovanje. —

Čemu dolgočasimo bralce s tako suhoparno vsebino? Ker smo iz vsega, kar smo dosegali brali o funkcijoniranju socijalno-zavarovalnih zavodov posneli, da merijo očitki večinoma v slepo. Po našem mnenju namreč ni nesorazmerje visokih upravnih stroškov in večkrat škandaloznih efektov poslovanja samo posledica prevelikega ali manjšposobnega štaba nastavljenec, ampak samo raje naziranja, da gre to nesorazmerje preje na račun formalno in stvarno zgrešenega reda v poslovanju.

Radi priznavamo, da vsled povojnih pojavov ne sedijo v pisarnah vedno prvovrstni elementi, prepričani smo, da bi bilo treba vzeti pod strogo lupo zlasti material, ki ga je konjunktura po prevratu vrgla visoko na solnčna mesta, vendar zagovarjamo, da naj se prizna prioriteta revizijam poslovnih redov in — neredov, predno bi se segalo po drugačnih purgatoričnih sredstvih. Do tega pa mora priti.

Zakaj ni je svetelše lastnine kot ona revnih in ni je ogabnejše igre kot igra z lastnino revnih.

Dvig Avstrije.

Vtis, katerega je bil name napravil Dunaj leta 1920. povodom kratkega potovanja, je bil naravnost strašen. Ljudstvo je bilo čisto izmugljano in na koncu svojih moči. Štiri leta je bilo strašno trpelo vsled vojne in trpljenje se ni hotelo nehati. Ljudje so hodili okoli v resnici zaviti v krpe, otroci so v predmestjih v pravem pomenu besede umirali od gladi. Najhuje pa je bilo to, da je povsod klomila energija in volja. Nikjer ni bilo opaziti odpora, ki bi bil reagiral zoper vso nesrečo in skušal premagati te velikanse težave.

Socijalistična vlada in uprava, umerjena z znano dunajsko brezbriznostjo in dobrovoljnostjo, pa je uničevala finance in gospodarsko življenje. Dvigala je neprestano število javnih uslužbencev in njih plače in na ta način zasigurala srečo delavcev (duševnih in ročnih) in zajedno uničenje države. Novi bankovci so se tiskali noč in dan...

Ves svet in Avstriji sami so smatrali Avstrijo za izgubljeno. A prišlo je drugače.

V trenutku, ko je priklopila sila do vrhunca, je našla Avstrija svojega moža, ki jo je rešil. To je bil preč. g. Seipel, državnik par excellence, ki je napravil poskus, ki bi bil morda takrat izgedal obupno, a je bil skrbno pripravljen in globoko zamišljen. Odpotoval je na tihem v razna glavna mesta, da začne svojo propagando; bil je v Pragi, v Berlinu, v Italiji, v Franciji. S svojo energijo in doslednostjo je pretresel apatijo raznih vladnih krogov. Izjavil je formalno, da je Avstrija pripravljena, pomagati sama sebi, ako bi ji pomagalo inozemstvo.

In to izjavo je Avstrija držala. Komaj so bili veliki narodi obljubili svojo pomoč, je že Avstrija uspešno najela notranje posojilo, ki je imelo namen, nakopiti prve fonde za stabilizacijo krone.

Od takrat pa so se zajedno z zunanjjo pomočjo, organizirano potom Društva narodov, precizirale in razvile notranje sile.

Tako se je predvsem obnovilo zupanje in agilnost, ki se že kaže povsod. Avstrija je pa tudi spoznala, da ima veliko bodočnost pred seboj. Njena izborna zemljepisna lega jo je napravila za križišče velikih trgovskih cest, ki gredo od severa proti jugu, od vzhoda proti zahodu. Avstrijska visoko razvita industrija ima v vzhodni Evropi važne in tradicionalne odjemalce.

To je pa samo gospodarska stran. Kar se tiče umetniške in intelektualne strani, je Dunaj slejkoprej na višku. To kar je Pariz za zapad Evrope, je Dunaj za vzhod in sredo, in bo tudi ostal, naj se govori, kar hoče. Njegova gledišča, opera in drama, so žarišča umetnosti, ki jim ni enaki. Glede godbe pa je Dunaj brezdvomno na prvem mestu.

To je izborna materialna in moralna podlaga, v trenutku pa, ko se je pridružila odločna volja, prilagoditi se novim razmeram je bil rapidni dvig Avstrije zasiguran.

In če danes izstopite na dunajskem južnem kolodvoru, ne boste verjeli: osem: Dunaj je spet stari predvojni Dunaj. Na stotine avtomobilov (med temi premožgi, da se človek kar ozira za njih linijo) drvi po cestah. Tramvajski vozo-

vi in česni kandelabri so novo ponarvani, tlak se popravlja, ljudje so, predvsem moški, večinoma prav dobro in elegantno oblečeni, obrazi so spet zadovoljni... Vse dela, vse služje, vse se giblje...

Zanimalo me je predvsem življenje delavcev (duševnih in ročnih) in izvedel sem, da so njih življenske razmere mnogo boljše kot pri nas. Uradniki so mnogo boljše plačani.

S starim znancem sva spet sedela pri čaši vina, kot nekdaj, v staroslavnem lokalu in tu mi je razlagal:

— Da, dragi moj, gre nam že čisto dobro in vsak dan bolje. Avstrija je kakor veliki rezervoar inteligence in ta ne bi nikoli mogel poginiti. V par letih bomo daleko nadkrili vse nasledstvene države in rešili se bomo vseh dolgov. Še malo, pa bomo gospodje... Inozemstvo na pr. nifi nima pojma, kaj mislimo storiti z elektrifikacijo naših železnic in industriji. Še par let in skoraj bomo imeli za celo deželo energijo zastoni. Ali si morete predstavljati, kako poceni bo vsako izdelovanje in življenje pri nas? To je pa samo začetek velikanško zamišljenega načrta!

— In vaše razmerje do sosednih držav?

— Korektno, celo prijazno.

— In kaj pravi vaše ljudstvo k Italijanom? Sedaj ste naenkrat dobri prijatelji, ne?

— Was? Nur Verachtung für so ein Volk, tiefste Verachtung!

»Kaj? Samo zaničevanje za tak narod, najgloblje zaničevanje!« —zn—

Clovis Hugues, Spiritist.

Ta pesnik in politik, ki sem ga drugje predstavil čitateljem, je bil preverjen spiritist. Leta 1871 je bil s Crémieuxom in drugim prekucohi v ječi. Ko so ti prepričani ateisti neki dan prav glasno proglasili svoj materializem, jih je opozoril, naj toliko ne podarjajo svojih zanikavanj vpričo nekega obsojenca, ki ga utegnejo vsak čas obglaviti in ki veruje v posmrtnost. Nato so vsi utihli.

»Crémieux je izvedel za moj nastop in se mi je zahvalil. Potlej mi je rekel z nasmehom: »Da, jaz verujem. Kadar me bodo ustrelili, pridem v vaso celico, da vam dokazem svoje zagrobno življenje.« — Naglo sem zasukal pomnenk drugam; potem je prešlo nekoliko dni.

»Napočilo je jutro 30. novembra. Ob 6. uri me naloma zbudi vrsta suhih udarcev po moji jelovi mizici. Odkraja se nisem zmenil za to. Šum je prestal za nekaj sekund, potem pa se spet pričel v istem urnem in gluhem ritmu, vnovič prenehal in takoj spet nadaljeval, dokler nisem planil iz postelje, se napravil in čakal. Čez pet minut je vstopil čuvaj v mojo izbico, se mi plakaje vrgel v naročaj (Crémieuxa so vsi oboroževali) in mi sporoil, da je bil moj prijatelj pred eno uro ustreljen. Gaston Crémieux je držal obljubo: prišel je, da mi zatrdi svoje življenje v onostranstvu.«

Ko je 30 let kesneje (oprovodujejo Nouvelles littéraires, okrog 1900, d' Arc, ki jo je nagradila Francoska Akademija, ga je odlični memorialist Jean Bernard, voditelj pri Presse associative, vprašal, »kako da je on, zakrknjen svobodomislec, izmed tolkerih snovi izbral baš to.« je naš blagi pesnik pogladil svojo sivo glavo nazvzd in mu odgovoril, ne da bi trenil: — Zato, ker sem moral. Pokoril sem se neki pobudi, ki je bila nedvomno izven mene. Skoro po narekovanju sem pisal svoje verze na proslavo lorenske device.

Clovis Hugues je bil ostal, preko vseh političnih neviht in viharjev pričran spiritist iz l. 1871.

Claude Farrère:

Norec.

Pred vrati, velikim vrati, ki so bila skoraj vsa pokrita z zapahi, je glavni zdravnik skomizgnil z rameni, kakor vedno ob brezupnih slučajih.

Vprašal sem ga s tihim glasom:

»Težko ranjen?«

»Silno! Pa še huje kot to!...«

»Kako?«

»Zalostna stvar: blazen.«

Obadva sva obmolnila. Boječe sem moldeoval.

»Ali bi ga... lahko videl?«

»Seveda lahko. Ni prav nič nevarno.«

Vstopil sem.

Mož je vstal, da bi me sprejel. Bil je velik širok, močan, sivih las; imel je rujavo brado, mehak pogled in se je zdel na prvi mah zdrav in čil; z roko mi je pokazal na svoj lastni stol in je sedel na kraj postelje. Soba je imela čisto videz celice.

»Prišli ste obiskat norca, kajne, gospod,« mi je rekel napol smeje. »To sem jaz. Prosim, sedite. So vas že morali poučiti, da je moja blaznost čisto pohlevna. Sem čisto miren norec.«

Presenečen sem ga osuplo gledal. Glavni zdravnik me je sunil s komolcem. »Značilna posebnost,« mi je zašepetal. »Nikar se ne čudite.«

Vendar pa sem se jaz čudil in sem norca vprašal naravnost.

»Toda, gospod, ko vas vendar smatrajo za blaznega...«

»Oprostite!« me je prekinil tako nedvomno ironično, da še danes ne vem, ali je bilo res, ali ne — »oprostite! saj ne smatrajo samo, ampak celo trdijo to. Jaz sem blazen. Ne bilo bi mi všeč, če bi dvomili.«

»Naj bo!« sem rekel, »ko vendar trdijo, da ste blazni!...«

Prekinil me je in dejal:

»Ker sem blazen...«

»Ker ste blazni, naj bo!... Ko ste vendar blazni, gospod, ali vas smem vprašati za bistvo vaše blaznosti?«

Glavni zdravnik me je že drugič sunil s komolcem:

»Boste videli! Je silno zanimivo!«

Norec, ki je imel fin sluh, je pripomnil:

»Silno zanimivo, prav zares.«

Opazoval me je in z lahnim nasmehom je nadaljeval.

»Najprej, gospod, morda veste, da sta nam 2. ali 3. avgusta 1914 Nemčija in Avstro-Ogrska napovedali vojno?«

»Da... predobro...«

»Ah! oprostite mi to čudaško vprašanje, čeprav se zdi tako v zraku všeče, pa vendar ni brez vsake podlage... kajti osebje naših ministrstev v kraljevi ulici in v ulici svetega Dominika, naprimer tega ni nikdar opazilo... in, oprostite mi, gospod, vi bi bili čisto lahko iz ene teh dveh častitih oblastnij... Vidim, da sem se motil. In tako smo mi, Francija, zapleteni v vojno z dvema najbolj močnimi vojaškima državama v Evropi. Bistvo moje blaznosti pa obstoji v tem, da mislim... pomnite, mislim!... saj ne trdim in nisem nikdar trdil!... da mislim, da sem odkril v biološki kemiji skrivnost, ki bi nam mogla uspešno rabiti proti sovražnikom. Evo vam.«

Ostal sem iznenaden:

»Toda?«

»Da tako je. In to je vse.«

Glavni zdravnik me je tretjič sunil s komolcem.

»Neozdravljivo,« je pristavil.

Pogledal sem ga, ne da bi ga razumel. Nato sem se ozrl na norca.

»In ta skrivnost?«

»Moj Bog!... predolgo bi bilo treba razlagati... sicer pa so zdravniki mnenja, da so moje razlage neoporečno jasne, čeprav malo znanstvene... za-

nje. Zatrjevali so mi večkrat, da ni v mojih razpravljanih, nobene napake, nobene »vrzeli«, ki pa vendar nimajo nobenega smisla, tudi to pravijo, čeprav težko povem!«

No? Toda... praktična uporaba?«

»Lahko bi zažigal iz razdalje... uničeval zračne priprave... povzročal eksplozije skladišč za strelivo... motil prometne zveze... dovajal do zmešnjav, kdo ve?... in končno bi... čeprav je v mojih formulah velika napaka; končno bi lahko vplival na barometer in termometer, v kratkem, lahko bi vplival na klimatične razmere, seveda v gotovem omejenem, čeprav razsežnem prostoru. Še enkrat, jaz ne trdim ničesar: imam samo čisto tehtne vzroke, da to mislim... povdarjam, napravil sem le več poizkusov.«

Osupel sem se obrnil h glavnemu zdravniku.

»No,« mi je dejal ta mož zmagoslavno. »Kaj ni zanimiv slučaj!«

»O... pač!« sem dejal, »resnično zanimiv slučaj... Toda...«

Obrnil sem se k norcu:

»Toda, gospod!« sem zaklical, »vi pripovedujete čisto fantastične stvari.«

»Naravno,« mi je odvrnil nekoliko bolj miren: »saj sem vendar blazen.«

»Toda drugi niso blazni kakor vi. Vi govorite o poizkusih... kdaj in kje ste jih storili?«

»Doma. Pred večimi pričami.«

»Oficijelnimi?«

»Za vraga, ne... oficijelne priče... sklicani sem jih, po cele tucale, pa niso hoteli priti!...«

»Prisiliti bi jih bilo treba.«

»Poskusil sem, bil sem tako drzen.«

»No in...?«

»No in so me zaprli. Saj vidite, kje sem.«

Glavni zdravnik me je potegnil za seboj.

»Zanimiv slučaj,« mi je še enkrat pripomnil. »Najbolj zanimiv, kar sem jih kdaj videl. In sem že petindvajset let v praksi.«

Položil sem mu roko na ramo:

»Toda ta človek... ta vaš blaznik... če je govoril resnico... če morda ni blazen?«

»Nemogoče.«

Skomizgnil je z rameni. Nisem ga več nadlegoval. Morda sem se bal, da bi zaprl še mene. Odšel sem.

Zunaj so vpili prodajalci: »Berite »Večerni list!« Požar v Argonih. Prebitje črte Choisy-les-Peupliers!... Neprestani nalivi v Champagnu ovlirajo prihod ojačeni!«

Organizacija duševnega dela.

Mednarodna komisija za organizacijo duševnega dela se je konstituirala dne 26. julija 1923 pod predsedstvom g. Henrija Bergsona (Academie française) v Ženevi, kjer se je vršilo obenem drugo zasedanje. Dela so se nadaljevala do 2. avgusta. Razprav so se udeleževali: g. senator Ruffini, profesor na univerzi v Turinu, kot podpredsednik v odsotnosti g. Gilberta Murraya. Nadalje: g. Banerija, profesor na univerzi v Kalkuti, g. Bonnevija, profesorica na univerzi Kristijanija; g. De Castro, ravnatelj medicinske fakultete na univerzi Rio de Janeiro; g. Destre, bivši minister kraljevine Belgije; g. Lorentz, profesor na univerzi Leyden; g. Lowes Dickinson, zastopnik g. Murraya; g. de Reynold, profesor na univerzi v Bernu; g. de Torres Quevedo, ravnatelj elektro-mehaničnega laboratorija v Madridu in g. Wigmore, profesor na North Western University Chicago.

Komisija je vzela rezultate, ki jih je dala preiskava o pogojih intelektualnega življenja, na znanje in se je bavila s pomožnimi sredstvi za one države, v katerih je to življenje ogroženo. Presodila je nadalje priporočila podkomisije glede znanstvene lastnine, bibliografije in negovanja odnošajev med vseučilišči. Končno je tudi preštudirala vprašanja, ki se tičejo poduka v esperantu in problema mednarodnega pomožnega jezika.

Preiskava o pogojih intelektualnega življenja in tozadevne pomoči v deželah, kjer je ogroženo. — Komisija je že sploščka smatrala, da je na polju duševne kooperacije nemogoče izvršiti koristna dela, dokler ni znan temeljni problem. V to svrhu je odredila preiskavo stanja intelektualnega življenja v raznih deželah. Svet društva narodov je dovolil, da odpošlje komisija vsem univerzam, akademijam in znanstvenim korporacijam vprašalne pole. Najprej se je omejevala ta preiskava poglavito na zapadnoevropske dežele, in Ameriko, dočim ostanejo Britanija, Džent in Južna Amerika predvideni za drugo etapo.

Prvi rezultati te preiskave, čijih objava je bila pri tej prilici sklenjena, kažejo v 30 brošurah kritični položaj držav z razvrednoteno valuto, kjer se duševnemu delu zoperstavljajo največje ovire. Da bi se temu odpomoglo, smatra komisija za potrebno, da se vzpostavijo v vseh državah narodne komisije po vzgledu onih, ki delujejo že deloma v Avstriji, Poljski, Madžarski, Češkoslovaški, Estonski, Finski, Litvanski, Romuniji, Bolgarski, Grški ter v kraljevini Srbov, Hrvatov in Slovencev. Te narodne komisije, ki obsegajo znanstvene korporacije društva duševnih delavcev, univerze itd., odpošljajo in sprejemajo nujne prošnje učenjakov in znanstvenih institucij dotičnih dežel ali inozemstva, zlasti, kar zadeva objave in druga pomožna delovna sredstva.

Mednarodna komisija za organizacijo duševnega dela je mnenja, da je sistem narodnih komisij v vseh državah najboljšo sredstvo, da se potom

njih zainteresirajo intelektualci za Društvo narodov. Krog narodnih komisij, ki bodo kooperirale z mednarodno komisijo, ne bo pospeševal samo medsebojne duševne pomoči, temveč bo na drugi strani pospeševal vse duševne stike in medsebojno razumevanje med narodi.

Bibliografija. — Komisija, katere zasleduje med drugim namen, pomagati učenjaku s hitrejšo in rednejšo izmenjavo znanstvenih informacij, zasleduje poleg tega koordinacijo bibliografskih del.

Kar zadeva po naslovih urejeno bibliografijo, se je komisija izrekla za razvoj alfabetičnega registra Mednarodnega instituta za bibliografijo s sedežem v Bruslju. Z ozirom na analitično bibliografijo, ceni komisija po prevdaru sestanek tehničnih specialnih konferenc, da bi se tako uredila obelodanitev in razširjenje na kratko sestavljenih analiz, ki so učenjaku v korist. Vse to naj bi se izvršilo v okvirju znanstvenih periodičnih revij. Tri konference bi se mogle že pripraviti: prva za fiziko, druga za klasično filozofijo in tretja za socialne vede.

Na drugi strani se je izrekla komisija v prilog priprave tehnične konference, kateri bo prisojena naloga, študirati uporabo in eventualno korekturo konvencij o izmenjavi uradnih obelodanitev med državami iz leta 1885.

Komisija je izrekla željo, naj bi se carina na knjige, ki jih izposojujejo ino- in tuzemske knjižnice odpravila, da bi se tako omogočila znanstvenikom uporaba knjig in časopisov. Namesto svetovne biblioteke, ki se trenutno še ne da ustanoviti, naj bi se že obstoječe knjižnice koordinirale v velikih intelektualnih centrih. Razen tega je komisija sklenila, izdati v nekaj mesecih s pomočjo informacij, pridobljenih po bibliografičnem centralnem organu vsake dežele, velik Index Bibliographicus. Ta indeks bi tvoril nekaj seznam periodičnih listov in obstoječih bibliografskih institucij.

Zaščita znanstvene svojine. Komisija je naročila eni njenih podkomisij, naj poišče sredstva, ki bi ščitila znanstveno razkritje. Ta misel je vzniknila iz mnenja, da je to pač najuspešnejša metoda pomagati učenjaku in pospeševati razvoj znanosti. Podkomisija je zaključila svoje delo s poročilom prof. Ruffinija, ki postavlja znanstveno razkritje med umetniško kreacijo in tehnično iznajdbo; prvo štiti avtorsko pravo, drugo pa patent. Profesor Ruffini priporoča ustanovitev novega mednarodnega društva za zaščito znanstvenih razkritij, in sicer po vzgledu društva za zaščito literarne svojine in društva za zaščito industrijske lastnine. Komisija je to poročilo, kateremu je priložen projekt konvencije, osvojila s sklepom, da se jo nujno priporoča pažnji sveta društva narodov.

Mednarodna železniška unija.

Mednarodna železniška unija (Union internationale des chemins de fer), katere potrebo je že naglaševala Genovska konferenca, je bila pred enim letom organizirana od zastopnikov francoskih železnic in je imela letos začetkom oktobra svojo prvo glavno skupščino. Ta unija je sedaj povsod uradno priznana. V svojem otvoritvenem govoru je predsednik, gospod Alfred Mange, ravnatelj orléanske železnice, naglašal, da je bilo ustvarjenje tega organizma, ki je tako važen za mednarodne zveze, potrebno in z veliko naklonjenostjo sprejeto od vseh velikih evropskih železniških uprav, da, celo od azijskih, ki so z njimi zvezane s tračnicami. Vse zainteresirane države so podpirale ustanovitve te unije.

V tej uniji je združenih nad 50 železniških uprav, ki pripadajo nad 30 različnim državam. Tudi Sovjetska Rusija je bila sprejeta v to unijo in ob tej priliki je imel predsednik sovjetske delegacije govor, v katerem je izrazil v imenu vlade »globoko hvaležnost« francoskim železnicam in francoski vladi. Dejal je, da bi se skušnje, ki so jih pridobili na enem največjih železniških omrežij sveta, ki šteje nad 70 tisoč km, dale izbornu uporabljati tudi v Evropi za splošni blagor. Obžaloval pa je, da se današnje stanje ruskega železniškega omrežja tako silno podcenjuje na zapadu.

Na zasedanju unije so se obravnavala tudi vprašanja, ki neposredno zanimajo občinstvo: enoten tip zapiranja vrat osebnih voz, principi enotne uvedbe prevažanja posebnih voz v mednarodnem prometu; način, kako bi se dalo bolj enostavno urediti vprašanje potnih listov in carine, ki so na vseh mejah tako neprijetne za potujoče občinstvo; način zavarovanja prtljage; način izenačit v raznih državah noletni čas, radi katerega morajo dolgozvojni mednarodni vlaki spremeniti uro večkrat na dan; možnost razširjenja bernske konvencije o mednarodnih transportih na države, ki ji še niso pristopile; zopetna upostavitve vseh predvojnih mednarodnih vlakov.

Mednarodna železniška unija je bila ustanovljena, da nadomesti prejšnji Verein nemških železnic, ki je hotel pred vojno nase potegniti mednarodno organizacijo prometa. —žn—

MUČENIKI VEDE.

Med številnimi žrtvami, ki jih zahteva radij, je danes tudi angleški preparator Blackhall, prideljen že od l. 1910. radiološkemu oddelku v londonskem Hospitalu. Te dni so mu odrezali obe roki, kakor poroča »Daily Chronicle«. Mučenec žarkov X je oženjen, pa brez otrok. Tudi ta slučaj, bi potrjeval podmeno o neplodnosti oseb, ki trajno živijo v bližini močnih emisij.

Ne sme se reči, da so vsi prijatelji Društva narodov neprijatelji Francije, gotovo pa je, da so vsi sovražniki Francije prijatelji Društva narodov. (Eclair.)

Iz razvojne zgodovine Alp.

Kdor hoče razumeti gradbo in oblike kakega gorovja, mora razumeti njih razvoj. Vsled tega je studij o zemeljski zgodovini Alp že jako star, vendar so hodili geologi od blodnje do blodnje, pozitivna dejstva so napredovala le polagoma.

Pred pol stoletjem so tolmačili po stanek Alp na sledeči način: Iz žareče zemeljske notranjosti je pridrla lava in potisnila obstoječe sedimentirane plasti simetrično na iztok in zapad. Vendar so kmalu dognali s pomočjo natančnejših raziskovanj, da ta simetrija ni tako popolna, kot jo zahteva teorija. Domnevajo, da je morala delovati sila od strani, ki je nagubancila to ogromno gorstvo.

Končno je ustanovil leta 1875 Eduard Suess teorijo o lateralnem (stranskem) sunku, ki temelji na kontraktivni (skrčilni) teoriji. Ohlajanje zemeljskega jedra povzroča grbančenje zemeljske skorje (analogija pečenega in ohlajenega jabolka!), gotove partije ostanejo trdne, druge so premakljive in v njih pride do guhanja.

Alpe so nastale vsled stranskega sunka iz juga; od tam je premaknil ogromen sunek apnenčeve plasti preko eruptivnih tvorbo na sever, kjer so se zajezile ob starih gmotah, ki se niso mogle gubati. (Francoski centralni masiv, Schwarzwald, Češka gmota) in Alpe so se usločile. S tem, da se je raztegnilo gorovje na sever, se je udrla hrbtina stran, in tu je nastala udarina reke Pad.

Po tej teoriji, s katero tolmačimo tudi zanimiv lok Karpatov, so se pojavile mnoge druge, a še nobena ni tako zadovoljiva našega razumevanja.

Zdaj nam bo jasno, zakaj tvori osrednji alpski pas staro eruptivno kamnenje, predvsem graniti in kristalinski skrilavci. Na jugu in na severu, kamor so pripete plasti iz juga po močnejšem sunku, pa prevladujejo mlajše plasti, ki so se sesedale v prazgodovinskem morju; to so zvečine apnenec. Sredina je ostala pa na ta način več ali manj gola apnenca.

To lice, ki jo imajo Alpe danes, je nastalo polagoma, v dobi dolgih tisočletij. Ohlajanje zemeljskega jedra je povzročilo v treh dobah precej živahno gubanje. Prvo gubanje, vendar ne pomembno, je nastopilo v oni dobi, iz katere potiče največjem premoga in, ki jo imenujejo geologi: karbonska doba. Drugo gubanje je bilo mnogo močnejše in je prišlo najbolj do veljave ravno v naših vzhodnih Alpah. Vzhodne Alpe so se vzdignile v tej dobi končnoveljavno nad morsk površino. Zadnje gubanje je bilo tako močno, da govorimo bolje o zajezitvah in prelomih.

S tem pa oblika Alp še daleko ni bila gotova. Povsem drugo lice jim je ustvarila ledena doba. Močna ledena skorja ni pokrivala samo današnjih Alp, ampak je segala na sever daleč tja, kjer se nčhajajo dandanes gorske doline z bavorskimi in solnograškimi jezerci. Na jugu je pokrival ledeni »jezik« Komsko jezero, majhen tak »jezik« je segal skoro do Vidma v beneški Sloveniji, dravska dolina je bila pod ledom skoro do

Velikovca, dolina Soče do Tolmina, dolina Save približno do Radovljice (ledeniško groblje za blejskim jezerom so še danes živi svedoki o tem!) — a najizhodnejši del Alp je bil skoro popolnoma prost ledu. Savski ledenik je za vedno prekinil zvezo Julskih Alp s Kamniškimi; ostanke te zveze gledamo v Smarni gori, Rašici itd.

Poledenitve si seveda ne smemo predstavljati, kot kako današnji Grönlandijo. V srednjem pasu Alp se je nahajal pač širok leden ščit, ki je bil proti severu in jugu lahko uklonjen. Čezenj pa so moleli na vseh straneh snežnih grebeni, malo bolj zasneženi, kot so dandanes vrhovi planin, ali bili so jim najbrž zelo podobni. Splošna oblika poledenitve bi bila podobna vobče mreži, ki ima na jugu in vzhodu mnogo posameznih ledenikov, na severu pa bolj kompaktno ledeno gmoto.

Ledeniki so Alpe razjedali, kot jih razjedajo atmosferilije, ali pa tekoča voda — samo na mogočnejši, epohalnejši način. Glavni svedoki ledeniške erozije so doline, ki imajo v povprečnem prerezu obliko črke U, dočim so reke izjedle formo črke V. Lep vzgled v tem podraženju železnice. Meni pa se nikoprimeru nima je bohinska kotlina in sicer iztočna plat ob sklepu bohinskega jezera. V skalne stene so izjedli ledeniki takozvane »kare« — vdolbine popolnoma svoje vrste. Iz prvotnih širokogrebenastih vrhov so nastale bolj ostre oblike, kot konice ali tro- oziroma štistrane piramide. Iz te dobe datirajo tudi številna ledeniška jezera, ki so nastala na ta način, da se ledenik ni mogel utreti izhoda. Domač naš primer v tem oziru je predvsem Bohinjsko in in Vrbsko jezero. Končno so po tej dobi nastopile takozvane **ledeniške groblje**. Odkruseno skalovje je nosil tekoči ledenik s seboj v nižave in, ko je vsled zvišane temperature pričel ginevati (oziroma se pomikati nazaj), je na najnižji točki sedimentiral to skalovje, ki se je med potom seveda že dobro izbrusilo. Najlepše in najbolj jasne groblje imamo na jugu, v okolici južnotaljskih jezer. (Pri nas sem opazoval prvo za blejskim jezerom, drugo, uprav malenkostno pa pred sv. Križem pod Golico — seveda jih je še dovolj drugod.)

Po ledeni dobi je uplivalo na Alpe predvsem podnebje. Med tem, ko je trdo, eruptivno kamnenje voda le malo načela, je bistveno izpremenila apnenčavo lece. Krasna primera v tem oziru sta nam: Julijske Alpe in Pohorje. Dočim nam kažejo Julijske Alpe razjedene, koničaste vrhove, je naše Pohorje pol konastih, omiljenih oblik. Voda je apnenec razjedala, granit pa pod njenim uplivom preperevala.

Vse te najnovejše izpremembe pa se vrše silno počasi, tako, da jih mi črvički s to kratko življensko dobo ne moremo opazovati. Bistveno pa se bo lahko spet spremenilo lice Alp, ko bodo minila dolga tisočletja in desetisočletja. Naši znaninci v temni bodočnosti se bodo vozili mogoče tam z ladjami in čolni, koder se mi danes divimo kraljestvu planin.

D. B.

Vilko Mazi:

Triglav.

Triglav — moja božja pot sleherni leto. Dolga je, cele tri dni mi vzame, ali navadil sem se je tako, da je ne izpustim več iz svojega počitniškega načrta, dokler se bom mogel še kaj »grizti v kolena«.

Letos sem malo preveč odlašal in bi me bilo vreme kmalu opeljarilo. Zanašal sem se na septembarske dni, ki običajno nudijo sijajen razgled z našega Olimpa, zlasti po kakšni nevihti s severa. Toda nevihte le ni bilo, pač pa se je bližalo ti bolj ne smili denarja, nego če ga moram izdati za vožnjo. Ker je barometer še nekaj dobro obetal, sem stopil na večer k prijatelju D., ki se mi je že od božiča priporočal, da ga vzamem s sabo. Domenila sva se, da jo mahneva prihodnje jutro s prvim vlakom.

Vse do Kranja je ležala pusta megla. Komaj da se je prikazala z bližnje njeve medla silhueta pripognjenih ljudi, ki so izklopavali krompir. Okraj Sv. Jošta pa so mahoma zablestele sinjine. Težko obložene jablane so se košatile v jesenskem solncu. Nad Otočami se je prikazal Triglav, toda z debelo kučmo. »Misiš, da jo odneseva?« je zaskrbelo tovariša.

»Dostej sem imel še vselej srečo. Upamo, da me tudi topot ne bo ukanilo.«

Na Jesenicah sva dobila ugodno zvezo, kakršne druga leta ni bilo. V Mojstrani sva si še oskrbeli nekaj popotne, pa sva jo potem krepko pobirala ob Bistrici. Seveda si spetoma nisva pozabila ogledati prelepega Peričnika. V Aljaževem domu sva imela pol ure oddiha. Okrepčala sva se s skodelico čaja, malo prigrizla in se vpisala v knjigo. Moja števila je bila že 2924. Zares izredno

velik poset v letošnji sezoni, ki se je primeroma precej kasno pričela.

Ko sva jo mahala ob produ proti večičastni severni strani, ni črnil tovariš niti besedice. Zdelo se mi je, da ga prevzema mogočnost teh drznih skladov, ki jih je gledal zdaj prvič v življenju. Presekala sva snežišče in kmalu so se prikazali prvi klini.

»Pa me ne vlečeš naravnost v steno?«

»Kaj še! Čez Prag greva, kakor sva se zmenila.«

Videl sem, da mu je začel upadati pogum, pa sem moral napeti vso zgovornost, da sem ga potegnil za sabo. Ko sva prilezla iz korita na položno stezico, je videl, da »vrag ni tako črn...« in se mu je menda razblinil poslednji dvom, da greva vendarle čez Prag. Samo to me je še vprašal, kako visoka je tista stena in koliko ima klinov. Pa sem ga ojuočil s tem, da jo je letos prelezel šestleten otrok in sploh že nebroj ljudi, ki prej nikoli niso bili višje od Šmarne gore. On pa je bil vendar že na Kamniškem sedlu, in celo na Grintovcu.

No, tudi Prag je ostal za nama. Nič bi ne bilo več kvarilo dobre volje, da ni mahoma votlo zagrmelo tam za Škrlatico. Goste megle so se gnale iz globokega dna, nad glavo pa se je tkal zastor. Veter je metal redke kaplje v obraz.

Stala sva že ob tabli »Staničeva koča — 15 minut. Midva pa sva bila namenjena na Kredarico, kamor je še dobro uro. Toda v gorah je treba, da je človek s svojimi načrti kos stratega. Odvisen si od vremena kakor kmet. Dostikrat se moraš odločiti brez vsakega cincanja za čisto novo potezo. Če kje, je tu oportunist na mestu.

V trenutku se je veter obrnil, megla je izginila in od Luknje je zopet posvetilo solnce. Torej na Kredarico!

Čudovit prizor: Skalovje okoli naju v bleščoč belini, vrhovi onkraj Vrat pa kakor od sesedene krvi. Nisva se mogla dovolj nagledati tega bajnega kontrasta luči in sence. Vse preverna je beseda, da bi mogla opisati to krasoto.

Mrak je naju že lovil, ko sva si ufiltrala pot preko ledenika. Dobro, da sem imel s sabo cepin, ker bi se bila še bolj zamudila, ko bi si morala pomagati samo s petami preko zamrznega snega.

Koča! A, to se prileže! Tisti ljubki »Aljažev kot« ob vedno topli peči in tista zastavna, na vso moč prikupna oskrbnica, ni jima para in bogne zaslužita, da bi jima postavili spomenik.

Baš sem se vpisal v knjigo pod številko 2184, ko sta vstopila kaplan in mežnar z Dovjega. Prišla sta čez Kot in prinesla novico, da bo jutri četrti poroka na Kredarici. Vsekakor izreden dogodek, ki ga bo treba počakati.

Svatov pa še ni bilo. Morali bi priti čez Prag, kakor je zatrieval kaplan. Saj sva še midva čula neko vriskanje za nama. Kje so obtičali? — Oskrbnik je vzel svetiljko, pa jim je šel nasproti. In jih je kmalu pripeljal. Vrteli so se bili nekje na snežišču — brez harmonike. In bi bili morda »plesali« vse do jutra originalni triglavski »shimmik... Tako pa so nadaljevali v koči, seveda tudi nekaj na račun najinega počitka. Fako so se potem porazdelili po sobah in posteljah, to bo najbrž marsikoga močno zanimalo. Mene pa ni čisto nič. In tudi ni lepo, da bi človek v take stvari vtilkal svoj radovedni nos...

Predramil sem se še pred solničnim vzhodom. Jutro je bilo lepo, a kazalo je da ne bo širokega razgleda. Vseeno sem se odločil, da se popnem do stolpa. Ne toliko iz radovednosti, kako so ga končnoveljavno (?) prepletkali, ampak za-

stran kamena, ki ga tam vsak leto pobereš za spomin.

Tudi D. se je odpravil z mano. Na Mali Triglav je šlo prav imenitno, čeprav je ta partija težja od Praga. Ko pa je zagledal škrbasto sedlo in ostri greben, po katerem se vzpenjajo klini in žica na Veliki Triglav, je dejal odločno: za pik! Nikakor ga nisem mogel pregovoriti, da bi lezel še dalje in še malo ga ni dirnil moj očiček, da je podobno vojskovodji, ki pobegne tik pred zmago. Tako sem jo naposled pobral sam preko sedla.

Malo pred vrhom mi je prekrizala pot ververica. Čudna prikazen na taki višini. Evo stolpa! Črno streho ima in bel obod, vendar se še tupatam prikazuje rdeča, modra in celo zelena maroga, spomin znamenitih bojov s čopiči. Mežnar, ki je bil že pred mano na vrhu, je napisal v knjigo celo tirado na današnjo »svadbo«. Zagledal sem ga že z Mallega Triglava, kako se je golorok naslanjal prek skrinje in napenjal svojo zarjavelo poetično struno.

Ko sem se navžil pičlega razgleda, sem si izbral še primeren kamen in ajd nazaj. Na Kredarici je tačas že zvonilo k poročni maši. Pred kapelico so stali svatje kakor ob žeganju v podružnici.

No, ker nas niso povabili na »pojedino«, sma kmalu optali. Bilo nas je zdaj četvero, ki smo se namenili k Sedmerim jezerom, poleg mojega »cagovca« še dva ljubljanska »kolenogrizca« dr. B. in dr. S. V Aleksandrovi koči smo se samo vpisali (moja številka 1592), potem pa smo jo rezali po zločni poti na sedlo Dolitč, kjer je stoji betonski mejnik SHS — I. Še malo »kolenogrizenja« pod Kanjavcem in na Hribarico, pa se je odprl pogled v veličastno dolino Sedmerih jezer, tega neizčrpnega rezervarja največje jugoslovanske reke. Ob po-

slednjem solncu smo dosegli prijazno kočo, kjer nam je resolutna oskrbnica pripovedovala o križih in težavah, ki jih ima z raznimi »sitneži«. Tu se je dr. S-u, ki je hotel spetoma na vsak način zagledati trop planinskih koz, izpolnila vroča želja. Izpod Tičarice so pritekli kar trije »Zlatorogi«, ki imajo redno prenočišče v koči. Koze so pa le bile in »planinske« tudi. V knjigi mi je bila prihranjena št. 1325.

Zjutraj smo si spetoma ogledali preprosto, pa čeden spomenik ruskim žrtvam, potem pa smo hiteli na Komarčo, zakaj trdno smo bili namenjeni, da dospemo k opoldanskemu vlakcu v Bistrico. V poslednjem jezeru se je kopale mlado jesensko solnce. Kmalu smo stali na drzni škrlitni Komarči, kjer mora triglavski romar ob pravilni panorami mahoma pozabiti vse napore dolge poti, ter še in še objubiti, da se prihodnjico zopet vrne na ta čudoviti »Belvedere«. Le žal, da je bilo treba tako hitro naprej, to se pravi navzdol. V stoterih riadah se spuščala pot med grmovjem, ki ti zastira pogled v globoko dno. Seveda nismo pozabili na divje romantični izvir Savice. Gledaš potem z dna, kje si se pravzaprav motal po teh strašnih pečinah. Zaman. Ne ugañeš več.

Ko smo merili lepo, gladko cesto ob Bohinjskem jezeru, se je pripravljalo gori nad Tošcem k nevihti. Toliko, da smo prišli na kolodvor, se je ulilo kakor iz vedra. Imeli smo zares pasjo srečo z vremenom. V vagonu sem premišljal, ali nemara ne pere svata, ki so prenočili na Kredarici in so bili tudi namenjeni k Sedmerim jezerom. Tako so morali biti ob tej nevihti baš nekje okoli Hribarice, kjer ni prav nobenega kotička, da bi se človek stisnil pod streho. Ne, to bi bila zares smola, hm — ali pa blagoslov: kakor se pač vzame...

Zanimivosti.

Navadni repinec.

(Arctium Lappa) je kaj navadna v bližini človeških naselbin se nahajajoča rastlina. Mladoletnim paglavcem je posebno dobro znana, če že ne po imenu, pa vsaj po lastnosti, da obvisi njeni cvetni koški vsled kljukasto zakrivljenih ovojnih lusk kaj radi na človeški obleki in živalskih kožuhih. Ponekod jo radi tega tudi imenujejo ovčji prijatelj. Ljudstvo pa ji pripisuje tudi zdravilne in čarodajne moči. Hercegovci n. pr. devljejo njene velike liste na trebuh dojenčkov in preganjajo na ta način njihov preobilni jok. V mnogih krajih namreč mislijo, da je otrok, ki mnogo joka, uročen. Pri nas pa so napravljali in napravljajo še danes iz te rastline neko olje, ki se z imenitno plešasti, da bi jim zopet zrastle lasje. Toda s tem »repinčevim oljem« si ni še nikdo odpravil pleše, ker v korenini olja sploh ni.

Zelo značilno pravilico o repincu so si izmislili Litavci. »Ukradel je nekdo repinec koso blaga. Dal ga je psu, da ga shрани. Pes pa ni imel časa paziti nanj in ga je dal mački. Ta je zaspala ponoči in se ni brigala zanj. Prišle so podgane in ga zgrizle. Zato se je razsrdila mačka in od tedaj preganja podgane. Naslednji dan je zahteval pes blago od mačke nazaj. Ker ga ni imela, jo je zasovražil. Pa tudi repinec ga ni dobil več nazaj. Zato se prime vsakega blaga, da pogleda, če ni njegovo in se obesi na vsakega psa, da zahteva od njega blago nazaj.«

Srednji spol.

Ameriška romanopisica, Miss Elinor Glyn, napoveduje prihod tretjega spola — pa ne spoluperskega ali obojniškega, — rekoč: »Mnogobrojne ženske, ki so si izbrale kak poklic ali vrgle v kupčije, so se docela odrekale prastari težnji svojega spola: postati družinske matere. Radi tega razvijajo v sebi novo čustvo, rojene iz združitve umskega hotenja z žensko samostojnostjo. Tekom bodočih let se bo to čustvo uresničilo in Evine hčere bodo postale telesno nesposobne za ženitev. To bo tretji ali srednji spol.«

Gospica Glynova je pozabila, da že obstoji srednji spol. Seveda ne mislim slovničnega, ki so nam ga vbijali v glavo z latinsko gramatiko: »Kar se sklanja ne dá, naj za neutrum sploh velja.« Že stari klasiki so ga omenjali — nič novega pod solncem! — in moderni francoski pesnik je prerokoval čas, ko »bosta drug k drugemu jezen pogled oba spola in vsak na svoji strani ostavi la svet.«

— Znatna zbirka. Po šestletnem urejanju so učenjaki Britskega muzeja sestavili seznam žuželk v tem zavodu, največjega na svetu, ki premore 1.018.000 žuželkov. Tu dobite kar 325.767 metuljev iz 41.210 vrst in 398.000 hroščev razdeljenih na 76.300 zvrstí. Najmanj različni nudijo bolhe, ki štejejo samo 21 razvrstí v 140 primerkih. British Museum je dobil svoje kolekcije od mnogobrojnih dariteljev. Med njimi omenjajo posebno nekega gospoda, ki je lani odstopil temu zavodu celih 230.000 kukcev, med katerimi je tudi zbirka z 31.130 motoviljic, popolnoma različnimi med seboj.

O Viljemu.

Pred nekaj dnevi je izšel v Berlinu zadnji zvezek »Spominov maršala von Waldersee«. To delo se sicer ne more meriti z Bismarkovimi spomini, vendar je le velikega pomena, ako hočemo prav razumeti začetek, razcvit in končni poraz velike Germanije. Maršal von Waldersee v tem svojem delu pri vsaki priliki ostro obsoja početje cesarjevo, čigar značaj je sivolasemu starcu vedno delal velike skrbi. Iz tega zadnjega zvezka odseva vedno večji pesimizem in vedno večja skrb za domovino. Največjo skrb mu je prizadeval cesarjev imperijalizem, ki je starega maršala očil ko mora. Že leta 1902 je v. Waldersee govoril, da sta samo 2 možnosti: ali bo Viljemov imperijalizem pripeljal državo do velike moči in slave, ali pa jo bo upropastil. Pogoji za prvo niso bili podani, torej je nizogibno nastopila druga možnost. Viljem je bil sicer talentiran in delaven, toda preveč stvari je podvzel, dokončal pa nobene. Nastati je moral kaos, katerega razrešiti ni znal noben, najmanj pa on. Prepričan sem, da ni nobenega od cesarjevih ministrov, svetovalcev in generalov, ki bi v danih razmerah ne gledal s skrbjo v bodočnost. Tako je pisal leta 1904. Decembra meseca istega leta piše: Obupal sem nad tem, da bi se cesar podal na nova pota. Kaj takega bi se moglo pri njem zgoditi le, če bi bil posebnega zadane, njega ali državo, ali oboja. Dvomljivo je, če bomo v stanu preprečiti velike homotije, ki čakajo Nemčijo, pa jaz, če je Bog da, jih ne bom doživel, ker je še isto leto umrl. Njegove zadnje besede so bile popolnoma v skladu z zadnjimi stavki, ki jih je napisal:

Prosim Boga, da bi ne bil priča temu, kar se nemotljivo mora zgoditi. Generalu Schlieffen je rekel na smrtni postelji: Samo to si želim, da bi se mi ne bilo treba vojskovati v nemški vojski s kako evropsko državo, ker pod takšnim vodstvom nemška armada mora biti premagana.

— S. Korsike. Ako greš po gozdni poti iz Calacucce, največje občine v Nolu, nazovgor po zavojastih stegnah (stezi za mule), dospel v višini 1042 m v selo Lozzi, v prvo postojanko na Monte Cinto (2.710 m), najvišji hrib na Korsiki. Ta vasica, ki šteje 1200 ljudi, je najvišje človeško selišče. Poleg te slave uživa Lozzi še drugo, bolj očitno: v tej naselbini je med svetovno vojno padlo za Francijo največ žrtev, eden mrtvec na vsakih štirinajst prebivalcev.

— Blagor si ga konjem! Kakor smo že poročali, bo te dni znamenita konjska dirka v Zedinjenih državah. Francoski tekmeč Epinard je že došel na lice mesta. Angleški Papyrus, Traceryjev sin, pa je imel malo smole — na srečo pa nobene smolke niti morske bolezni — ko je grozen vihar mikastil parnik na Atlantiku. Vendar vse kaže, da se bo pripeljal čvrst in čil v Belmont Park, kjer se spoprime z ameriškim »krakom«, Zewom. Lastnika Irisha stane ta vožnja 10.000 dolarjev, ki pa jih bo seveda nazaj dobil, tudi če mu konj ne odnese prve nagrade.

Obvezna ženitev.

V Parizu, kjer dnevnik tolikrat vprašuje javno mnenje, je otvoril obzornik »Mariage« anketo glede »obvezne ženitve«. Večinoma so bili odgovori protivni taki, skoro zločinski združiti spolov. Sila ni mila. Še prostovoljni zakon pomeni čisto vice, prisiljeni pa bi postal pekel. Saj vemo, kako se je izrazil šegav šaljivec: sedmi zakrament (sv. Zakon) je svetnik, ki ima dvojno lice. Kmetijski možak pa se je odrezal na velikonočnem izpraševanju: zakon je kurjik; one kure, ki so zunaj, kljujejo vanj; katere so pa notri, kljujejo ven. In Sokrat je dvoumno svetoval mladeniču: Če se oženiš, se boš kesal; če se ne oženiš, se boš tudi kesal... Dopolnili gornjega lista sicer niso proglasili gesla: Zakon ali smrt! vendar pa so večidel divje planili po brezstidniku Samcu, tem garjevcu, tem ušivcu, od katerega izhaja vse zlo. General Cherfils želi, naj bi neozheneč kravavo plačeval davke, ki ne zahtevajo družinskega očeta. Nekatere gospe so predlagale, naj država ne sprejema brezencev v službo. Druge trdijo, da je stari mladenič edini dezerter, edini ubežnik, ki ga slavimo. Pisatelj Rosny starši zahteva za samosvojnika izredno težka fiskalna bremena. André de Fouquières bi rad naprtil samojaku strahotno takso, da ne omenjam še hujših izbruhov zoper uboge samotarje, ki ne delujejo za obljubitve.

— Pasteurjev ozdravljenec. Početkom vinotoka je preminul pastir Jupille, ki ga je Pasteur l. 1885 kot drugega bolnika ozdravil pasje stekline. Ko je namreč mladi ovčar pasel svoje jarce s štirimi tovariši, se je stekel pes zakadil med skupino otrok. Jupille se je vrgel na besno žival, jo povezal z bičem in jo nato potokel s coklo. Ves ogrižen in krvav je bil poslan v Pariz, kjer ga je slavniki kemik otel krute smrti. Potem je ostal kot uslužbenec v Pasteurjevem zavodu do l. 1918. Tedaj se je odpravil v Joinville, kjer je pravkar podlegel kratki bolezni. Prvi pacient, na katerem je slavniki dobrotnik človeštva pokazal svoj uspeh, se je imenoval Jožef Meister.

— Milo za drago. Pred 2 letoma so ob plebiscitu v Gornji Šleziji nemški trgovci v zabavo zavijali drobne predmete v poljske novčance po 1 in 5 mark, da bi pokazali, kako šibko jih cenijo. Danes gre pa narobe. Neka varšavska trgovka prodaja čokolado v škatlah, katerim je na pokrov prilepljenih po 1000 nemških mark. Kdor pljuje v zrak, mu pade vznak.

— Za japonske ponesrečence. Zvečer pariškega tiska je v prid žrtvam japonskega potresa priredila zbirko, ki je vrgla doslej precej nad dva milijona frankov. Razen tega je bil prejšnji mesec republični predsednik odredil dan žalovanja po vsej Franciji.

— Vinska tisočletnica. Argenteuil, svetovno znan po svoji izborni kapljici, je te dni praznoval tisočletnico svojega Vinka Loziča. Neki zgodovinar je namreč zasledil v starih papirjih, da je leta 923. Robert I. tamkajšnjemu samostanu dovolil pobirati davčino od ondotnega vina. Kako daleč pa neki sega naš cviček?

Sessue Hayakawa.

Ta japonski kinematografski artist je došel v Pariz preko Havra, kjer ga je na ulici spoznala neka domačinka in mu poklonila cvetja. Potem je priigral v kazinu debelo vsoto, ki jo je nato izgubil z nasmeškom, tolikanj značilnim za Japonca. Pariškemu reporterju je izjavil: »Srčno me veseli, spoznati Francijo; toliko so mi pravili, da je to najlepša dežela na svetu, da sem se končno odločil priti. Menim, da niso pretiravali. Pokrajine, ki sem jih uzrl spotoma, so me očarale, zlasti pa me je Pariz, ki sem ga hotel videti takoj, se mi je zazdel bajen. Kakšna razlika z New-Yorkom in kako človek čuti pri vas povsem, kar se vidi, veličino vašega naroda! Zakaj jaz poznam natanko vašo zgodovino, kakor sicer poznam tudi povestnico vseh ostalih narodov — mi Japonci smo pač radovedni.« In Hayakawa se je smejal z vsemi svojimi belimi zobmi... V kratkem bo filmiral Farrérov »Bitko«. Tri mesece ostane v Evropi ter obišče z letalom največja mesta, hoteč se poučiti. Spremlja ga njegova žena Tsuru Aoki. (P. S. Njeno ime spominja na moža Curu Jaki, nastopajočega ob rusko-japonski vojni v Murnikovem podlistku »Sl. Naroda« z dekletom Mitsu Maimi: po krivem sem vedno mislil, da so to le popačeni slovenski izrazi.)

Večna nezadovoljnost.

Kolikrat čujete ljudi, ki dolgočasno izjavljajo: »Saj ni nič novega. Novine so prazne!« Zdaj pa pomislimo, kaj se je vse pripetilo v dveh tednih preteklega meseca.

Japonska nesreča, grško-laški spor in zasedba Kria poskus komunističnega prevrata na Bolgarskem, vojaški »pronunciamento« na Španskem, nevarnost spopada na Reki in znaki nemške kapitulacije.

Sedaj pa še recite, da se nič ne dogaja.

— Nič novega pod solncem. Tako so že rekali stari plešasti Rimljani. Tako pravijo sedaj na zapadu ob poskusu šampiona Gerbaulta, ki plava sam preko Atlantika na majhnem čolniku. L. 1880. se je namreč opasno početje obneslo dvema mornarjema, ki sta pripadala veliko lužo na orehovi lupini, dolgi 8 m 22 cm. Ta pomorščaka sta se vkrcala 3. oktobra 1880. v Montevideu ter prispevala v Italijo 15. februarja 1881.

— Puška na udar. Doslej je veljal kot izumitelj perkusijske puške škotski duhovnik Forsyth in prvo tako orožje je bilo izdelano ka-li l. 1807. na Angleškem. Zdaj pa so v neki angleški starnarni našli slično orožje z napisom »Gutierrez, Sevilla, 1720.« Britanskemu poslaniku v Sevilji so poslali fotografijo te puške, da preišče zadevo glede iznajditelja.

— Saturnizem. V neki pariški bolnici se množe slučajji saturnizma, ki je zastrupljenje po svincu in njegovih kemičnih spojinah, osobito svinčene belne. Med vojno se je pripuščala ta raba, ki jo sicer zakon prepoveduje. Že 11. oseb se je letos otrovalo s tem strupom, ki utegne povzročiti smrt.

Ozdravljivost jetike.

Švicarski zdravnik dr. Peter Hülliger zastopa lečenje sušice s »kemio-terapijo«, obstoječo v podkožnih ubriževanjih zdravkov bakrenih soli, živega srebra, mangana, srebra, kositra ter arsenika. V spisu »Vers le spécifique de la Tuberculose« se opira na štiri poglavne točke.

Prvič: Vsaka injekcija izzove reakcijo na prizadetih mestih v obliki živahnega krvnega navala. Po nekoliko vbrizgih nastane nato »reaktivacija« vseh tuberkuloznih delov, ki niso docela latentni v organizmu. Za diagnozo je to velikega pomena. Mèzgovne žleze, ki so najbližje bolnemu okrožju, potlej »vsrkajo« tuberkulozne strupe ter otečejo in navadno bolijo, če jih pritisakamo. Slednjič je pomembni, da vsaka vrsta sušice (kostna, pljučna itd.) reagirajo na to lečenje.

Najprej pa se mora kemičnim potom izčisti kostna jetika. Zdravljenje obsega 21 injekcij, ki se dajejo po 10 do 15 dneh presledka in sicer vobče na bedro in vselej brez bolečin. Dr. Hülliger si ne prikriva, da ta lečitev ne upa na uspeh pri slehernem slučaju. Pri tuberkulozi kakor pri slednji bolezni se dobe slučajji, kjer se ne da nič opraviti.

— Stanovanjska stiska. Marsikateri učitelja srednjih in drugih šol bo zanimalo videti, da so njega dni imeli na Francoskem profesorji pravico, zahtevati od države stanovanja. Tak slučaj omenja Journal des Débats 5. okt. Državljanu Fontanesu iz Lyonsa, ki je bil imenovan na osrednje šole v Parizu, je med revolucijb nakazal sam finančni minister začasno stanovanje. Zanimiv slučaj se je lani ali predlanskem pripetil v Zemunu. Nekaj članov učiteljskega zbora na tamkajšnji gimnaziji ni moglo nikakor priti pod streho. Vlada je kratko in malo zaprla nekaj razredov. Dnevni tisk je sicer nekoliko prosvedoval proti tej odredbi, ali brzo so se našli uvidni meščani, ki so preskrbeli gospodom brez stanišča prikladno pristrežje.

— Acetilenska svetilka kot past za žuželke. Razne živali, posebno žuželke, svetloba močno privlači. Metuljarjem je to dobro znano; vsakdo pa je že gotovo imel priliko opazovati neštevilni broj mušic, večš itd., ki so v poletni noči ob odprtem oknu nadlegovale sobno svetilko in se zaletavale vanjo. Acetilenska luč pa ima še to prednost, da je najbolj podobna solnčni luči in žuželke zato še bolj privabi. Ponekod v vinskih pokrajinah jo uporabljajo kot past, ki ne stane preveč. Gorilnik, ki moli iz z vodo napolnjene posode, dobiva plin avtomatično. Zvečer se svetilka prižge, nočni metulji in razen drug mrčes jo obletava, si osmoli krila in pade v vodo. Na površino tekočine je dobro kani nekaj kapljic olja ali petroleja, da je vsak beg nemogoč. Zjutraj se nato odstrani mrljice in doda karbid.

— Društvo doktoratov vseh fakultet. Ker so stroški za vsenčiljske izpite na Francoskem izredno veliki, zlasti za doktorat (teza se tiska na dijakove stroške), so prizadeti pravniki, filozofi, medicini in matematiki osnovali združenje, ki dijaštvo dobavlja potrebna učila in knjige ter sklepa z založništvi ugodne dogovore za natisk.

H. Müller:

Potujoče darilo.

Bilo je nekje na neciviliziranem Jutrovem. Mogoče na Kitajskem, mogoče v kakki indijski državi, v Perziji ali v deželi kalifovi! Gotovo pa ni bilo pri nas v Evropi. Tu se ne dogaja kaj takega.

Zdaj vam pa povem.

Ubog ribič je šel k neki loviti ribe. Sreča mu je bila mila in lov več nego obilen. Vrhu tega mu je ostala v mreži še velikanska ščuka.

»Za tole stvar,« je dejal ribič ženi, »bom dobil mnogo denarja; kajti tako velika ščuka je redkost.«

»Veš kaj, ljubi moj mož,« je dejala žena, »tole ribo poneseva v grad. Gospod šejk tam gori nama je že izza toliko in toliko mesecev dolžan visoke svote. Podariva mu tole ribo in ga poprecsiva, naj ne pozabi plačila. Vsi opominj so bili brez uspeha. Gospod šejk te je dal celo vreči skozi vrata in je dejal, da je to nesramnost, če njea kdo opominja. Plemstvo da rabi denar v druge svrhe, mora hoditi na dirke, vabiti goste in pospeševati zidanje templjev. Če prineseva gospodu šejku ribo, mislim, ga bo to ganilo, pa bova dobila od njega plačilo za tisti stari dolg.«

»Ti si pametna ženska!« je vzkliknil ribič. Vzel ščuko in jo nesel v grad. Šejk je bil zbog te »pozornosti« zelo vesel; enako tudi njegova žena.

Šejk je potrepljal ribiča po ramih in dejal: »Vsi si možaki! Ko dobim denar, te takoj plačam!«

Ribič se je vesel podal domov in iz veselja, da dobi svoj denar, ga je prinesel ženi pošteno pod kapo domov,

Šejk je dolgo razmišljal in pretehtaval, kako naj da pripraviti ribo. Njegova žena pa je rekla: »Ribe ne bomo jedli. Saj veš, ljubi moj soprog, da imava sina, ki nama je že tretjič smuknil pri izpitih. Naš zdravnik pravi, da je malo prihranjen. Ne preostaja nama nič drugega, nego da najdeva koga, ki bo zastavil zanj dobro besedo, če mu hočeva preskrbeti deželno službo. Zato bova podarila ribo deželnemu vezirjevemu namestniku, da bo potem protežiral našega sina!«

Kakor rečeno, tako storjeno! Šejk je dal napreči in se je osebnopeljal k deželnemu vezirjevemu namestniku.

»Visoki gospod,« je dejal šejk, »jaz vem, da ti rad ješ ribe, ti pa veš, da imam jaz sina. Glej tole prekrasno ščuko. Danes mi jo je prinesel neki ribič, ki mi je nekaj dolžan, da še malo potrpi z njim. Prinašam ti to ribo v znamenje, da te nikdar ne pozabim. Ne pozabi tudi ti mojega sina!«

Deželni vezirjev namestnik je bil takoj ginjen, da je komaj še mogel govoriti. Objel je šejka, ga imenovit prijel in mu rekel, naj bo glede sinove bodočnosti brez skrbi, ker mu hoče v kratkem preskrbeti mesto okrožnega paše pri deželni svinjerejski pristavi!

Potem sta se ločila.

Deželni vezirjev namestnik pa je imel odraslo hčer. Ker ji ni mogel dati nič dote, ni bilo nič snubcev. Zato je mislil, kako bi preskrbel dekletu državno nameščenje in sicer v haremu vsemogočnega velikega vezirja.

Deželni vezirjev namestnik se je torej podal z velikansko ščuko k velikemu vezirju, se je sedemkrat priklonil in dejal: »Premogočni! Ta riba je tako krasna, da spada le na tvojo mizo. Zato ti jo prinašam v dar. Nai bi tvoje oko

tudi na moji hčerki počivalo z enakim dopadanjem kakor na tej ribi!«

Dva dni pozneje je bila nameščena hčerka deželnega vezirjevega namestnika pri velikem vezirju.

Z ribo pa se je peljal veliki vezir k sultanu. Veliki vezir se je bil namreč nekoliko preveč poslužil zase državnih blagajen. Kadar je sultan hotel imeti denarja, ga ni bilo nič ali pa še manj na razpolago.

Veliki vezir je seveda vedel, da namerava monarh nastaviiti kontrolno komisijo za blagajne. Zato je poklonil vladarju ribo in skušal finančno gospodarstvo postaviti v kar najbolj ugodno luč.

Sultana je razveselil pogled na velikansko ščuko. Blagohotno je odslavlil velikega vezirja in obljubil, da ne bo nič s kontrolo.

Na potovanju pa ščuka ni ostala docela sveža. Ko so jo prinesli na sultanovo mizo, je razširjala grozno klavern in docela neznosen duh. Vlada se je razsrdil, da si je kdo drznil njemu pokloniti smrdečo ribo, pa je imenoval kontrolno komisijo.

Veliki vezir se je razsrdil, ker mu je bil prinesel deželni vezirjev namestnik smrdečo ribo, pa je dal vreči njegovo hčer iz harema.

Tudi deželni vezirjev namestnik se je razsrdil. Odslovil je spet šejkovega sina, ker je bil baje celo za deželno svinjerejsko pristavo preneumen. In šejk je bil tudi razjarjen, ker mu je bil ribič prinesel smrdečo ribo, pa ni plačal svojega dolga.

Potemtakem je bilo na koncu vse spet tako, kakršno je bilo preje. Samo riba in deželni vezirjevega namestnika hči nista več bili taki ko v začetku povesti.

Ivan Albreht.

S. I. Turgenjev:

Roža.

Zadnji dnevi avgusta... Že se je javljala jesen.

Solnce je zahajalo. Nenadoma silna ploha se je brez groma in bliska razlila čez našo široko ravnino.

Vrt pred hišo je gorel in se kadil, ves zalit v požar zarje in v potop dežja. Sedela je za mizo v sprejemnici in s trdovratno zamišljenostjo strmela skozi polzaprta vrata na vrt.

Vedel sem, kaj se godi v njeni duši. Vedel sem, da se po kratki in mučni borbi ravno v tem trenutku predaja čustvu, s katerim že dolgo ni mogla soglašati.

Naenkrat se je ona dvignila, brzo odšla na vrt in izginila.

Minila je ena ura... minili sta dve; ona se ni vrnila.

Tedaj sem jaz vstal, stopil iz hiše in odšel po aleji, po kateri — o tem ni bilo dvoma, — je odšla tudi ona.

Okoli je vse potemnelo; noč je že padala na zemljo. Na sivem pesku steze sem zagledal okroglast predmet, ki se je jako svetil tudi skozi razlito meglo.

Sklonil sem se. Bila je mlada komaj razcvetela roža. Pred njo urama sem videl to rožo na njenih grudi.

Skrbno sem pobral v blato padli cvet; vrnil sem se v sprejemnico in ga položil na mizo pred njenim stolom.

Tedaj se je pa tudi ona vrnila, z bežnimi koraki prešla sobo in sedla za mizo.

Njen obraz je prebledel in oživel; hitro in veselo so begale po vseh straneh njene, nekako zmanjšane oči.

Zagledala je rožo, prišla je v roko, pogledala na njene izmite in omadeževane lističe, pogledala name in njene

oči so se naenkrat umirile in se zalile s solzami.

»Zakaj jočete?« sem jo vprašal. »Zato rožo pač. Poglejte, kaj se je zgodilo z njo!«

Tedaj pa sem mislil, da sem izrekel modrost.

»Vaše solze bodo izmlele te madeže,« sem izpregovoril z važnim povdorkom. »Solze ne izmivajo, solze žgo,« je odgovorila ona, se obrnila h kaminu in vrgla cvet v zamirajoči plamen.

»Ogenj jo bo bolj sežgal kakor solze,« je vzkliknila ne brez napore, in njene prelepe oči, ki so še blestele od solza, so se predrzno in srečno zasmejale. Spoznal sem, da je bila tudi ona sežgana.

Vedite, ljuba moja, da sta ples in politika dve sorodni stvari. Če gledamo, da ljudem ugajamo, če se prikupujemo javnosti, če gledamo kapelnika, če se delamo učene, če menjamo vsak čas barvo in obleko, če skučemo z leve na desno in z desne na levo, če se spretno obrnemo, če se znamo lepo ustaviti, če se smeujemo, pa so solze v očeh, ali ni to z nekaj besedami program plesa in politike?

About-Tavzes, Notarjev nos (1923). Ne veruj, nikan ne veruj, Alfred, da bi jaz mogla biti srečna ob misli, da sem izgubila tvoje srce; naj sem bila tvoja ljubimka ali tvoja mati, to je vse eno.

Braniti enotnost Nemčije in vztrajati v tej zločinski pogreški versajške pogodbe se pravi zares obupati si iz goli nevednosti oziroma nesramnosti težke Bismarckove škornje.

Mi bi morali iti na roko ne republikli v Nemčiji, temveč nemškimi republikam Edmond du Mesnil. (Le Rappel.)